

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ
ΔΕΚΑΓΕΝΟΗΜΕΡΟΝ ΓΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1900

31 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1911

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ὁλόγυρα στὴ λίμνη.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Πρόλογος εἰς τὸν Θεόφραστον.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ

Χαρακτῆρες.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Ἑρωτικό, ποίημα.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΟΝΤΟΥ

Μαρὴ - Κλαίρ, μυθιστόρημα, συνέχεια.

— Ἡ συνέχεια τῶν Περιεχομένων εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα. —

ΕΓΓΡΑΦΑΙ: Δι' ἑν ἔτος Δρ.-Φρ. 25. — Δι' ἑξ μῆνας Δρ.-Φρ. 12.50.
ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.-Φρ. 2 κατὰ μῆνα. Ἡ πρώτη δόσις Δρ.-Φρ. 3.
ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΙΔΙΚΗ | Δι' ἑν ἔτος Δρ.-Φρ. 10. — Δι' ἑξ μῆνας Δρ.-Φρ. 5.
διὰ τοὺς διδασκάλους | ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ Δρ.-Φρ. 1 κατὰ μῆνα.
καὶ τοὺς σπουδαστάς

Αἱ ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΤΗΝ 15 ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΠΑΛΗΡΟΝΤΑΙ

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» ἐκδίδονται τὴν 15 καὶ 30 ἐκάστου μηνός.

*Ἐκαστον ἔτος ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 τόμους: ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου καὶ ἀπὸ 15 Ἀπριλίου. Τὸ τμήμα τῆς ἐγγραφῆς ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομ. ἢ τραπεζῆς ἐπιταγῆς πρὸς τὸν κ. Κίμωνα Μιχαηλίδην, διευθυντὴν «Παναθηναίων» Ἀθήνας.

Ἀθήναι, ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35

Ἐκαστον Τεύχος Δραχ. 1

ΑΘΗΝΑΙ
ΕΤΟΣ ΙΑ'

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι ὑπὸ Παύλου Νιρβάνα. — Τὰ Ὑπὲρ καὶ τὰ Κατὰ. — Ἐκπαιδευτικὸς Ὅμιλος. — Ἀρχαιο-
λογικαὶ ἀνασκαφαὶ Κρήτης ὑπὸ Στεφάνου Ξανθοῦδιδου. — Καλλιτεχνικαὶ Ἐκθέσεις. Ἐκθεαὶς Μποκατσιόμπε. —
Καθημερινὰ Νέα. — Νέα Ἐκδόσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Α. Παπαδιαμάντης, ἐκτὸς τοῦ κειμένου, σκίτσο Ε. Ἰωαννίδη. — 12 Σπουδαὶ ὑπὸ Παύλου Σουάν. — Πορτραῖτο
ὑπὸ Παύλου Σουάν.

Περὶ τοῦ καλλιτέχνου Παύλου Σουάν εἰς τὸ προσεχές.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΤΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Ἐκδομένη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δρος Ι. ΖΕΡΒΟΥ

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Ἀπὸ τοὺς τρεῖς κορυφαίους Ἕλληνας τραγικοὺς ὁ πλέον προσιτὸς εἰς τὴν ἀρ-
χαϊότητα καὶ σήμερον εἶναι ὁ Εὐριπίδης—δραματικὸς καὶ περιπαθὴς, φιλόσοφος
δὲ συνάμα καὶ ψυχολόγος τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν καὶ ἐλαττωμάτων.

Ἀνδρομάχη εἰκονίζει θαυμασίως τὰ αἰσθήματα ζηλοτυπίας, μί-
σους καὶ στοργῆς. Ὁ Νεοπτόλεμος, χωρισθεὶς ἀπὸ
τὴν Ἀνδρομάχην, νυμφεύεται τὴν Ἑρμιόνην, θυγατέρα τοῦ Μενελάου, ἣ
ὁποῖα μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς Μενελάου συνεννοεῖται νὰ φονεύσῃ τὸν ἀπὸ τοῦ
πρώτου γάμου υἱὸν τοῦ συζύγου. Ὁ πάππος τοῦ Πηλεΐδου τὸν σφάζει, ἀλλ' ὁ
Μενέλαος μ' ἐπιβουλήν φονεῖται τότε τὸν Νεοπτόλεμον. Δρ. 1.50

Ἀλκίσις. Κατὰ τοῦ θεοῦ τὸν ὄρον ὁ Ἀδμήτος θά ἐλάμβανε
τὴν Ἀθανασίαν, ἂν συγγενὴς τοῦ ἐθυσιάζετο πρὸς
τοῦτο. Οἱ γονεῖς ἀποφεύγουν, ἀλλ' ἡ σύζυγος Ἀλκίσις προσφέρει πρὸς τὸ
νὰ θυσιάσῃ, παρέχουσα κορυφαίον παράδειγμα συζυγικῆς ἀφοσίωσης. Δρ. 1.50
τὴν Ἀνδρομάχην καὶ τὴν Ἀλκίσις ἐμμέτρως μετέφρασε μὲ κομψότητα
καὶ ἀκρίβειαν ὁ κ. Γ. Τσοκόπουλος.

Μήδεια εἶναι τὸ τραγικώτερον δράμα τοῦ Εὐριπίδου· τὸ πάθος τῆς
ἐρωτικῆς ἐκδικήσεως εἰς τὸ ἔπακρον τῆς ἐκδηλώσεώς του.
Προδοθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἰάσονα ἡ Μήδεια καταπνίγει τὴν μητρικὴν στοργὴν
καὶ φονεῖ τὰ δύο τέκνα τῶν, διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ. Δρ. 1.50

Ἡλέκτρα. Ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ ἀδελφὴ του Ἡλέκτρα θανατώνουν
τὸν φονέα τοῦ πατρὸς τῶν Αἰγισθον καὶ τὴν μητέρα
τῶν Κλυταμνήστραν, συνεργὸν τοῦ πατρικοῦ φόνου. Ἡ κάθαρος διὰ τοῦ
ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ παρέχει ἐξάγνισιν τῶν μητροκτόνων. Δρ. 1.50

Ἰππόλυτος ἀπὸ τὰ νεωτεριστικώτερα ἔργα τοῦ Εὐριπίδου. Πρὸς
τὸν υἱὸν τοῦ συζύγου τῆς Θεσέως, τὸν Ἰππόλυτον, ἡ
Φαίδρα αἰσθάνεται ἀνόσιον ἔρωτα, ἀποκρουομένη δὲ αὐτοκτονεῖ, συκοφαντοῦσα
δὲ ἐπιστολῇ τὸν υἱὸν πρὸς τὸν πατέρα. Ὁ Θεσεὺς ἐξορίζων τὸν Ἰππόλυτον,
τὸν καταρτίζει νὰ ἐξολοθρευθῇ ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἡ κατάρα πραγματοποι-
εῖται, ἀλλ' ἡ συκοφαντία φανερόνεται καὶ ὁ Ἰππόλυτος ἀποθνήσκει θρηνού-
μενος καὶ συγχωρῶν. Δρ. 1.50

Αἱ μεταφράσεις τῆς Μήδειας, τῆς Ἡλέκτρας καὶ τοῦ Ἰππολύτου φιλολο-
γικαὶ ὑπὸ τοῦ κ. Α. Τανάγρα.

Ἰφιγένεια ἡ ἐν Ταύροις. Ἡ Ἰφιγένεια, θυσιάσιμος
Αἰλῖδα, σφάζεται ὑπὸ τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, εἰς τὴν χώραν τῶν Ταύρων. Ἐκεῖ
μητροκτόνος τὴν συναντᾷ ὁ ἀδελφὸς Ὀρέστης ἱερεῖαν, ἀποκομίζει δὲ μαζί της
τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος εἰς Ἀθήνας. Δρ. 1.50

Ἡ μετάφρασις ἐμμέτρως, μὲ χορικά εἰς λυρικοὺς στίχους ὑπὸ τοῦ κ. Ν.
Κυπαρίση.

Βάκχαι εἶναι ἀπὸ τὰς ἀρτιωτέρας καὶ πλέον λυρικᾶς τραγωδίας τοῦ
Εὐριπίδου. Ὁ Πενθεὺς καὶ ἡ μήτηρ του Ἀγούη, ἀπιστοῦν-
τες πρὸς τὰ θεῖα, τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Διονύσου, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ
δεχθῶν τὴν λατρείαν του εἰς τὰς Θήβας. Δρ. 1.50

Ἡ μετάφρασις ἐμμέτρως, ἀποδίδουσα τὸν ἔνθυμὸν καὶ τὸ ὕφος τοῦ πρωτο-
τύπου ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Βάρναλη.

100 ΔΡΑΧ. ΒΙΒΛΙΑ ΑΓΟΡΑΖΕΤΕ ΠΛΗΡΩΝΟΝΤΕΣ ΑΝΑ 5 ΔΡ. ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ
Ζητήσατε Τιμολόγιον Βιβλίων (δωρεάν).

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ
Ν. ΚΑΛΛΙΚΟΥΝΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Τόμος Α', Δραχ. 20

ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ
Ν. ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ

Ὁδὸς Προσεσίου 10

ΘΕΟΦ. Μ. ΧΑΛΚΩΜΑΤΑΣ

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΗΣ

ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Α.Β.Υ. ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΑΓΓΛΙΑΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΑΣ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 21Α

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ THOMSON HOUSTON.—ΕΔΡΑ: ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΜΕΤΟΧΑΣ: ΔΡΑΧ. 10,000,000. ≡ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΙΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ: ΦΡ. ΧΡ. 10,000,000

Κεντρικὸν Ἐργοστάσιον ἐν Νέῳ Φαλήρῳ.—Σταθμοί: Ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ, Νέῳ Φαλήρῳ
καὶ Κηφισσίᾳ.—Ἡλεκτρικὴ κίνησις τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ Σιδηροδρόμου καὶ τῶν Τροχιο-
δρόμων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Περιχώρων.—Προνόμιον φωτισμοῦ δι' ἡλεκτρισμοῦ καὶ ἀερίου:
Πειραιῶς, Πατρῶν, Σύρου, Καλαμῶν, Ἀργοστολίου, Χαλκίδος.—Ἡλεκτρικὸς Τροχιοδρόμος Πατρῶν.

Ἐγκαταστάσεις φωτισμοῦ καὶ κινητηρίου δυνάμεως καὶ ἐν γένει πᾶσα ἐργασία σχετιζομένη μὲ
τὸν ἡλεκτρισμὸν.—Ἡ Ἑταιρία προμηθεύει παντὸς εἶδους ὕλικά ἡλεκτρισμοῦ, ἰδία ὄργανα καὶ
μηχανὰς **Thomson Houston** τῶν ὁποίων εἶναι ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

ΤΑΝΤΑΛ

Ἡλεκτρικοὶ λαμπτήρες οἰκονομίας ἐκ μετάλλου Tantal 70% οἰκονομία
ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τοῦ ἡλεκτρικοῦ ρεύματος.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Α. Δ. ΖΑΧΑΡΙΟΥ & ΣΑΣ

27—ΟΔΟΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ—27

ΖΥΘΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ "Ο ΠΛΑΤΩΝ,"

ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ

ΔΙΑ ΚΥΡΙΟΥΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΣ

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ

ΡΑΦΕΙΑ

ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΦΟΡΕΜΑΤΩΝ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΚΤΛ. ΚΤΛ.

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΗΤΟΙ

ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ ΕΛΩΔΙΜΑ ΠΟΤΑ ΚΛ.

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΕΝΩΣΙΝ

ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ—ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

ΠΩΛΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΠΟΛΙΤΑΣ—ΤΙΜΑΙ ΩΡΙΣΜΕΝΑΙ

ΦΑΝΕΛΛΕΣ ΣΩΒΡΑΚΑ

ΚΑΛΤΣΕΣ ΚΟΥΒΕΡΤΕΣ

ΜΑΔΔΙΝΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

ΠΡΩΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Δ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ

ΠΡΩΗΝ ΚΑΡΥΦΥΛΛΗ

76—ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ—76

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

44—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—44

Ὅλα τὰ ἑλληνικὰ βιβλία

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητής των «Παναθηναίων» ο οποίος ἐγγράφει ΕΝΑ νέον συνδρομητήν ἐτήσιον και συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρω καταλόγου.

Τὰ βιβλία ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρ. τελῶν. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστείλωμεν ὅ,τι δῆποτε βιβλίον μᾶς ζητηθῇ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν ἐτήσιαν ἐγγραφὴν.

Κάθε συνδρομητής μας ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν φίλον ἢ συγγενὴ φιλαναγνώστην, διατεθειμένον νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενὴ ἂς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὰ «Παναθηναία». Ὅ,τι ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἓναν χωριστά. ΜΕΓΙΣΤΗ ὅμως θὰ ἦναι ἡ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πρόοδος καὶ βελτίωσις τοῦ περιοδικοῦ.

Πρὸς δρ. 1 ἑκάστον

Ν. Ἐπισκοπόπουλος: Ἐρημὸς ψυχῆς, δράμα.
Κώστας Λαδόπουλος: Χαμένη εὐτυχία, δράμα.
Σπύρος Μελάς: Ὁ Γυῖός τοῦ Ἰσκιου, δράμα.
Κίμων Μιχαηλίδης: Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Παραμῦθι.
Α. Μαυρουδῆ: Τραγούδια.
Παντελὴ Χόρν: Μελάγρα, δράμα.
Παῦλος Νιρβάνας: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.
Ἀρχιτέκτων Μάρθας, δράμα.
Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια.
Παγὰ Λαλέουσα, ποιήματα.
Τὸ Χελιδόνι, δράμα.
Μαρία Πενταγιώτισσα, δράμα.
Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.

Γ. Στρατήγης: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.
Λεύκωμα «Παναθηναίων» 20 καλλιτεχν. εἰκόνες.

Ἅγιος Θέρος: Δημοτικὰ Τραγούδια, εἰκονογραφημένα Δρ. 3.

Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 13ος Δρ. 4.
Μυθιστορήματα καὶ Λοιπὰ—Ἐκδ. Παναθῆν. » 4.

ΜΙΧΑΗΛ Β. ΜΑΝΟΥΣΟΣ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ
ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ

ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΦΩΝΗ ΜΕ ΠΙΑΝΟ (ΕΚΔΟΣΙΣ ΛΕΙΨΙΑΣ)

α') Ποίησις Μαλακάση:	
Στὴν ἀνέμη καρφωμένα	Δρ. 1.—
Τραγουδάκι	» 1.—
Στὴ νῆσο πέρα ὁ πύργος τῆς Ἀθώρητης	» 1.—
β') Ποίησις Ἀλεξ. Πάλλη:	
Μολιβάτισσα	Δρ. 1.—
Μισριώτισσα	» 1.—
Ρουμειώτισσα	» 1.50
Ἀφροδίτη	» 1.50
Χάιντε Χοῦρδε	» 1.—
Μικρούλα	» 1.50

Ὅλα μαζί ἓνας τόμος δρ. 5

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΜΑΝΤΙΚΑ

ΕΝ ΑΜΙΣΩ

Α. Γ. ΜΑΥΡΟΥΚΑΚΗΣ

ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ — ΨΥΧΙΑΤΡΟΣ

71 — Ὁδὸς Ἀκαδημίας — 71

ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Κ. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ ΚΑΙ ΘΡ. ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΣΤΟΑ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

Συλλογὴ τῶν μεγάλων κλασικῶν. — Μουσικὴ δι' ὅλα τὰ ὄργανα εἰς μεγίστην ποικιλίαν. — Ὅλα τὰ νεώτερα ἔργα (Succés). — Ὅργανα μουσικά. — Πιάνα. — Χορδαὶ ἀρίστης ποιότητος. — Ἐξαρτήματα ὀργάνων. — Χαρτὶ μουσικῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας ὅλων τῶν πενταγράμμων. — Μελάνη καὶ πέννες μουσικῆς. — ΤΜΗΜΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΟΔΟΧΙΚΟΝ.

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΔΙ' ὍΛΑ ΤΑ ὄργανα

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. Ν. ΠΑΠΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΡΑΠΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Ὁδὸς Σταδίου 11 — Ἐν Ἀθήναις

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ — ΜΕΓΕΘΥΝΣΕΙΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 10. Παρὰ τῇ Πλατείᾳ Συντάγματος

ΜΕΓΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. ΦΩΚΑ

Φαρμακοποιὸς Α' τάξεως τῆς ἀνωτάτης Φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὁλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαρτιζομένου ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν. — Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικαὶ εἰδικότητες (Spécialités). — Πρόσφατα μεταλλικὰ ὕδατα. — Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν καὶ κλιβάνων. — Τεχνητὸς ὀρρός.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων. — Ἀναλύσεις ὕδατων μετὰ μικροβιολογικῆς ἐρεῦνης. — Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

Ὅλα τὰ φαρμακευτικὰ εἶδη εἰς τιμὰς ἀκαταγωνίστους

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ε. ΚΑΖΑΝΗ

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛῃ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΜΕ ΤΑ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ

ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ — ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

Μόνον τὸ τσιγκογραφεῖον Ε. Καζάνη
ἐβραβεύθη ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Βορδῶ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΚΑΙ ΞΥΛΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΑΡ. ΠΑΪΟΥ

ΟΔΟΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ
ΑΡ 55 Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΕΝ Τῇ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΟΥ ΒΟΡΔῶ 1907

ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛῃ

ΜΕ ΤΑ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΧΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ
ΤΗΣ
ΑΥΛΗΣ ΤΗΣ Α.Β.Υ.
ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΗΣ
ΤΗΣ Α.Β.Υ.
ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΗΠΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΟΙΝΟΙ ΚΑΙ ΚΟΝΙΑΚ ΚΛΑΟΥΣ

Παρακαταθήκη οἶνων παλαιῶν ἄνω τῶν 5 ἐτῶν ἐπιδορπίων καὶ ἱαματικῶν
Μαυροδάφνη, Μάλβασία, Ἀχαιοὺς
ὡς καὶ ἐπιτραπέζιων οἶνων
Δεμέστιχα λευκὸς καὶ μέλας Μορέα
καὶ Καλάβρυτα.

ΚΟΝΙΑΚ «Royal» τοῦ 1887.
» «Des Princes» τοῦ 1890.
» «Τῶν 2 Στεμμάτων» τοῦ 1895
» «Τοῦ Στέμματος» τοῦ 1900

Ζητήσατε Τιμολόγια

ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Γενικὸς ἀντιπρόσωπος τῆς ἐν Πάτραις Οἰνοποιτικῆς Ἑταιρίας

«Η ΑΧΑΪΑ», — ΑΘΗΝΑΙ — Ὁδὸς Νίκης 1

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΕΙΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ

Α' Τόμος Φρ. 12

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τῶν «Παναθηναίων» Φρ. 10
ἀποστέλλομενα μαζί με τὴν παραγγελίαν

La vraie ondulation Marcel.

ΔΩΡΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ: Ὅλη ἡ σειρά, τόμοι 20, ἐλεύθεροι ταχυδρομικῶν τελῶν Δο.—Φο. 225

Ἡ ὅλη σειρά, τόμοι 20, πωλεῖται καὶ κατὰ δόσεις μηνιαίας ἐκ . . . Δρ.—Φρ. 25

Κατὰ τὴν πληρωμὴν ἐκάστης δόσεως ἀποστέλλονται δύο τόμοι. Οὕτω μὲ τὸν 20^{ον} τόμον θὰ ἔχῃ ἀποσπληρωθῇ ἡ ἀξία ὄλων, ἦτοι. . . . Δρ.—Φρ. 250

Οἱ τόμοι 5^{ος} καὶ 14^{ος}, τῶν ὁποίων ὀλίγιστα ἀπομένουν ἀντίτυπα, ἀποστέλλονται εἰς τὸν κατὰ δόσεις ἀγοραστήν κατὰ τὴν πληρωμὴν τῆς τελευταίας δόσεως.

Παύλου Νιρβάνα :	Γλωσσική αυτοβιογραφία.—*Εκδοσις «Παναθηναίων»	πρὸς Δρ.—Φρ.	0.50	ἀντι 1
	Παγὰ Λαλέουσα, ποιήματα.—*Εκδοσις «Παναθηναίων»	»	1	ἀντι 2
	Ἀρχιτέκτον Μάρθας, δράμα.—*Εκδοσις «Παναθηναίων»	»	1	ἀντι 2
	Τὸ Χελιδόνι, δράμα.—*Εκδοσις «Παναθηναίων»	»	1	ἀντι 2
	Μαρία Πενταγυώτισσα, δράμα	»	1	ἀντι 2
	Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια	»	0.50	ἀντι 1
	Ὅταν σπᾶσῃ τὰ δεσμά του	»	1.20	ἀντι 2

Κίμωνος Μιχαηλίδη: Σὰν Ζωὴ καὶ Σὰν Παραμυθί, διηγήματα καὶ εἰκόνες. — Ἐκδο-
σις «Παναθηναίων» 1 ἀντὶ 2

Σπύρου Μελά :	Ὁ Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου, δράμα.—Ἐκδοσις «Παναθηναίων»	1	ἀντὶ 2
---------------	--	---	--------

Α. Θέρου :	«Δημοτικά Τραγούδια», εικονογραφημένα	250 αντί 3
------------	---	------------

Γ. Στρατήγη: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ, ποιήματα.—Ἔκδ. «Παναθηναίων». » » » 1 ἀντὶ 3

Ν. Επισκοποπούλου: Ἐρημες ψυχές, δράμα.—Ἐκδοσις «Παναθηναίων» 1 ἀντὶ 2

Δεύκωμα τῶν «Παναθηναίων» 1 ἀντὶ 2

Ἰ. Φωτιάδης : Ἀνοιχτὰ Μυστικά, ποιήματα.—Ἐκδοσις «Παναθηναίων». 1 ἀντὶ 2

Παντελῇ Χόρῳ : Μελάχρα, δραῖμα.—Ἐκδοσις «Παναθηναίων» » » » 0.50 ἀντὶ 1

Ἔστω δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους 1900 ἡμετέρα, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους 1901 ἡμετέρα.

TEÏA KYANOY ΣΤΑΥΡΟΥ
BLUE CROSS TEA

Εἶνε τὰ ἀριστα τῶν *Τεῖων*, συσκευάζονται εἰς πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίνῳ, ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπιβλησθῆν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖτε ἐπὶ ἐκάστου πακέτου ἢ κυτίου τὸν **ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ**.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰ πρῶτης τάξεως Ἐδωδιμο-
πωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βό-
λου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου, Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ.—Ἐν Πειραιεῖ (Στοὰ Ριζάρη).

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια

Τροποποιηθείσης τῆς κλίμακος τῶν τόκων τῶν εἰς *τραπεζικὰ γραμμάτια* νέων ἐντόκων καταθέσεων ἐν ὧν· ἡ ἐπὶ προῦρησιμῇ, δηλοποιεῖται, ὅτι ἀπὸ 15 Ἀπριλίου 1909 ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος δέχεται παρὰ τῇ Κεντρικῇ Καταστάματι καὶ τοῖς Ὑποκαταστήματι αὐτοῖς καταθέσεις εἰς *τραπεζ. γραμμάτια* ἀποδοτέας ἐν ὧν· ἡ ἐν ὥρισμένην προῖρησιν ἐπὶ τόκῳ: $1\frac{1}{2}$ τοῖς $\%$ κατ' ἔτος διὰ τὰς ἐν ὧν· ἀποδοτέας καταθέσεις μέχρι ποσοῦ δρ. 10,000, πέρα τοῦ ποσοῦ τούτου τοῦ τόκου δοιζομένου εἰς 1 τοῖς $\%$ κατ' ἔτος μέχρι 50,000 δραχμῶν· πέρα δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς $\frac{1}{2}$ τοῖς $\%$. Αἱ καταθέσεις αὗται γίνονται δεκταὶ καὶ εἰς ἀντικτὸν λογαριασμὸν παραδιδόμενον τῷ καταθέτῃ βιβλιαρίων λογαριασμοῦ καὶ βιβλιαρίων ἐπιταγῶν. — 2 τοῖς $\%$ κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ 6 μηνῶν τοῦλάχιστον. — $2\frac{1}{2}$ τοῖς $\%$ κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ ἐν ἔτος τοῦ-

λάχιστον. — 3 τοῖς $\frac{1}{10}$ κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ δύο ἔτη τοῦλάχιστον. — 3 $\frac{1}{2}$ τοῖς $\frac{1}{10}$ κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ τέσσαρα ἔτη τοῦλάχιστον. — 4 τοῖς $\frac{1}{10}$ κατ' ἔτος διὰ τὰς καταθέσεις τὰς ἀποδοτέας μετὰ πέντε ἔτη τοῦλάχιστον ὥς καὶ διὰ τὰς πέρα τῶν 5 ἔτων ἢ τὰς διαρκεῖς.

Καταθέσεις εἰς χρυσόν.

Δέχεται ἔτι ἐντόκους καταθέσεις εἰς χρυσόν, ἥτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας Ἀγγλίας, ἀποδοτέας ἐν ὥρισμένῃ προθεσίμῃ ἢ διαρκεῖς ἐπὶ τόκῳ :

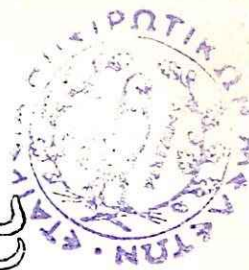
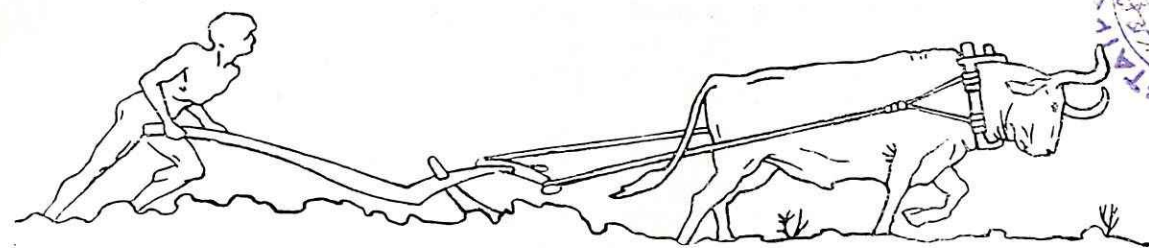
1	$\frac{1}{2}$	τοῖς	$\frac{0}{0}$	κατ' ἔτος	διὰ	καταθ.	6	μηνῶν	τοῦλάχιστον
2		»		»	»	»	1	ἔτους	»
2	$\frac{1}{2}$	»	$\frac{0}{0}$	»	»	»	2	ἐτῶν	»
3		»	$\frac{0}{0}$	»	»	»	4	ἐτῶν	»
4		»	$\frac{0}{0}$	»	»	»	5	ἐτῶν	»

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταβέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐξέλιγιν τοῦ καταβέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι. Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρῶνται παρὰ τῷ Κεντρικῷ καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσῃ τὸν καταβέτου παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπεζῆς εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς ἐγγένετόν ἡ καταθεσίαι.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΣΚΙΤΣΟ Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 31 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1911

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Σκιάθον. Ἀλλὰ καὶ ὅσον καιρὸν ἔζησεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ἔζησεν εἰς τὴν «πατρίδα». Δὲν εἶχεν ἀλλάξῃ σχεδὸν καμμίαν ἀπὸ τὰς ἀφελεῖς συνηθείας του καὶ προπάντων δὲν εἶχεν ἀλλάξῃ τὴν διάθεσίν του. Ἐφοροῦσε πτωχικὰ καὶ παρημελημένα ρούχα, — εἶνε γνωστὸν τὸ ἀνέκδοτόν του μὲ τὸν Συγγρόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐξέλαβε κάποτε διὰ ζητιάνον, — κατοικοῦσεν εἰς γραφικὰ πτωχόσπιτα, ἐκκλησιάζετο εἰς ἀποκέντρους ρομαντικούς ναῖσκους, ὅπου ἐξετέλει καὶ χρέη ψάλτου, συναναστρέφετο κατὰ προτίμησιν ταπεινοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, ἔτρωγε μαζί των εἰς μαγέρικα ἢ ταβέρνας, καὶ ἐκρατοῦσε πιστῶς ὅλας τὰς νηστείας τοῦ χρόνου. Ἦτο καὶ μέσα εἰς τὴν πρωτεύουσάν ὁ ἐπαρχιώτης, ὁ νησιώτης, ὁ λαϊκός, ὁ ἄπλοῦς, ὁ ἀπέριτος καὶ ἀνεπιτήδευτος. Ἡ ταπεινὴ τὴν ζωὴ, ἡ ἀσυνήθης καὶ διὰ πτωχὸν ἀκόμη ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων, δὲν εἶχεν αἷτιον τὴν πτωχείαν του ὅσον τὴν ὀρεξίν του. Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ προσέξῃ ἰδιαιτέρως εἰς αὐτὴν τὴν λεπτομέρειαν. Διότι εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων ποὺ θὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ μεγαλείου του. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Παπαδιαμάντης, ἐργαζόμενος εἰς τὰς Ἀθήνας, — ὡς μεταφραστὴς κυρίως ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ εἰς ἐφημερίδας, — ἐκέρδιζεν ἀραιὰ, ὥστε νὰ ζῇ, ἂν ἤθελεν, ἀνθρωπινώτερα. Καὶ ἂν ἔβλεπε πραγματικῶς ἀνθρωπισμὸν εἰς τὰ ὕψη γυαλιστερά φωκὸλα καὶ τὰ λοιπὰ «φράγματα» ποῦ ἐφοροῦσαν συνάδελφοί του ὅχι βέβαια πλουσιώτεροι, ἂν ἔβλεπε πρόοδον καὶ βελτίωσιν εἰς ἓνα φαντακτερώτερον τρόπον ζωῆς, ποῦ ἐπεδίωκαν μὲ κάθε θυσίαν οἱ ἄλλοι, ἔννοια σας καὶ θὰ εἶχεν ὅλην τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐπιδιώξῃ καὶ αὐτός.

Δὲν τὸ ἔκαμεν ὅμως ποτέ. Οὔτε εἰς τὴν νεότητά του, ὅταν, διὰ κάμποσα τουλάχιστον χρόνια, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσῃ μίαν «κεκτημένην ταχύτητα». Ἐμεινε πάντοτε ὁ ἴδιος. Ὁ Παπαδιαμάντης ὁ Σκιαθίτης. Σκιαθίτης καὶ μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας, προτιμῶν ἀπ' ὅλα ὅσα ἠμποροῦσε νὰ τῷ προσφέρῃ μία πρωτεύουσα, τόσον γρήγορα πολιτιζομένη, ἐξευρωπαϊζομένη, ἐκεῖνα ποῦ τῷ ὑπενθύμιζαν περισσότερον τὴν ἀγαπημένην του μικρὰν πατρίδα. Ἐζήσῃ μὲ τὸ ὄνειρόν της, μὲ τὴν γαλανόλευκὴν ὀπτασίαν της, καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς ὅτι τοῦ εἶχεν ἐμφυτευθῇ παιδιόθεν. Καὶ μὲ αὐτὰ ἔγραψεν, ἀποκλειστικῶς μὲ αὐτὰ.

Ἡ περιβολὴ του, ἡ μορφή του, οἱ τρόποι του, αἱ ἔξεις του, ἔλεγαν τὸ πρῶτον. Τὰ θαυμάσια διηγήματά του λέγουν τὸ δεύτερον. Εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφύτισε ποτέ, ὁ ὁποῖος ἔμεινεν ἀληθινὸς εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Καὶ εἶνε ὁ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος δὲν ἐμυμήθη ποτέ, δὲν ἐπροσποιήθη ποτέ, δὲν ἐκβηλοποίησε ποτέ, ἀλλ' ἔκοψεν ὁλόχουσα νομίσματα ἀπὸ τὸ μεταλεῖον τῆς ψυχῆς του, τῆς ἀγνῆς καὶ ἀδιαφθόρου. Διὰ τοῦτο τὸ ἔργον του εἶνε τόσον ἀληθινόν, τόσον σύμφωνον μὲ τὸν ἄνθρωπον, τόσον εἰλικρινές, τόσον αὐθόρητον, ὅσον ἀναμφιβόλως κανεὶς ἄλλον συγχρόνον συγγραφέως. Τὰ διηγήματά του ὁμοιάζουν πλέον μὲ φυσικὰ φαινόμενα. Θὰ ἔλεγε, ὅτι τὰ ἔκαμεν ἢ τὰ ἐστόλισε μόνῃ της ἡ φύσις. Ὅπως ἔκαμε τὸ πάγκαλον βουνόν, τὸ ὁποῖον στολίζει κάθε βράδυ μὲ μενεξέδες ἀπὸ φῶς. Ὅπως ἔκαμε τὸ χουσοπράσινον λειβάδι τῆς ἀνοιξέως, τὸ κεντημένον μὲ μαργαρίτες καὶ παπαροῦνες. Καμμία προσπάθεια, οὔτε ἴχνος ἐπιτελείσεως, καὶ ἀκόμη οὔτε ἴχνος κόπου. Εἶνε ἀδύνατον, διαβάζων διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη, νὰ φαντασθῇς, ὅτι ἓνας ἄνθρωπος ἐκάθησεν ἔμπροσς εἰς τὸ τραπέζι

του, ἐμόχθησε νὰ τὸ γράψῃ εἰς μεγάλη κυανᾷ φύλλα, μετ' ἰόχρουν μελάνην, ὅτι πρὶν γράψῃ ἐσκέφθη, ἥ ὅτι ἀφοῦ ἔγραψε, πίνων καφέδες καὶ σιγάρα, ἔσβυσσε μερικά καὶ προσέθεσεν ἄλλα. Ὁμολογῶ, ὅτι ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν ἀπόρησα περισσότερο, παρὰ ὅταν ἔτυχε νὰ ἰδῶ τὸ ὀγκῶδες χειρόγραφον τῆς «Φόνισσας», ἀποτελούμενον ἀπὸ τέτοια φύλλα, δυσανάγνωστα, κουραστικά, γεμάτα σβυσίματα, λεκέδες μελάνης, καφέ καὶ καπνοῦ. Ἐνόμιζα, φαίνεται, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν γραμμένα, ἀλλ' ὅτι κάποιος μακάριος, πλανώμενος εἰς τὰς σμαραγδίνας ἐξοχάς, ὅπου εἶχε πλανηθῇ ἡ ὑπερφυσικὴ ἐκείνη Χαδοῦλα ἡ Φραγκογιαννοῦ, τὰ ὑπηγόρευεν εἰς τὴν αὖραν, ἡ ὁποία τὰ ἔφερνε κατ' εὐθείαν εἰς τὸν τυπογράφον.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη, ὁ ὁποῖος καὶ κατ' ἐπίφασιν καὶ κατὰ βίβλος ἔμεινεν ἀπρόσβλητος ἀπὸ κάθε πειρασμὸν τοῦ νέου μας πολιτισμοῦ, ἀπὸ κάθε ξενισμὸν, εἶνε καθαρὸς ἡ ὁμείκη λαϊκὴ ψυχὴ. Ἡ ψυχὴ, τὴν ὁποίαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἡμᾶς, τοὺς «πολιτισμένους», ἂν ὅχι ὅλοι, τὴν ἔχομεν κρυμμένην εἰς τὰ βαθύτερα τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἡ διάθεσις λοιπόν, τὴν ὁποίαν ἀκόπως διετήρησεν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν ὁ Παπαδιαμάντης, καὶ τὴν ὁποίαν, ὡς γνήσιος συγγραφεὺς, — εἴπαμεν πόσον γνήσιος, — μεταβιβάζει ἀσυναίσθητως εἰς ὅλα του τὰ διηγήματα, ἀφυπνίζει καὶ εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, οἷαςδὴποτε τάξεως καὶ μορφώσεως, οἷαςδὴποτε ζωῆς ψευδοῦς καὶ προσποιημένης, μίαν διάθεσιν ὁμοίαν, ἡ ὁποία εἶνε ἡ ἀγνοτέρα, ἡ εἰλικρινεστέρα του. Εἰμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν καὶ ἡ προσφιλεστέρα του, διότι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ βαθύτερα τοῦ ἐγὼ του, ἐκεῖ ὅπου ἡ κληρονομικότης, αἱ παραδόσεις τῆς φυλῆς, αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀποτελοῦν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὸ ἀπόκρυφον ἁγιαστήριον τῆς ψυχῆς. Οὕτω τὰ διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, αἱ περιγραφαὶ αὐταὶ τῆς ὥρας φύσεως, τῆς ἐξοχῆς καὶ τῆς θαλάσσης, τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀπλῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων μᾶς μικρᾶς νήσου τοῦ Αἰγαίου, μετ' ἡν διάθεσιν, ἡ ὁποία διαχύνεται ἀπὸ αὐτὰ, εὐρίσκουν τὴν ζωηροτέραν ἀνταπόκρισιν. Ἀντιθέτως πρὸς ἄλλους συγγραφεῖς, ξένους καὶ ἀπροσίτους, — καὶ ἴσως νόθους μιμητάς, — οἱ ὁποῖοι εἰς μάτην ζητοῦν τὴν ἡχὴ αὐτὴν, τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὴν, οὕτως εἰπεῖν, πνευματικὴν «συνουσίαν», ὁ Παπαδιαμάντης συνεννοεῖται τελείως μετ' ἡν ἀναγνώστην του καὶ ἀπολαμβάνουν μᾶζι μυστικῶς. Εἶνε ἡ ἡδονὴ τῆς ἀνωτέρας ζωικῆς λειτουργίας, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκουν σταθερῶς συγγραφεῖς καὶ ἀναγνώσται ἐπικοινωνοῦντες. Μία ἡδονή, ἡ ὁποία ἔχει ἀμοιβαίαν τὴν

ἀγαθὴν ἐπίδρασιν, τείνουσα εἰς τὴν ἐξύψωσιν, τὴν βελτίωσιν καὶ τῶν δύο. Εἰς τὸν Σκιαθίτην ἥρωα τοῦ Παπαδιαμάντη καθεὶς ἀνεγνώριζε, γυμνόν, καθαρόν, ἀπὴλλοιγμένον ἀπ' ὅλα τὰ περιττά, τὸν ἑαυτὸν του. Τὸ αἶσθημα τοῦ συγγραφέως, ἡ ἀντίληψίς του τῆς ζωῆς, ὁ τρόπος, μετ' ὃν ὁποῖον ἔβλεπε τὸν κόσμον, αἱ ιδέαι του ἀκόμη περὶ αὐτοῦ, ἦσαν αἶσθημα, ἀντίληψις, τρόπος, ιδέαι τοῦ ἀναγνώστου. Ἡ ἀγάπη ἐκείνη πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά, ἡ φθάνουσα μέχρι μυστικοπαθείας, ἡ βαθεῖα πίστις πρὸς ὃ, τι μᾶς ἐδίδαξαν νὰ πιστεύωμεν οἱ πατέρες μας, ἡ ἐπίσης βαθεῖα περιφρόνησις πρὸς ὃ, τι μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰ ξένα, — ἀπὸ τὸ φραγκολούλουδον ὡς τὴν Φραγκοπαναγιάν, — ἡ τάσις πρὸς τὸν ἀσκητισμὸν, ἡ χαρακτηριστικὴ ἀνεκφράστως τὰς χαρὰς καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ὡς ἁμαρτίαν, ἡ μετ' ὅλα αὐτὰ ἰσχυρὰ ἑλληνικὴ φυσιολατρεία, ἡ περιλαμβάνουσα καὶ τὸ ὥραϊον γυναικεῖον σῶμα, ἀκόμη καὶ τὸ ὥραϊον ἀνδρικόν, τὸ ὄνειρον ἐνὸς βίου εἰρηνικοῦ, ἡσύχου, ἀπλοῦ καὶ εὐτυχοῦς, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μετ' ἀκοίμητον πάντοτε τὴν προσπάθειαν πρὸς ἀποδίωξιν τῶν ὥραϊων πειρασμῶν, — ὅλ' αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἐφρόνει καὶ προπάντων ἡσθιάνετο ὁ Παπαδιαμάντης καὶ οἱ ὁμοῦοι οἱ ἥρωές του, ἁμαρτωλοὶ ἢ ἐνάρετοι, καλοὶ ἢ κακοί, οἱ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν του πλάσμενοι, ἐπέδρων ζωηρότητα ἐπὶ τοῦ ἀναγνώστου, τοῦ κατὰ βίβλος ἐλίσης ὁμοουσίου. Διότι αὐτὸ τὸ κρᾶμα τοῦ ἀσκητικοῦ χριστιανοῦ, τοῦ ἔχοντος τὰς ῥίζας του εἰς τὸν βυζαντινὸν ἑλληνισμόν, καὶ τοῦ εἰδωλολάτρου Ἕλληνα, τοῦ διατηρουμένου ἀπὸ τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα, δὲν εἶνε μόνον τὸ κρᾶμα τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀλλὰ καὶ τοῦ συγχρόνου Ρωμηοῦ γενικῶς. Ἡ διαφορὰ εἶνε ὅτι, ἐνῶ οἱ περισσότεροι, κοινοὶ καὶ ἀδύνατοι ἄνθρωποι, μεταμορφώνονται μέχρι τοῦ ἀγνωρίστου, ὁ Παπαδιαμάντης, μετ' ὃν δυνατὸν χαρακτῆρα τοῦ ὑπερόχου ἀνθρώπου, τοῦ γεννημένου διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς σημαντικὰς ιδιότητας τῶν συγχρόνων του καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς φυλῆς του, ὁ Σκιαθίτης αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔζησεν ὡς Σκιαθίτης καὶ μέσα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Ῥωμηὸς αὐτός, ὁ ὁποῖος εὗρε μέσα του τὴν δύναμιν νὰποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν ἐνὸς ψευδοῦς περιβάλλοντος, ἔμεινεν ὁποῖος ἦτο, ἀμεταμόρφωτος, ἀναλλοίωτος, μοναδικός.

Εἶνε πολὺ φυσικόν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐκντάρχησαν ἑξαφνα εἰς τοὺς μαγικοὺς αὐτοὺς καθρέπτας τοῦ Σκιαθίτου, ἐφώναξαν εὐθύς ὡς τὰ ἄστρα, ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα συγγραφεὺς. Ἄν ἦσαν ξένοι, θὰ ἐθαύμαζαν βέβαια πάντοτε τὴν ζωὴν, τὴν δύναμιν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ποιήσιν τῶν ἡθογραφικῶν αὐτῶν, — ὅπως θὰ συμβῇ, εἰν ποτε μεταφρασθῇ ὁ Πα-

παδιαμάντης, — ἀλλ' ἴσως δὲν θὰ ἐνθουσιαζόντο τόσο πολὺ. Διὰ τοὺς Ἕλληνας ὁμως, οἱ ὁποῖοι ἔως τότε δὲν ἔβλεπαν σχεδὸν παρὰ μιμήσεις ἢ ἀδυναμίας, ἦτο κάτι ἄλλο. Ἀναντίρρητον, ὅτι πρῶτην φορὰν εἰς τὸ ἀνακαινιζόμενον ἔθνος ἐνεφανίζετο διηγηματογράφος τόσο γνήσιος ἔθνικος. Τὸ ἀνέκδοτον μετ' ὃν Συγγρόν, ὅταν ὁ παρατυχὼν ἱατρός Ἀποστολίδης ἐβεβαίωσε τὸν ἀπατηθέντα χρηματιστὴν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐξέλαβεν ὡς ζητιᾶνον ἦτο ὁ «μεγαλειτέρος διηγηματογράφος τῆς Ἑλλάδος», χρονολογεῖται ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας. Ἄλλ' ἀπηχοῦσε τὴν κοινὴν φιλολογικὴν γνώμην, ἡ ὁποία ἔκτοτε δὲν μετεβλήθη. Ὁ Βιζυηνὸς ἔγραφε τὸ «Ἀμάρτημα τῆς Μητρός μου» καὶ τὰς «Συνεπείας τῆς Παλαιᾶς Ἱστορίας», ἀλλ' ὁ Παπαδιαμάντης ἦτο ὁ πρῶτος καὶ ὁ μοναδικός. Τὸν «Λουκῆν Λάραν», τὸν σεβασμιον γενάρχη, διεδέχετο ὁ «Παπᾶ-Νάρκισος» καὶ ἡ «Ἀσχημὴ Ἀδελφή», ἀλλ' ὁ Παπαδιαμάντης ἦτο ὁ καλλίτερος διηγηματογράφος. Ὁ Κονδυλάκης ἔγραφε τὸν «Πατούχαν», ὁ Καρκαβίτσας τὸν «Ἀφωρεσμένον» καὶ τοὺς «Νέους Θεοὺς», ὁ Μητσάκης τὸν «Χρυσοθήραν», ὁ Βλαχογιάννης τὰς «Ἱστορίας τοῦ Γιάννου Ἑπαχτίτη», ὁ Παλαμῆς τὸν «Θάνατον παληκαριοῦ», ἀλλ' ὁ Παπαδιαμάντης ἐξηκολούθει νὰ εἶνε ὁ ἀνώτερος καὶ ὁ ἀνυπερέβλητος. Πολὺ ἀργότερα, ὁ Καρκαβίτσας μᾶς ἐδίδε τὸ «Στὶς δόξες», ἀλλὰ ὁ Παπαδιαμάντης εἶχεν ἀκόμη τὰ πρωτεῖα. Ἐνεφανίζοντο ἔπειτα οἱ νεώτεροι, ἀμιλλώμενοι πρὸς τοὺς παλαιούς καὶ κάποτε ὑπερβαίνοντες αὐτοὺς, ἀλλ' ὁ Παπαδιαμάντης ἔμεινεν ὁ πρῶτος. Καὶ προχθὲς εἰς τὸν θάνατόν του, ἀπὸ ὅλους σχεδὸν τοὺς κριτικούς καὶ τοὺς ἐξ ὑπογείου ἐγκωμιστάς, ἐθρηνηθῇ ὅχι μόνον ὡς ὁ πρῶτος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ μόνος. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔσβυσαν, ἐλησιμονήθησαν, παρεμερίσθησαν, σχεδὸν μετ' ἐπιδόνησιν. Καὶ ἐπιστεύθη ἀπὸ τοὺς ἀνιδεοῦς τὸ καθ' ὅλους τοὺς τρόπους βεβαιωθῆναι, ὅτι μετὰ τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ οἷοιδ' ἄποτε ἄλλου ἑλληνοῦ διηγηματογράφου ἡ γενικῶς λογοτέχνου, ἡ ἀπόστασις εἶνε οὐρανομήκης.

Ἀνεκαθεν, ὅτι ἐχαρακτήρισε τὴν περὶ τὸν Παπαδιαμάντην κριτικὴν, εἶνε ἡ ὑπερβολὴ τοῦ θαυμασμοῦ, οὕτε καὶ συζητήσιν δεχομένου. Ἀλλ' εἶνε ἐξ ἄλλου ἀληθές, ὅτι σοβαρὰ κριτικὴ τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη δὲν ἔγινεν ἀκόμη, καὶ οὕτε ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ. Διότι τὸ ἔργον αὐτὸ εἶνε σκορπισμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, δυσκολοῦρετον, σχεδὸν ἀπρόσιτον. Ἀγνοοῦμεν πιθανόν τὰ περισσότερά του κομμάτια, χαμένα εἰς πρωτοχρονιάτικα, χριστουγεννιάτικα, πασχαλινὰ ἢ καὶ καθημερινὰ φύλλα παλαιῶν ἐφημερίδων, — «Ἐφημερίδος», «Μὴ Χάνεσαι», «Ἀκροπόλεως», «Ἄσπερος» κτλ. — καὶ μόλις γνωρίζομεν τὰ δημοσιευμένα εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς Ἡμερολόγια, κά-

πως προχειρότερα. Διὰ νὰ γράψω ἑξαφνα τὴν ἀτελεστάτην αὐτὴν μελέτην, κατηνάλωσα δεκαπέντε ἡμέρας εἰς ἔρευναν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἀπεκόμισα τίποτε σχεδὸν τὸ σημαντικόν, τὸ διαφωτιστικόν. Καὶ κρίνω μᾶλλον ἀπὸ ἀμφιβόλους ἀναμνήσεις παλαιῶν μου ἀναγνώσεων, τὰς ὁποίας ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐπαναλάβω. Ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα π. χ. διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, τὸ ὁποῖον ἐδιάβασα πρὸ εἰκοσιπενταετίας, δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον εἰς ποίαν ἐφημερίδα, καὶ μοῦ ἔκαμε βαθυτάτην ἐντύπωσιν ἀριστοτεχνήματος, καὶ ἐπιτλοφορεῖτο, ἂν δὲν ἀπατώμαι, «Χιονισμένα Χριστούγεννα», καὶ μάλιστα ἔλεγαν τότε οἱ φιλόλογοι, ὅτι ἦτο μίμησις κάποιου ἀγγλικοῦ, δὲν κατώρθωσα νὰ τὸ ἐπανεύρω. Καὶ ὁμως θὰ ἤθελα πολὺ νὰ τὸ ἐδιάβασα καὶ τώρα, ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα μοῦ ἄφησαν ἐντυπώσεις ἐχούσας ἀνάγκην «ἐπαληθεύσεως». Ὅτι κυρίως δὲν κατώρθωσα ὡς τώρα νὰ συλλάβω ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, τὸ ὁποῖον τόσο ἀτελὲς καὶ ἀτάκτως ἐμελέτησα, εἶνε ἡ ἐξέλιξις του. Πότε ἄρχισε; Πῶς ἐπροχώρησε; Ποῦ ἔφθασε; Ποία εἶνε ἡ μεγαλειτέρα του ἀκμὴ; Ἀπὸ πότε ἀρχίζει ἡ παρακμὴ του; — Εἶνε δυνατόν νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὁτιδήποτε θετικόν, ἂν δὲν γνωρίζῃ τὰ κυριώτερα αὐτὰ σημεῖα; Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι ἡ ἀληθινή, ἡ ἐπιστημονικὴ κριτικὴ τοῦ Παπαδιαμάντη θάρρησιν νὰ γίνῃ. Πρέπει πρῶτα ν' ἀνευρεθῶν, νὰ συλλεχθῶν ὅλα του τὰ διηγήματα, καὶ νὰ καταταχθῶν χρονολογικῶς. Ἀπορῶ δὲ εἰλικρινῶς μετ' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποφαινόμεθα μετ' ὅσην βεβαιότητα, πρὶν γίνῃ αὐτὴ ἡ ἐργασία, καὶ χωρὶς νὰ τὴν κάμουν ὅπωςδὴποτε, ἐκ τοῦ προχείρου, αὐτοί. Γενικῶς μοῦ φαίνεται, ὅτι πᾶσα κρίσις περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη εἶνε ἀρκετὰ ἀβάσιμος, προσωρινή, ὑποκειμένη ἀναγκαστικῶς εἰς ἀναθεώρησιν, ἡ ὁποία πολλὰς ἐκπλήξεις εἰσπνεῖ νὰ παρρησιάζῃ. Διὰ τοῦτο ὁμιλῶ τώρα μετ' ὅλην δισταγμὸν. Διὰ τοῦτο ὑποπτεύομαι ἁπλῶς, χωρὶς νὰ εἶμαι διόλου βέβαιος, ὅτι συγχρόνως μετ' ὃν Παπαδιαμάντην καὶ προπάντων κατόπιν του, ἐφάνησαν μερικοὶ ἄλλοι δυνατόι διηγηματογράφοι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν γνησίαν ρωμέϊκην ψυχὴν του, ἔχουν ἀκόμη γενικότητα πνεύματος, φιλοσοφικὴν συνείδησιν ἀνωτέραν καὶ διαίσθησιν λεπτοτέραν, ἐκφραζομένην μετ' ἡν τέχνην καὶ μετ' ἡν γλῶσσαν τελειότερας, περισσότερο ἐξελιγμένας. Ἄν ἀποδειχθῇ ποτε αὐτό, ὁ Παπαδιαμάντης μένει ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἢ τρεῖς μεγαλειτέρους μας διηγηματογράφους, ἀλλ' ὅχι καὶ ὁ μεγαλειτέρος καθ' ὅλα.

Ὅπωςδὴποτε, τὰ λεγόμενα ἐσχάτως περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἂν δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τῆς κοινωνίας του καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ,

περιορισθείς απλώς εις τὸ νὰ τὴν περιγράψῃ, εἶχεν ὅμως ἀσύγκριτον καὶ πρωτοφανὴ λογοτεχνικὴν δύναμιν, ὥστε νὰ συμφιλώσῃ διαπαντὸς τὸ ἐπίθετον μὲ τὸν ἐχθρόν του — τὸ οὐσιαστικόν, — καὶ νὰ κάμῃ ὥστε ἀπὸ κάθε συγκρουσιν δύο του λέξεων νὰναδίδεται σπινθήρ, φῶς, κτλ. εἶνε ὡραῖαι φλυαρίαι ἀχαλινώτων θαυμασῶν ἐκ προμελέτης, οἱ ὅποιοι δὲν ἔλαβαν ποτὲ τὸν κόπον νὰναλύσουν αἰσθητικῶς οὔτε μίαν του σελίδα. Διότι, ἂν τὸ ἔκαμιναν εὐσυνειδήτως, θὰ ἔβλεπαν ἀπεναντίας ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης δὲν ἔχει τὰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας θαυμάζομεν εἰς ἄλλους τεχνίτας συγγραφεῖς. Συχνὰ καταπλήσσει τὸ σύνολον, ἀλλὰ τὸ μέρος σπανίως. Διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν κοινὴν παρομοίωσιν, οἱ πίνακες του κάμνουν ἐντύπωσιν, ὅταν κυττάζονται κάπως ἀπὸ μακράν. Ἡ φράσις του εἶνε σχεδὸν ἀσημασιώτης, τὸ ὕψος του ἐλαττωματικόν, ἡ γλῶσσά του ἀνώμαλος καὶ συχνότατα ἀκαλαίσθητος, — ἐν συγκρίσει πάντοτε πρὸς τοὺς *στυλίστ* τῆς καθαραιότητος ἢ τῆς δημοτικῆς, — καὶ τὸ σχέδιον ἀκόμη τοῦ διηγήματος ἀτέλές, ὥς κάτι πρωτόγονον καὶ ἀκαλλέργητον. Ὅ,τι σώζει καὶ συχνάκις μεγαλύνει αὐτὰς τὰς ἀλλοκότους συνθέσεις, εἶνε ἡ διάθεσις, τὴν ὁποίαν δι' ἀσυλλήπτων μεθόδων γεννοῦν. Ἄλλ' εἶνε ἀναντίρρητον, ὅτι ἡ ἡδονὴ μας θὰ ἦτο ἀκόμη ζωηροτέρα, ἐντονωτέρα, ἐὰν καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας ἐδίδετο μεγαλύτερα προσοχή, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν αἱ ἀτέλειαι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι, ὅσον καὶ ἂν λησμονοῦνται εἰς τὸ τέλος, ἔχουν τὴν ἐπίδρασιν των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν, διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἐπιθέτου, νὰντιγράψωμεν ὅσα ἀπαντῶνται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς καλλίστας σελίδας τοῦ Παπαδιαμάντη, θὰ εὗρωμεν τὰ κοινότατα, τὰ τετριμμένα σχεδὸν ζεύγη: *ἀπότομος ἀνήφορος, ὕψηλός στάχυς, νυκτερινὴ αὐρα, ἀπάτητον σπήλαιον, ἄγριον καὶ γαλανὸν πέλαγος, γιγαντιαῖος καὶ θαλασσοπληκτός βράχος, καὶ ἄλλα παρόμοια, κατ' οὐδὲν διαφέροντα ἐκεῖνων, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶμεν εἰς ὅλον τοῦ κόσμου τὰ διηγήματα, ἓνα δὲ ἢ δύο ὡς τὸ προῶνδον ἀπόγειον, τὸ ἀντίπρῃον, τοῦ Βορρᾶ τὸ χαϊδευμένον ἐωθινὸν τέκνον, ὑπενθυμίζοντα τὸ ἀληθῶς δημιουργικὸν ἐπίθετον τοῦ Καρκαβίτσα. Ἄλλ' ὥς ἀντιγράψωμεν αὐτὴν τὴν σελίδα, διὰ νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον συγκροῦνται καὶ σπινθηροβολοῦν αἱ λέξεις διαφορετικά, ἀφ' ὅ,τι παρατηρεῖται τὸ ἴδιον φωτεινὸν φαινόμενον εἰς ἄλλους φωτεινοὺς πεζογράφους: «Ἡ Φραγκογιαννοῦ... ἔσπευσε νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον, πρὶν ἀνατεῖλῃ ἡ ἡμέρα, εἰς τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἐγνώριζεν. Ὑπῆρχον κατὰ τοὺς βορείους αἰγιαλοὺς τῆς νήσου, πολλοὶ κλεφτότοποι, μέρη ἀπάτητα, σπήλαια, βράχοι, ὅπου ἐφύτρωνε τὸ ἀγριοβότανον καὶ*

ἡ κάππαρις, καὶ τὰ κρίταμα καὶ ἡ ἀρμυρήθρα, καὶ ὅπου τοὺς ὑπάρχοντας ὀλίγους δρόμους κατέστρεφον καθημερινῶς τὰ κοπάδια τῶν ἐρίφων καὶ τῶν αἰγῶν. Ἐκεῖ θὰ ἦτο τὸ ἀσυλόν τῆς, ἐκεῖ ὅπου ἦσαν αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς. Εἰς ἐκεῖνους τοὺς βορείους αἰγιαλοὺς, σιμὰ εἰς τὸ ἄγριον καὶ γαλανὸν πέλαγος, εἰς τὸ παλαιὸν Κάστρον, τὸ κτισμένον ἐπὶ γιγαντιαίου θαλασσοπλήκτου βράχου, ἐκεῖ εἶχε γεννηθῇ ἡ Χαδοῦλα κ' ἐκεῖ εἶχεν ἀνατραφῇ ὥς δέκα ἐτῶν κόρη...» Ὅσον καὶ ἂν εἶνε ὡραῖον, δροσερὸν καὶ ὑποβλητικὸν αὐτὸ τὸ κομμάτι, πρέπει νὰ εἶνε κανεὶς εἰδωολάτρης διὰ νὰ μὴν ὁμολογήσῃ, ὅτι ὑπὸ ἔποψιν ὕψους δὲν εἰμπορεῖ νὰ ὑποστῇ καμμίαν συγκρίσιν πρὸς σελίδας ἄλλων διηγηματογράφων, παλαιῶν ἢ νεωτέρων, καὶ μάλιστα μερικῶν δημοτικιστῶν, οἱ ὅποιοι μᾶς ἔχουν δώσῃ πραγματικῶς πρότυπα νεοελληνικοῦ, μεσοῦ, θερμοῦ καὶ μουσικοῦ ὕψους. Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἡ σελὶς ποῦ ἀντέγραψα, εἶνε ἀπὸ τὰς λαμπροτέρας τοῦ Παπαδιαμάντη· δὲν θὰ ἐκπλαγῇ διὰ τοῦτο κανεὶς, ἂν εἴπω, ὅτι ὑπάρχουν ἄλλαι ἀφανέστεραι, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν τόσον ἀφθονοὶ αἱ ἀπροσεξίαι, αἱ ἀμέλειαι, αἱ χασμωδίαι, αἱ ἄνευ λόγου παλλιλογίαι, ὥστε ἂν δὲν ἦσαν σελίδες τοῦ Παπαδιαμάντη, θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἐγράφησαν ἀπὸ ἀνθρώπον μὴ κοπιάσαντα ποτέ, ὅπως ἔλεγε ὁ μακαρίτης ὁ Ροῖδης, «νὰ στρογγυλεύσῃ μίαν φράσιν». Βεβαίως, τὸ ἐπαναλαμβάνω, ὁ ἀναγνώστης ἀνταμείβεται πάντοτε εἰς τὸ τέλος, καὶ συχνάκις μὲ τὴν μεγαλύτεραν ἀφθονίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς συνθέσεως, τῆς ὁποίας τόσον ὀλίγον ἐλκυστικαὶ εἶνε αἱ περισσότεραι λεπτομέρειαι καὶ τόσον ὀλίγον μεθοδικὸν τὸ σχέδιον, πρέπει νὰ εἶνε ὀπλισμένος μὲ ὑπομονὴν καὶ προπάντων μὲ τὴν ιδέαν, ὅτι διαβάσει Παπαδιαμάντην.

Εἰς τὴν διάλεξιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ κ. Κακλαμάνος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς τριακονταετηρίδος τοῦ συγγραφέως μας, — εἶνε μελέτη, εἰς τὴν ὁποίαν εὗρίσκει κανεὶς καὶ δύο τρεῖς χαρακτηριστικὰς παρατηρήσεις, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλας, τῶν ὁποίων ἡ κριτικὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀερώδεις γενικότητος, δυναμένας νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς κάθε καλὸν συγγραφέα, — ὑποστηρίζεται, ὅτι γνῶρισμα τοῦ Παπαδιαμάντη ὡς διηγηματογράφου εἶνε τὸ ἀμέτρητον πλῆθος καὶ ἡ καταπληκτικὴ ποικιλία τῶν ἡρώων του. Οἱ ἀνθρωποὶ του, λέγει, εἶνε ἰδιότυποι, μὴ ὁμοιάζοντες διόλου μεταξὺ των. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, τὴν αὐτὴν παρατήρησιν κάμνει καὶ ὁ κ. Νιρβάνας, ὁ γράψας ἄλλως τε τὴν κριτικωτέραν ὥς τώρα κριτικὴν περὶ Παπαδιαμάντη, τιθεμένην κατὰ μέρος τοῦ ἀκράτου θαυμασμοῦ, κοινοῦ γνωρίσματος

ὅλων. Ἄλλ' ὥς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἐκφράσω κάποιαν ἀμφισβολίαν. Δὲν ἀμφισβητῶ τὸ ἀμέτρητον πλῆθος, ἀλλὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἡρώων. Μοῦ φαίνεται, ὅτι οἱ ἀνθρωποὶ τοῦ Παπαδιαμάντη ὁμοιάζουν τόσον πολὺ μεταξὺ των, ὥστε δὲν ἀποτελοῦν παρὰ δύο-τρεῖς ἀνδρικοὺς τύπους καὶ ἄλλους τόσους γυναικειούς. Ὅχι μόνον αἱ ψυχαὶ των, τὰ αἰσθήματα, τὰ ἰδανικά, αἱ διαθέσεις των, αἱ ἀντιλήψεις των, εἶνε τὰ ἴδια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πολλάκις τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς των. Ἐν γένει ἡ ψυχρογραφία, ὅπως καὶ ἡ ἡθογραφία τοῦ συγγραφέως, περιορίζεται εἰς ἓνα στενότερον κύκλον. Τὸ μικρόν του νησάκι φαίνεται οὕτως ἀκόμη μικρότερον, ἀδιάφορον ἂν ἔν μόνον διήγημα, ἀσχετὸς πρὸς τὰ ἄλλα, εἰμπορεῖ νὰ τὸ δείχνῃ ἀπέραντον ὡς ὁ κόσμος. Δύσκολα θὰ εὗρισκε κανεὶς ἐκεῖ μέσα μίαν ἐξελίξιν, μίαν κίνησιν, μίαν πρόοδον σκέψεως κ' ἐπισκοπῆς. Ὑπάρχουν ἔξαφνα πολλὰ μικρὰ διηγήματα μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Παπαδιαμάντη, τὰ ὁποῖα ἀπαντῶνται αὐτοῦσια σχεδὸν εἰς τὴν «Φόνισσαν». Βλέπων κανεὶς πάλιν τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους μὲ τὰ ἴδια περιστατικά, θὰ ἔλεγε, ὅτι πρὶν συνθέσῃ τὸν μεγάλον, τὸν τελειωτικόν του πίνακα, ὁ ζωγράφος-συγγραφεὺς τὸν ἐσπούδασε πρῶτα εἰς σκίτσα. Πραγματικῶς αὐτὸ ἔκαμεν; ἢ μήπως ἀσυναίσθητος μετεχειρίζετο ὡς νέον τὸ μεταχειρισμένον ὕλικόν, κλέπτων τρόπον τινὰ τὸν ἑαυτὸν του; Θὰ ἦτο σπουδαιότατον νὰ τὸ γνωρίζωμεν, καὶ ὅμως δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐξακριβώσωμεν οὔτε αὐτό. Διότι μᾶς λείπουν τὰ ὀλίγον ἀρχαιότερα διηγήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπενθυμίζει ἡ «Φόνισσα». Ἐχομεν ἀμυδρῶς τὴν ιδέαν, ὅτι οἱ ἀνθρωποὶ τοῦ Παπαδιαμάντη εἰμπορεῖ νὰ εἶνε οἱ ἴδιοι καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνονται ἐπ' ἀπειρον ὡς ἰνδάλματα ἀντικρινῶν καθρεπτῶν. Ἀλλὰ δὲν εἰμποροῦμεν νὰ εἴμεθα καὶ βέβαιοι.

Ὅπως δὴποτε, αὐτὴ ἡ «Φόνισσα» — ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ «Παναθήναια» τῷ 1903, — εἰμπορεῖ μέχρι τῆς ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, νὰ θεωρῇται ὡς τὸ θεμελιῶδες ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη, τὸ ἀριστούργημά του. Εἶνε ἄλλως τε καὶ τὸ μόνον μυθιστόρημα ποῦ ἔγραψεν ὁ διηγηματογράφος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «Ροδιν' ἀκορυφία», ἀσυγκρίτως κατώτερον ἔργον, καὶ ἴσως μαρτύριον παρακμῆς. Ἄλλ' ὅταν ἔγραφε τὴν «Φόνισσαν» ἦτο εἰς ὅλην τὴν ἀκμὴν του. Ἡ ἔμφυτος συνθετικὴ του τέχνη εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγαλιτέραν τῆς ἀνάπτυξιν, καὶ μία τελεία γνῶσις τοῦ κόσμου τῷ ἐπέτρεπε πλέον νὰνυφώνεται ὑπερίνω τῆς ἀπλῆς παθητικῆς παρατηρήσεως. Ἐξοῦσεν ἀκόμη εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἐκείνην τῆς γαλήνης, — προσὸν τῆς ἐντελοῦς ὀριμότητος, — τὴν ἀπαραίτητον, φαίνεται, διὰ

τὴν δημιουργίαν ἀριστουργημάτων. Ἡ ἡρώϊς του, ἡ γρηῃ Φραγκογιαννοῦ, ἡ φόνισσα, διαφέρει ἀπὸ κάθε ἄλλην ἡρώϊδα τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀκριβῶς, ἐπειδὴ ἔχει πολὺ καὶ βαθὺ τὸ ἀνθρώπινον, αἶρεται εἰς ὑπερφυσικότητα καὶ εἶνε σχεδὸν ὡς μία γενικὴ ιδέα προσωποποιημένη. Καὶ εἶνε καθαντὸ τραγικὴ ἡρώϊς. Τὸ μυθιστόρημα τοῦ Παπαδιαμάντη εἶνε τραγωδία μεγαλοπρεπστάτη. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ τῆς χωρικῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ μίαν ἔμμονον ιδέαν συλλαμβάνει καὶ ἐκτελεῖ τὸ κακούργημα — σειρὰν μᾶλλον κακουρημάτων, — μεγαλύνεται δι' ἐνὸς ἐξαγνισμοῦ ἀφαντάστον. Ἡ δύναμις τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον κάμνει μὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι εἶνε καλόν, εἶνε τόση μέσα της, ὥστε φθάνει νὰ κακουρῇ μυστηριωδῶς μόνον διὰ τοῦ πόθου, τῆς θελήσεως, τῆς σκέψεως, τῆς ὑποβολῆς. Ποθεῖ μόνον μὲ ὅλην τὴν δύναμιν νὰ πνιγῇ ἓνα κοριτσάκι εἰς τὸ πηγάδι, καὶ τὸ κοριτσάκι πίπτει μόνον του ὡς νὰ τὸ ἐσπρωξεν αὐτὴ. Ἡ ψυχολογία της εἶνε πράγματι θαυμασία. Τὸ πραγματικόν καὶ τὸ φανταστικόν συνυφαίνεται εἰς αὐτὴν, διὰ νὰποτελέσῃ ἓνα παράδοξον, ἀλλ' ἀληθινόν, πιθανόν, πιστευτὸν ἀνθρώπον, ὅπως μόνον εἰς κάποια πρόσωπα τῆς κυρίας Μπέκκερ-Σβῶβ, τῆς συγγραφέως τῆς «Καλύβης τοῦ μπάρμπα-Θωμᾶ». Ἀσφαλῶς θὰ τὸ ἐδιάβασε κάποτε αὐτὸ τὸ ἀριστούργημα ὁ Παπαδιαμάντης καὶ θὰ τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Ἰχνη του ἀναφαίνονται καὶ εἰς ἄλλα του διηγήματα, μαζί μὲ τὰ ἴχνη τοῦ Δίκεως. Ἄλλ' ὥς ἐπιστρέψωμεν, διὰ νὰ τελειώσωμεν, εἰς τὴν Φραγκογιαννοῦ. Ἐχει τὴν ιδέαν, ὅτι ὅλα τὰ κατὰ εἰς τὸν κόσμον προερχοῦν ἀπὸ τὰ θηλυκά. Τὰ παθήματα ποῦ ὑπέφερεν εἰς τὴν μακράν τῆς ζωῆς αὐτὴ τὴν ἐδίδαξαν. Κάθε κορίτσι ποῦ γεννιέται, εἶνε διὰ νὰ προσδέσῃ μίαν πληγὴν, μίαν συμφορὰν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ καὶ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν καταστροφὴν του. Καὶ εἰς τὰ πλούσια σπῆτια, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον εἰς τὰ πτωχά. Καὶ μισεῖ ὅλα τὰ θηλυκά καὶ συλλαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ γίνῃ ὁ Ἡρώδης των. Τὸ κακὸν ποῦ φέρει μία γέννησις, θέλει νὰ τὸ ἐξουδετερώσῃ αὐτὴ μ' ἓνα θάνατον, μ' ἓνα φόνον. Διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων ποῦ τὰγαπᾷ, διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων ποῦ τοὺς συμπονεῖ. Σκοτῶνει, πνίγει, ἐξαφανίζει δύο, τρία, τέσσαρα κοριτσάκια... Τὸ τελευταῖον, ὡς εἶπαμεν, διὰ τῆς ὑποβολῆς. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους τὴν ὑποπτεύονται καὶ τὴν ἀνακαλύπτουν. Οἱ χωροφύλακες τὴν κυνηγοῦν νὰ τὴν πιάσουν καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ πεθαίνει εἰς τὸν δρόμον, πνίγεται εἰς τὸ πέλαγμα τοῦ Ἁγίου Σώστη, ἐνῶ ἔτρεχε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ μοναστήρι, «μεταξὺ — λέγει ὁ συγγραφεὺς, — τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης δικαιοσύνης». Ποῖος εἰξεύρει, ἂν ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὴν συγχωρήσῃ; Αὐτὴ εἶνε ἡ

«Φόνισσα», διαμάντι μοναδικὸν τῆς φιλολογίας μας, ἔργον, ποῦ θὰ διαβάζεται πάντα με θαυμασμόν διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς ψυχολογίας του, διὰ τὴν υποβλητικότητα τῶν περιγραφῶν του, διὰ τὴν ποιήσιν τοῦ συνόλου του καὶ διὰ τὴν γενικότητα τῆς συλλήψεώς του, ἡ ὁποία θὰ μένῃ ὡς κατὰ ὥραϊον, καὶ ὅταν αἱ βιοτικαὶ περιστάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται, θάνηκουν πλέον εἰς τὸ ἀπώτατον παρελθόν.

Ἄλλα μικρότερα διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη, τὰ ὁποία μᾶς ἔχουν κάμη ἐπίσης βαθυτάτην ἐντύπωσιν, εἶνε ἡ «Νοσταλγός», τὸ «Ὀλόγυρα στὴ λίμνη», ἡ «Φαρμακολύτρια» καὶ τὸ «Ὀνειρο στὸ κῦμα». Τὸ τελευταῖον αὐτὸ εἶνε ἡ ψυχολογία νεαροῦ δοκίμου, ὁ ὁποῖος παραιτεῖται τῆς ιδέας νὰ γίνῃ μοναχός, ὅταν βλέπῃ δλόγυμον ἓνα γυναικεῖον σῶμα νὰ κολυμβᾷ.

Ἡ περιγραφή πολὺ δυνατὴ, πολὺ δρελιστική, στηρίζει τὸν ἰσχυρισμὸν ἑκείνων, οἱ ὁποῖοι, εἰς τὸν πλήρη ἀντιθέσων Παπαδιαμάντην, βλέπουν νὰ συνυπάρχῃ ὁ μυστικοπαθὴς ἀσκητὴς μετὰ τὸν ὕλιστικὸν ἡδονιστὴν. Ὑποθέτομεν, ὅτι αὐτὴ εἶνε μία ἀπὸ τὰς εὐτυχεστέρας ποιητικὰς ἰδιοσυγκρασίας. Πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν ἀκόμη τὸ θαυμασίον ἔλεγειον, μετὰ τὸ ὁποῖον ὁ Παπαδιαμάντης ἐθρήνησε τὸν θάνατον τῆς βασιλοπούλας Ἀλεξάνδρας, καθὼς καὶ ἓν ἄλλο σύντομον καὶ τόσον μελαγχολικὸν εἰς τὸν θάνατον τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ Δεληγέωργι. Ἐνας τόμος μετὰ τὴν «Φόνισσαν» καὶ ἓνας ἄλλος μετὰ τὰ διηγήματα ποῦ ἀνεφέραμεν, θὰ εἶνε ἴσως τὰ «Ἐκλεκτὰ Ἔργα» τοῦ Παπαδιαμάντη. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὰ ὁποία εἶνε ἀμέτρητα, ἀμφιβάλλομεν, ἂν ὑπάρχουν τρία ἢ τέσσαρα ἀκόμη τόσον σημαντικά. Ἀνεγνώσαμεν πολλὰ, τὰ ὁποία δὲν ἔχουν ἄλλην ἰδιαιτέραν ἀξίαν, παρὰ ὅτι φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἐξόχου συγγραφέως. Ὁ Παπαδιαμάντης ἐπὶ τέλους εἶνε πάντοτε Παπαδιαμάντης, καὶ θὰ ἦτο εὐχὴς ἔργον νὰ συναχθοῦν καὶ νὰ ἐκδοθοῦν εἰς πολλοὺς τόμους ὅλα του ἀνεξαιρέτως τὰ εὐρισκόμενα. Ἄλλως τε εἴπαμεν, ὅτι κανεὶς δὲν εἰσέρει τί εἴμπορεῖ νὰ φέρῃ εἰς φῶς μία ἔρευνα. Ἐνα σύντομον ἔξαφνα διήγημα τοῦ Παπαδιαμάντη, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσαμεν κάποτε εἰς ἓν Ἡμερολόγιον Σκόκου, χωρὶς νὰ εἶνε μεγάλο πρᾶγμα, χωρὶς νὰ εἶνε καὶ διήγημα, δίδει ἐν τούτοις πλήρη ιδέαν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ συγγραφέως, τῆς ἐντελῆς ἀτομικῆς, καὶ εἰς μίαν συλλογὴν θὰ ἦτο ἐξόχως διαφωτιστικόν. Περιγράφει τὸ δλονύκτιον γλέντι μερικῶν ἀγαθῶν νησιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ξημερώνονται με τραγούδια εἰς τὴν ταβέρναν. Τὸ πρῶτ', κουρασμένοι, ἐκνευρισμένοι, ἀηδιασμένοι, ἀλλὰ προσπαθοῦντες νὰ γλεντήσουν ἀκόμη, γυρίζουν εἰς τὰ σπῖτια των με τραγούδια, τὴν λευκὴν ὥραν ποῦ ἡ μικρὰ πόλις ἐξυπνᾷ. Αὐτὸ εἶνε ὅλον. Γοργαῖ

περιγραφὰι χιλίων λεπτομερειῶν ἀσυνδέτων, με δάκνη διαλόγων χωρὶς εἰρμόν, χωρὶς τάξιν. Ἄλλ' ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ τὸ σύνολον εἶνε τόσον ζωηρά, ὥστε ὁ ἀναγνώστης αἰσθάνεται ἐκπληκτος εἰς τὸ τέλος, μαζὶ με μίαν ἀνέκφραστον μελαγχολίαν, καὶ ὅλην τὴν κούρασιν τῶν ἀγρυπνισμένων χαροκόπων, καὶ ἀκόμη ὅλην τὴν τύψιν, τὴν μετάνοιαν τῶν σκλάβων ψυχῶν, ποῦ δὲν εἶνε ἱκαναὶ οὔτε νὰ χαροῦν, οὔτε νὰ γλεντήσουν... Διὰ νὰ φθάσῃ ὁ καλλιτέχνης εἰς αὐτὸ τὸ θαυμασίον ἀποτέλεσμα, δὲν μεταχειρίζεται κανένα κανόνα, ἢ ὁ κανὼν του εἶνε μυστικὸς καὶ ἀσύλληπτος. Εἶνε ἴσως τὸ ἀπολύτως αὐθόρμητον, ἡ ἔλλειψις πάσης προσπαθείας, περὶ τῆς ὁποίας ἐλέγαμεν εἰς τὴν ἀρχήν.

Ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας μας θὰ κατατάξῃ τὸν Παπαδιαμάντην εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν. Δύο εἶνε τὰ μεγάλα κ' ἐμφανῆ ρεύματα, τὰ ὁποία ἐσχηματίσθησαν εἰς τὴν πνευματικὴν μας ζωὴν ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑθνους καὶ τῆς ιδρύσεως τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου: τὸ πρῶτον γεννημένον ἐκ τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρχαϊκῆς γλώσσης ἢ τῆς καθαρῆς ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἀπορρέον ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς νέας ἐθνικῆς ζωῆς καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Ὁ Παλαμᾶς ὠνόμασε τὸ πρῶτον Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν μετὰ ἀρχηγούς τοὺς Σούτσους, καὶ τὸ δεύτερον Σχολὴν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ ἀρχηγὸν τὸν Σολωμόν. Εἴμποροῦμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν διαίρεσιν τοῦ ποιητοῦ καὶ νὰ κατατάξωμεν καὶ τοὺς διηγηματογράφους μας εἰς τὰς δύο αὐτὰς Σχολάς, τὰς ἀντιθέτους. Ὁ Ραγκαβῆς, ὁ Καλλιγᾶς («Θάνατος Βλέκας»), ὁ Βικέλας, ὁ Βιζιηνός, ὁ Μωραϊτίδης, ὁ Παπαδιαμάντης κλπ. ἀνήκουν εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Πολυλάς, ὁ Καρκαβίτσας, ὁ Παλαμᾶς, ὁ Βλαχογιάννης, ὁ Θεοτόκης, καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ νεώτεροι, ἀνήκουν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἑπτανήσου. Ἀκολουθοῦν τὴν ἑπτανησιακὴν φιλολογικὴν παράδοσιν καὶ συνεχίζουν τὸν τρόπον τινὰ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ψυχάρη καὶ μετὰ τὴν τεραστίαν ἐκείνην ἐπίδρασιν τοῦ «Ταξιδιοῦ», τὰ δύο ρεύματα, δι' ἀμοιβαίων προσχωρήσεων, τείνουν νὰ συγχωνευθοῦν. Τὸν Μητσάκη καὶ τὸν Δροσίνην π.χ. δὲν θὰ ἤξευρε κανεὶς ποῦ νὰ τοὺς κατατάξῃ. Ἐπίσης ἀπὸ τοὺς νεωτέρους τὸν Παπαντωνίου. Χωρὶς νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ γλώσσα τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως, ἤρχισε νὰ δυναμνῆται εἰς τὰ δημιουργικὰ ἔργα τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ νικᾷται μετὰ τὸς αἰῶνας τὸν στοιχεῖα, ὥστε βεβαίως δὲν εἶνε πλέον ἡ καθαρῆς, τὴν ὁποίαν θάπερριπτε περιφρονητικῶς ὁ Σολωμός ἢ ὁ Πολυλάς. Ἄλλως τε καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Ταξιδιοῦ», ἡ

μετάφρασις τῆς «Νανᾶς» τοῦ Ζολᾶ ἀπὸ τὸν Ι. Καμπούρογλον (1880), — μία μετάφρασις μνημειώδης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτίθειτο ὡς ἀρχὴ ὅτι ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε μία καὶ ὅτι πᾶσα λέξις τῆς καὶ κάθε τῆς τύπος, ἀρχαῖα, μεσαιωνικά, σημερινά, εἶνε ὁμοίως εὐχρηστα διὰ τὸν λογοτέχνην, — ἡ μετάφρασις, λέγω, τῆς «Νανᾶς» εἶχε ἤδη κάμη μίαν ἐπανάστασιν. Ὁ Μητσάκης ἦτο γέννημά της, (τὰ πρῶτα διηγήματά του ἦτο Ζολᾶ μεταφρασμένος ἀπὸ τὸν Καμπούρογλον), ὁ δὲ Παπαδιαμάντης τὴν ἰδίαν σχεδὸν μέθοδον ἠκολούθησεν ἀμέσως. Ἡ καθαρῆς τῶν διηγημάτων του εἶνε πλουτισμένη ἀπὸ ἀφθονα στοιχεῖα τῆς ζωντανῆς, καὶ μετὰ τὴν δημιουργικὴν πνοὴν τοῦ συγγραφέως, μετὰ τὴν δυνατὴν ψυχὴν ποῦ τὴν κινεῖ καὶ τὴν πλάττει, εἶνε πραγματικῶς μία γλῶσσα, ἡ ὁποία πονθενὰ δὲν φαίνεται τόσον σχολαστικὴ. Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τοῦ Παπαδιαμάντη νὰ μὴν ἀποτινᾷ μέχρι τέλους τὸν ζυγὸν τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως, ἡ ἀδιαφορία του πρὸς τὰς νέας ιδέας, αἱ ὁποῖαι, εἰς τὸν καιρὸν ἴσα-ἴσα τῆς μεγαλητέρας του ἀκμῆς, εἰσέβαλαν ὡς ζεῖδωρος αὐρα ἀπὸ τὴν Ἑπτανήσον, ἀκόμη καὶ ἡ σχεδὸν ἐχθρική του στάσις πρὸς τὸ κίνημα τῆς τελευταίας ἀπελευθερώσεως, — αὐτὸ ἀκριβῶς ποῦ τὸν καθιλώνει εἰς τὴν πάντοτε κατωτέραν καὶ δευτερεύουσαν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν.

νῶν, — μαρτυρεῖ ὅτι ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς «ἄλλης γενεᾶς», καὶ ὅτι ἡ ἐξέλιξις του εἶχε πλέον σταματήσει μετὰ τὴν ἡλικίαν. Δὲν βλέπομεν εἰς αὐτὸν τὸν νεωτεριστὴν, τὸν ἐπαναστάτην, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπεριμέναμεν ἀπὸ ἓνα διηγηματογράφου τῆς ἀξίας του. Θὰ ἐπρεπε ἴσως δι' αὐτὸ νὰ ἔλθῃ δέκα χρόνια ἀργότερα εἰς τὸν κόσμον, — ἀπέθανε σχεδὸν ἐξηκοντούτης, — ἀφοῦ ἄλλως τε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ὁμηλικούς του συγγραφείς, τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, δὲν προσεχώρησεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὰς νέας ιδέας. Μεγάλος δὲν ἦτο, ὅχι μόνον, διότι δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ προτρέξῃ τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλα πολλὰ. Δὲν πιστεύω νὰ πέτυχεν ἀκόμη ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία ἓνα ἀληθινὰ μέγαλον διηγηματογράφον, — ὅσον ὁ Δοστογιέφσκις ἐννοῶ, — καὶ ἂν δὲν ἦτο ὁ Παπαδιαμάντης, δὲν εἶνε ὅμως καὶ ἄλλος κανεὶς. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἰς τὴν ἐκπνεύσαν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ μεγαλότερος συγγραφεὺς, τὸ ἰσχυρότερον, τὸ σημαντικώτερον τάλαντον ἀπολύτως δὲ ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶνε βεβαιωμένον, ὅτι δὲν ἔχει τὸν ἀνώτερόν του εἰς τὴν φιλολογίαν μας, εἶνε διηγηματογράφος δυνατός, ἰδιόρρυθμος, πρωτότυπος, κατ' ἐξοχὴν ἐθνικός, τὸν ὁποῖον τὰ μεγάλα του προτερήματα θὰ κατέτασσον μετὰ τῶν πρώτων εἰς οἰανδήποτε φιλολογίαν καὶ ἂν ἀνῆκε.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΑΛΟΥΡΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΟΝ

Ὅταν ἐπανῆλθες μετὰ ἑπτὰ ἔτη εἰς τὴν ὥραϊαν τοποθεσίαν, τὴν προσφιλεῖς εἰς τὰς ἀναμνήσεις σου, δὲν ἦτο Φεβρουάριος ὁ μὴν καὶ δὲν ὑπῆρχαν πλέον ἴτσια νὰ μυρῶνῃσι τὴν ἀτμόσφαιραν μετὰ τὰς μεθυστικὰς εὐωδίας των. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καὶ ἡ Πολύμνια ἐκεῖ, ἄλλο ἐμφανίζον ἴον, ἡ μεθύσκουσα ποτὲ τὴν παιδικὴν φαντασίαν σου μετὰ μόνον τῆς λευκῆς λινομετάξου ἐσθῆτός της τὸν θροῦν. Δὲν ἐσώζετο πλέον οὔτε ὁ σικῶν τοῦ ἀγαθοῦ Παρρησίη, ὁ περιβάλλων ποτὲ μετὰ χλοερὸν πλαίσιον τὴν γαληνῶσαν λίμνην, τὴν ἀντανάκων εἰς τὰ νερά της τὸ αἶθριον κυανοῦν, οὔτε καὶ ἡ καλύβα τοῦ Λούκα τοῦ Θανατοῦ, ἡ βρεχομένη ἀπὸ τὸ κῦμα παρὰ τὸ ἱόμιον τῆς λίμνης, ὅπου οὐδεὶς ἀλιεὺς ἐτόλμα ἐντὸς βολῆς νὰ πλησιάσῃ, διότι καὶ κοιμώμενον τοῦ Λούκα, ἡ καραβίνα ἡγρόπνι παρὰ τὸ πλεονόρον του, καὶ ἤκουες τότε ἔξαφνα, ἐν τῇ μέσῳ τῆς νυκτός, ξηρὸν κρότον οὐδὲν καλὸν ὑποσχό-

μενον εἰς τὸν τολμητὴν, ὅστις θὰ ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ ποτὲ. Ἄν ἡδύνατο τις νὰ πιστεύσῃ τὰ λεγόμενα, ἡ καραβίνα αὕτη ἦτο τὸ ἀληθὲς ξυνητῆρι τοῦ ἐνοικιαστοῦ τῆς λίμνης, εἰδοποιούσα αὐτὸν μυστηριωδῶς διὰ κύπου εἰς τὸν δεξιὸν του ὦμον περὶ τῆς λαθραίας προσεγγίσεως βάρκας τινὸς ἐκ τοῦ λιμένος διὰ νυκτός. Διότι οἱ ὄροι τοῦ συμβολαίου ἔλεγαν, ὅτι ὅλα τὰ κεφαλόπουλα καὶ τὰ καβούρια, ὅσα ἐπλησίαζαν εἰς τὴν λίμνην, ἦσαν τῆς λίμνης, ἐνῷ ὅσα ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσιν αὐτῆς, δὲν ἦσαν τοῦ λιμένος. Ἐφηροῦτο δ' ἐνταῦθα κατὰ πλάτος τὸ ἀξίωμα τὰ ἐμὰ ἐμὰ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ. Ἄλλοτε κατήρχετο ἐκεῖ βόσκων τὰς ὀλίγας ἀμνάδας καὶ τὰ ἀρνία του ὁ μάροπα-Γιωργός, Θεὸς χωρὲς τον, ὁ Κοιμωδῆς, ὅστις δὲν ἐφείδετο νὰ διηγῆται εἰς πάντας ὅσας ὀπασίας ἐβλεπεν (ἀγίους, ἀγγέλους, δαίμονας, τὴν κατὰστασιν τῶν ψυχῶν, καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν κρίσιν, ὅλα τὰ ἐβλεπεν ὁ μακαρίτης) καὶ ἀπαξ μάλιστα ἡλῆθευσε περιφανῶς, ὅταν ἔπεισε τοὺς πολίτας

καὶ «τὸν δῆμαρχο μὲ ὅλη τῇ δωδεκάδα», ὅτι ἦτο ἐπάναγκες ν' ἀνακαινίσωσιν ἐκ βάθρων τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Καὶ προεῖπεν αὐτοῖς ὅτι, ἅμα ἀνέσκαπτον τὰ θεμέλια, ὁ Ἅγιος θὰ ἤρχετο βοηθός. Καὶ πράγματι, ὡς ἤρχισεν ἡ σκαπάνη νὰ ξεκοιλιάζῃ μετὰ δούπου τὴν γῆν καὶ νὰ στομοῦται πλήττουσα λίθους καὶ χάλιας, προσέκυψαν εἰς τὸ φῶς δίδυμοι τάφοι μετὰ κιτρίνων σκελετῶν, τίς οἶδεν ἀπὸ ποίου λοιμοῦ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐκεῖ θαιμμένων, καὶ μεταξὺ ἀδελφωμένων κοκκάλων καὶ χόματας, εὐρέθησαν περὶ τὰ ἑκατὸν ἐνετικὰ φλωρία. Ἄλλοι ἐπίστευσαν τότε τὸ θαῦμα καὶ ἄλλοι ἔξεπλάγησαν διὰ τὴν σύμπτωσιν, ἀλλὰ τὸ ὄρα-τὸν ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι ὁ ναῖσκος εὐπρεπῆς ὅπως ὄντος ἐκτίσθη. Εἰς τὸν ναῖσκον ἐκείνον, ὅταν ἦτο ἀκόμη παιδιὰς καὶ στενὸς καὶ μικροῦτσικος, ἐκλείεσο τὸ πάλαι, ὅταν ἤθελες νὰ ἐπικαλεσθῇς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου διὰ τοὺς πρωῒμους πόνους τῆς καρδίας σου. Καὶ δὲν ἡδύνατό τις νὰ σὲ ὀνομάσῃ βέβηλον, καθόσον δὲν ἐξήτεις ἀπὸ τὸν Ἅγιον ἐγκόσμιον εὐτυχίαν, ἀλλὰ παρηγορίαν διὰ τὰς θλίψεις σου. Καὶ σὺ ἔπλεες τότε εἰς ψευδὴ ἀσφάλειαν, πεποιθὼς, ὅτι κανεὶς ἄλλος δὲν σὲ ἔβλεπεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τὸν Ἅγιον ἄλλ' ὁ νέος ἐκεῖνος, ὅστις ἐφύλαγε τότε τὰ πρό-βατα τοῦ μπάριμπα-Γιωργοῦ, Θεὸς σχωρὲς' τον, τοῦ Κοψιδάκη, ἂν καὶ δὲν ἦτο προικισμένος μὲ τὸ χάρισμα τῆς προφητείας καὶ τῶν ὀπτασιῶν ὡς ὁ ἀφέντης του, ὅταν σ' ἔβλεπεν ἀντικρὺ ἀπὸ τὸν λόφον, κ' ἔκλειες τὴν θύραν ἅμα ἔμβαινεις εἰς τὸ ἔξωκλήσιον, κατήρχετο γοργὰ-γοργὰ ἀπὸ τὸν λόφον μὲ τὰ τσαρονάκια του, πατῶν εἰς τὴν γῆν τόσον μαλακὰ ὡς νὰ ἦτο ἐλαφρὸς ἄτμος διολισθαίνων ἐπὶ τῆς γλῶσς, καὶ συνέχων τὴν ἀναπνοήν του, ἐπλησίαζε σιγὰ-σιγὰ εἰς τὴν μικράν, μισοασβετωμένην καὶ λαδωμένην ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν εὐλάβειαν τῶν προσκυνητιῶν, ὑαλοφρακτον θυρίδα τοῦ ναῖσκου, κ' ἔβλεπε, χωρὶς νὰ τὸν βλέπῃς, τὰς μετανοίας καὶ τὰς προσευχάς σου, καὶ ἤκουε, χωρὶς νὰ τὸν ἀκούῃς, τοὺς ψιθυρισμούς σου καὶ τοὺς στεναγμούς σου. Ὡ! πόσα ἔτη παρήλθον ἔκτοτε!

Ἐχωρίζετο ἡ λίμνη ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ πλατείας λωρίδος γῆς ἀμμιώδους καὶ κισηρόδους, τῆς ὁποίας μέρος ἦτο τὸ ναυπηγεῖον τῆς πόλεως καὶ μέρος ἦτο ὁ σικανὼν τοῦ Παροῆσι. Κατὰ τὴν δυτικὴν ὁμῳς γωνίαν τῆς λωρίδος αὐτῆς, ὅπου ἤρχιζε ν' ἀπλοῦται τὸ μήκος τοῦ λιμένος, ἡ λωρὶς αὕτη ἔβαινε στενουμένη ἕως τοῦ Ἀργύρου τοῦ Μπαριμπαπαναγιώτη τὸν ἀνεμόμυλον, ὅστις μὲ τὴν ἀενάαν στροφιδουμένην κυκλοτερεῇ πέραν αὐτοῦ μετὰ τριγωνικὰ ἴστιά, ἐφαίνετο ὥς νὰ προεκάλε τὰ ἐν τῇ λίμνῃ ἠγανροβολημένα πλοῖα, λέγων πρὸς αὐτὰ: «Νά,

ἐγὼ ἀρμενίζω καὶ στῇ στεριά!» Πόσας καὶ πόσας φορὰς ἠγαγκάσθης νὰ θαλασσοῦσης, ἀφαιρῶν κάλτσαις καὶ πέδιλα, ἀνασηκώνων ἕως τὸ γόνυ τὴν περισκελίδα, ἐπιμένων πεισιμόνως νὰ διαβῇς τὸ ποτάμιον, ὅταν πολὺ συχνὰ ἐπῆρχετο πλημμύρα καὶ ἡ θάλασσα ἐγίνετο ἓν μὲ τὸν βάλτον! Καὶ διατὶ δὲν ἀπεφάσιζες ν' ἀνακόμῃς τὸν δροῖμον σου καὶ νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πόλιν; Διότι σοῦ ἐφαίνετο, ὅτι κατὰ ἔβλεπες, κατὰ ἀπήλανεες εἰς τὸ τοπίον αὐτό, ἐνῶ ἐκείνη, ἣτις τὸ ἐξωντάνευεν, εἶχε γίνῃ ἄφαντος πρὸ πολλοῦ. Καὶ πότε πάλιν ἐπροτίμας νὰ λάβῃς τὴν βορειοτέρα ὁδόν, τὴν περιφεροῇ, ἐκείθεν τῆς λίμνης, διατρέχων ὅλον τὸ Κ' β' οὐλὶ μὲ τοὺς ἀγροὺς καὶ μὲ τοὺς ἀμπελωνάς του. Ἐκεῖ ἐπάτιεις ἐπὶ παχείας χλόης, ὑπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἤξευρες πάντοτε, ἂν ὑπῆρχε στερεὰ γῆ. Καὶ ἐχώνεσο ἕως τοὺς ἀστραγάλους εἰς τὸν βάλτον, ἀλλ' ἐνόμιζες τοῦτο εὐτυχίαν σου, διότι ἐφαντάζεσο πάντοτε, ὅτι ἔτρεχες νὰ κόμῃς ἴτσια δι' ἐκείνην. Καὶ ὅταν ἔφθανες τέλος, μὲ τὰ ὑποδήματα βαλτωμένα καὶ τὰ περιπόδια ὑγρά, εἰς τὸν λευκὸν οἰκίσκον τοῦ μπάριμπα - Κωνσταντῆ τοῦ Μιδξέλου, καὶ τὸν ἐχαιρέτας, ἐκεῖ πού ἐσκάλιζε τὰ κοινικιά, φωνάζων μακρόθεν, «Καλησπέρα, μπάριμπα - Κωνσταντῆ!» κ' ἐκείνους σοῦ ἀπῆντα μελιγίζως, «Καλὸς τὸ παιδί μου!» τότε ἠγάπας νὰ φαντάζεσαι σεαυτὸν ὡς μπάριμπα - Κωνσταντῆν καὶ τὴν Πολύμνιαν ὡς θειὰ - Σινιώραν, καὶ τοὺς δύο κατὰ σαραντα ἔτη νεωτέρους, καὶ ἀνεμέτρεις, ὁποῖα θὰ ἦτον εὐτυχία διὰ σέ, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ συζήσῃς μὲ τὴν ἀγαπητὴν σου εἰς τὸν πάλλεντον ἐκεῖνον οἰκίσκον (τοῦ ὁποίου ὅμως ἡ ὑπερβάλουσα λευκότης ὠφείλετο εἰς τὰ ἀκατάπανστα ἀσβεστώματα τῆς θειὰ - Σινιώρας), καὶ ὁποῖα θὰ ἦτο ἐντρούφησις αἰσθήματος καὶ ῥωμαντισμοῦ, ἐὰν διήγεται τὰς ἡμέρας μετὰ τῆς ἀγαπητῆς ἐν μέσῳ τοῦ εὐώδους καὶ γλοεροῦ ἐκείνου κήπου μὲ τὰς ῥοιὰς, μὲ τὰς ῥοδονιάς, μὲ τὰς ἀμυγδαλέας καὶ πασχάλεας, μὲ ὅλα τὰ ἐλκεντότερα φυτὰ καὶ ἄνθη (τὰ ὁποῖα ὅμως ὠφεύλοντο εἰς τοὺς ἐνδελεχεῖς κόπους τοῦ μπάριμπα - Κωνσταντῆ), παρὰ τὴν ὄχθιν τῆς ὥραιας λίμνης, ὅπου ὑπῆρχεν εἰς οὐρανὸς ἐπάνω, καὶ ἄλλος οὐρανὸς ἐφαίνετο κάτω, λεῦκαι καὶ κυπάρισσοι ἀνέτεινον τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς των ἄνω, καὶ ἄλλαι λεῦκαι καὶ κυπάρισσοι ἐκρέμαντο ἀνάποδα κάτω. Καὶ ὅσαι μυριάδες ἄστρα ἐκόσμιον τὴν νύκτα λάμποντα τὸ στερέωμα, ἄλλαι τόσαι μυριάδες ἔλαμπαν τρεμοσβύνοντα κάτω εἰς τὸν πυθμένα. Καὶ καλῶμενες σεῖόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὑψωναν τοὺς ἀσθενεῖς κανλοὺς των δύο ὀργωνιὰς ὑπὲρ τὸ κῆμα, καὶ βροῦα καὶ λῦγοι καὶ ἀσφόδελοι ἀπέζων ἐκ τοῦ ἐλέους τῆς λίμνης καὶ ἐκ τοῦ λίπους τοῦ βάλτον, κλίνοντα τὰς χθαμαλὰς κορυφὰς των πρὸς τὸ ὕδωρ, ὡς ν' ἀπέδιδον εἰς τὴν λίμνην

τὴν ὀφειλομένην εὐγνώμονα ὑπόκλιται. Καὶ ἀντικρὺ ὑφ' οὗτο ὁ λιμὴν μετὰ τὰς χλοεὰς ὄχθας τοῦ ὀλόγουρα, τὰς ἐξαπλούσας εἰς τὸν ἥλιον τὰς πρασινίζουσας κλιτῷ των, ὥς εὐκολπα στήθη παρθένου ἀναδίδοντα ζωὴν καὶ σπρίγος εἰς τὴν πλάσιν. Δένδρα ἐκόσμιουν εὐπαρῶφως τὰς ὄχθας τὰς ὀρεινὰς καὶ τὰς ἀμινώδεις, καὶ ἄλλα δένδρα φυτευμένα ἐν τῇ θαλάσῃ ἐστόλιζον τὸ κύμα καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς, τὰ ἱστία μὲ τὰ ἐξάρτιά των. Καὶ εἰς τὸ βάθος ἐφαίνοντο πρὸς βορρᾶν τεμνόμεναι αἱ δύο τῶν λόφων σειραί, αἱ περιβάλλουσαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸν μακρὸν ἀλ' εὐσύνοπτον εἰς τὸ βλέμμα κάμπων, ἡ μία ἡ ἀνατολική, ὑψηλή, ἐγγυτέρα εἰς τὸν θεατὴν, ἐπιστερομένη ἀπὸ τὸ καλύβι τοῦ μπάριμπα Γιωργιοῦ, Θεὸς σχωρὲς' τον, τοῦ Κοψιδάκη, ὅπου ὄχι ἀπαξ ἐώρτασες τὴν πρωτομαγιάν, παιδίον, μὲ γάλα καὶ μὲ ὀβελίαν ἀμινὸν καὶ μὲ στεφάνους καὶ μὲ λουλούδια, ὅταν ἔξη ὁ πρὸς μητρὸς πάμπλος σου, ὁ μπάριμπ' Ἀλέξανδρος, Θεὸς σχωρὲς' τον, ὁ Καρωναίης, ὅστις ἡγάπα νὰ ἐορτάξῃ μεγαλοπρεπῶς τὴν πρωτομαγιάν, χορηγὸς αὐτοῦς ὅχι μόνον δι' ὅλους τοὺς υἱούς, τὰς θυγατέρας καὶ τὰ ἐγγόνια του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἀναδεξιίμα του καὶ τοὺς κομμάτους του καὶ διὰ τὰς κόρας τῶν κολληγισσῶν του ἀκόμη, τὰς ὁποίας ἐπταέτης ἤδη δὲν ὤκνεις νὰ ἐρωτεύεσαι, φανταζόμενος ὅτι τρέχεις κατόπιν αὐτῶν εἰς τοὺς ὀρμίσκους, ἐκεῖ ὅπου ἐλεύκαιναν τὰς ὀθόνας, καὶ ὅτι κρύπτεσαι μαζὺ των εἰς τὰ ἄντρα, τὰ πατούμενα ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀφροζούσης ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Βορρᾶ, ὄνειροπολῶν τὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς λευκοὺς καὶ γλαφυροὺς κόλπους, μὲ τὰς ὀλοβορχίνους καὶ βυσιννόχρους τραχηλίδας, καὶ εἰς τὰς κυανόφλεβας καὶ τορνευτάς ὠλένας μὲ τὰς μακρὰς καὶ κεντητάς χειρίδας των. Προῶμα ὄνειρα νεότητος ἀνυπομόνουν, ὥς ἡ ἀμυγδαλὴ ἡ ἀνθοῦσα τὸν Ἰανουάριον!

Ἡ ἄλλη, ἡ δυτικὴ λοφιὰ, ἦτο ἡ Πλατάνα, ἀπωτέρα εἰς τὸν θαλαττὴν, ὑπὲρ, ἀνακλιμένη, βαθμηδὸν ἀνέρουσα πρὸς τὰς ὑψηλότερας κορυφάς, τῆς τὴν ὑπώρειαν περικαλλῶς κοσμεῖ ὁ Πύργος τοῦ Μετοχίου, μετ' τὸν ὠραῖον ναῦστακον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔβλεπες ἀντικρὺ σου ὡς τελείαν εἰκόνα ἀριστοτέχνου ἀληθῶς, ἐκεῖθεν τῆς λίμνης ἀπὸ τὸν λευκὸν οἰκίσκον τοῦ Μπάρμπα Κωνσταντῆ τοῦ Μιτζέλου, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ἀπέναντι, ἐντεῦθεν τῆς λίμνης.

Ὅλη ἡ μακρὰ καὶ πλατεῖα ἁμμονδιὰ ἡ
ἀπλουμένη μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ λιμένος
δὲν εἶχεν οὐδὲ ἓνα κόκκον ἁμμοῦ ἁμυγῇ ἀπὸ
πριονίδα, οὐδὲ ἓνα χάλικα ἐλεύθερον ἀπὸ τὴν
γειτονίαν πελεκουδίου. Πόσα δάσχη ἀγροισύλων
μετεμορφώθησαν ἐνταῦθα, ἀπὸ ἀνιημισινοῦτων

χροῶν, εἰς σκάφας μὲ κατάρτια ὑψηλά, μὲ μου-
 ριάδας ὀργυιῶν σχοινίων καὶ πανίων, καὶ πόσαι
 τοιαῦται σκάφαι θὰ ἐκοιμῶντο τώρα τὸν ὕπνον
 εἰς τὰ βιάθη τῆς Μεσογείου ἢ τοῦ Εὐξείνου!
 Δύο τοιοῦτοι σκελετοὶ ἐφαίνοντο σήμερον κείμε-
 νοι ἐπὶ τὴν πλευράν, εἰς τὰ ὀρχά, ἀντικρὺ τοῦ
 ναυπηγείου, μὲ τὰς σκοληκοβρώτους καὶ μαν-
 ρισμένας σανίδας των, μὲ τὰ σκορριασμένα καρ-
 φία των, καὶ τὰ διέχοντα στραβοξύλα γυμνά
 μαδερίων, δι' ὧν διέρρεεν ἑλευθέρως ἡ θάλασσα,
 ἐφαίνοντο θλιβερῶς μειδιῶντα, μὲ ὀδόντας ἄνευ
 χειλέων, ὥς νὰ ὦκτειρον βλέποντα ἐκ τοῦ σύ-
 ννεγγυς τὴν τόσην μακρινὴν μέριμναν καὶ μεταλ-
 λεντικότητά των ἀνθρώπων. Πόσαι χεῖρες ἀν-
 θρώπων, πυρετωδῶς ἐργασθεῖσαι ἄλλοτε ἐδῶ,
 δὲν ἔκειντο ξηραὶ εἰς τὰ βιάθη τῆς γῆς, πόσαι
 κεφαλαί, τόσον ἔχουσαι ἐγκέφαλον, ὅσος θὰ
 ἦρκει, καθ' ἃ ἔλεγε γηραιὸς ναυτικός, «διὰ τὰ
 παλαιμῖα τις ἔνα καράβι ὀλόκληρον», δὲν ἔθρε-
 ψαν ἀδιφάγα κήτη εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου
 Καὶ ὅμως ὁ γέρον ἐκεῖνος θαλασσινός, μὲ τὴν
 πικρὰν εἰρωνείαν, εἶχε χάσει ἀγρίως τὸ πλοῖον
 καὶ τοὺς δύο υἱοὺς του ἀπὸ τρικυμίαν παρὰ
 τὸν Μαλέαν, καὶ τώρα μὲ τὰ γεράματά του, καὶ
 μὲ τὸν τρίτον του υἱόν, ἐπαιδεύετο νὰ ναυπη-
 γήσῃ ἄλλο πλοῖον μεγαλείτερον, ἔρμος τῶν
 κυριωτέρων βοηθῶν του! Οὕτως ἡ ἀνάγκη τοῦ
 βίου καὶ ἡ συνήθεια δεσπόζουσι τῶν ἀνθρωπί-
 νων πραγμάτων! Δι' ἐκεῖνον τὸ νέον τοῦτο
 πλοῖον ἴσως νὰ ἦτο, ἂν ὄχι ἱκανοποίησις, τοῦ
 λάχιστον παρηγορία διὰ τὸ γῆρας! Καὶ οὕτω
 θὰ ἐξηκολούθει νὰ διάγῃ τὰς τελευταίας ἡμέρας
 του, ὁ γηραιὸς θαλάσσιος λύκος, ἐωσότου θὰ
 ἦρχετο ἴσως ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ θάλασσα, τὸ μέ-
 γιστον τοῦτο θηρίον, τὸ ποῖον ἐπιμόνως προ-
 σέκει, θὰ τὸν ἀνέσφιπεν ἔξευρομένη ἀπὸ
 τῶν κόλπων τῆς ἑως τοῦ στερέωματος, ὥς λέγει ὁ
 Βάβρων, καὶ θὰ τὸν ἐπεμπεν ὀλολύζοντά εἰς τοὺς
 θεοὺς του», ἀπορρίπτουσα αὐτὸν ὀπίσω εἰς τὴν
 γῆν. «Ἐκεῖ ἂς κεῖται!» *There let him lay!*

Κ' ἐξηκολούθουν διαρκῶς νὰ ναυπηγῶσι πλοῖα, καὶ ἡ τέχνη ἐτελειοποιεῖτο καὶ τὸ ἐμπόριον ἤϋθανε. Πᾶς, ὅστις ᾔθελε νὰ ναυπηγήσῃ, εἶχε πρόθυμον σύμβουλον τὸν καπετὰν Δημήτριον τὸν Κασσανδριανό, μὲ τὴν μακρὰν του τσιμπάικαν, μὲ τὸ ἤλεκτρονον στόμιον, ὅστις εἶπεν ἰδεῖ καὶ ἀκούσει πολλὰ εἰς τὴν ζωὴν του, ὁ μακαρίτης. Τὰς ἡμέρας τοῦ γήρατός του τὰς ἐδαπάνα παριστάμενος θεατὴς τῶν ναυπηγυμένων πλοίων, ἐρχόμενος κατὰ πᾶσαν ἐστέραν μὲ τὴν τσιμπάικαν του, μὲ τὴν μακρὰν καπνοσακκούαν του κρεμασμένην ἐπὶ τοῦ τσοχίνου ἐπανορθαίνου, διὰ νὰ καμαρώσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἄλλων καὶ παρηγορηθῇ, διότι, πεισθεὶς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν υἱῶν του, ἰσχυρίζομένων, ὅτι ἦτο πάρα πολὺ γέρον, εἶχε

παραχωρήσει αὐτοῖς τὴν πλοιαρχίαν. «Σὰ θὰ κάμετε τὸ σταυρὸ σας νὰ κόψετε τὸν κερσετέ, παιδιά, νὰ κυττάξετε καλὰ πόσω ἡμερῶ θὰ εἶνε τὸ φεγγάρι... Κι' ὄντας θὰ σκαρώσετε, μὲ τὸ καλὸ, νὰ ξετάξετε ποῦ εἶνε ὁ ἀστέρης... Βάρδα μπένε, νὰ μὴ σκαρώσετε μουνδὲ νὰ τὸ ῥίξετε στὸ γιὰλὸ τὴν ἡμέρα ποῦ εἶνε ἡλιοτρόπι...» Καὶ ἔδιδε βραδύγλωσσος πολυτίμους ὁδηγίας εἰς τὸν πλοίαρχον, ὡς καὶ εἰς τὸν πρωτομάστορον, περὶ πάντων τῶν συντελούντων εἰς τὴν ἐπιτυχή ναυπήγησιν ὡς καὶ τὴν εὐόδωσιν καὶ προκοπὴν τοῦ πλοίου. Ὅστις δὲν τὸν ἤκουε, τόσον χειρότερα δι' αὐτόν! Νεωτερισταί τινες πλοίαρχοι ἐδοκίμασαν νὰ τὸν παρακούσουν, καὶ ὑπέφεραν σκληρῶς.

Ἐνθυμεῖσαι, ὑπῆρχαν τότε τρία μεγάλα σκάφη πλησίον ἀλλήλων ναυπηγούμενα, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀρχιναυπηγόν. Θαυμάσιος ἄνθρωπος! Πῶς ἠδύνατο νὰ ἐπαρκῇ καὶ εἰς τὰ τρία τρέχων ἀπὸ σκάφους εἰς σκάφην, μ' ἓνα πῆχυν εἰς τὴν χεῖρα, μὲ μίαν στάθμην καὶ μ' ἓν σκέπαρον ἀπὸ τοῦ αὐχένος κρεμάμενον μὲ τὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ στέρου. Καὶ ὁποῖα στρατιὰ ἀνθρώπων ἐτέλει ὑπὸ τὰς διαταγὰς του! Ὁ πλοίαρχος, οἱ βοηθοὶ του, οἱ πριονισταί, οἱ πελεκηταί, οἱ μαραγκοὶ καὶ οἱ καλαφάται. Δὲν ἔλειπαν καὶ οἱ γύφτοι, οἵτινες εἶχον ἰδρύσει προχείρως ἀνὰ μίαν καλύβην ὅπισθεν ἑνὸς ἐκάστου τῶν σκαφῶν. Καὶ μὲ τὴν κάμινον πλήρη ἀνθρώπων, μὲ τοὺς φουσητήρας, μὲ τοὺς ἀκμονας, μὲ τοὺς ῥαιστήρας καὶ τὰς βαρεῖας σφύρας τῶν, ἔκοπταν μεγάλα καρφία, δζαβέταις. Ὅποῖος φοβερὸς θόρυβος! Οἱ κτύποι τοῦ ῥαιστήρος ἐπνιγον τὸν ἔρρυθμον τριγμὸν τοῦ πρίονος, ὁ κρότος τοῦ σκεπάρονου ἐκάλυπτε τὸν δοῦπον τῆς ξυλίνης ματσόλας, δι' ἧς ἐκτύπα τὸ στυπίον ὁ καλαφάτης, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους κρότους ἐδέσποζεν ὁ βαρὺς ῥοῦβδος τοῦ πελωρίου ῥαιστήρος, δι' οὗ ἐνέπνιγον τὰ χονδρὰ καρφία καὶ τοὺς ξυλίνους ἥλους, ταῖς καθήλιας, εἰς τὰς στοργγύλας πλευρὰς τοῦ κολοσσιαίου σκάφους. Καὶ ὑψηλός, μεγάλοκρομος ἀνὴρ, μὲ ὀρθὰς τὰς πλάτας, μὲ τὸ κόκκινον πλατὺ ζωνάρι, συνέχον τὴν μακρὰν σέλλαν τοῦ βρακίου ὑπὸ τοὺς βουβῶνάς του, εἶχεν ἀναβῆ, ὁ δαιμόνιος, ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, καὶ ὁ ἴσκιος του μακρός, ὑπὸ τὰς τελευταίας ἀκτῖνας τοῦ δύοντος ἡλίου, ἐμεγεθύνετο τεραστίως, τῶν μὲν σκελῶν πιπτόντων ἐντεῦθεν τῆς λίμνης ἐπὶ τῶν φυτῶν τοῦ σικυῶνος, τοῦ δὲ κορμοῦ ἀορίστως κυμαινομένου ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ τῆς κεφαλῆς ζωγραφουμένης μεγαλοπρεπῶς πέραν τῆς λίμνης, πρὸς ἀνατολὰς, εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ. Οὗτος ἦτο ὁ ποντοδόξης, ἔργον ἔχων τὸ ν' ἀνοίγῃ τρύπαις. Ὑπερμέγεθες πισσωμένον ζεμπίλιον, κείμενον κάπου, ἀνάμεσα εἰς δύο

βουβά, μεγάλη ξύλα, ὑπὸ τὴν πρύμνην, ἦτο γεμάτον ἀπὸ τριβέλια διαφόρων μεγεθῶν, ἕως τρεῖς δωδεκάδας, ὧν τὸ μὲν μικρότερον θὰ ἦτο ἕως δύο σπιθαμῶν, τὸ δὲ μέγιστον, βαρὺ, ὀγκῶδες, ἦτο σχεδὸν ἴσον μὲ τὸ ἀνάστημα τοῦ κατόχου του. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐχειρίζετο ἀκριβῶς ἐν τῶν μεγίστων τρυκανίων, καὶ ἔκυπτεν, ὁ θαυμάσιος, ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, αἰωρούμενος ὡς σχοινοβάτης, καὶ ἤνοιγε βαθεῖαν κάθιστον ὁπὴν εἰς μίαν τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους. Ὡς τῆς ἀκαταληψίας!

Ἄλλ' ὁ ἥλιος ἐκρύβη ἤδη εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοῦ πετρώδους βουνοῦ, καὶ ὁ ἴσκιος τοῦ ποντοδόξῃ διεγράφη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος καὶ ἀπὸ τὴν ἄμμιον τῆς παραλίας. Οἱ μαστόροι, καθὼς καὶ οἱ πολλοὶ ἐπισκέπται, οἱ περιπατηταί τῆς ἐσπέρας, οἵτινες ἤρχοντο νὰ συγκοπιᾶζωσι καὶ αὐτοὶ μὲ τὸ βλέμμα εἰς τοὺς ἰδρώτας τῶν ἄλλων, κ' ἐνίοτε νὰ τοὺς χασομερῶσι μὲ τὰς ἀκαίρους ἐρωτήσεις των, διασκελίσαντες τὰ παντοῦ ἐσκορπισμένα ἀνὰ τὸ ναυπηγεῖον βουβά, δοκοὺς καὶ στραβόξυλα, συνήχθησαν ὅλοι ἐν συγκεχυμένῳ βόμβῳ, περὶ τὴν μικρὰν καλύβην τοῦ πλοίαρχου, ἣτις ἦτο πλήρης τᾶκων καὶ τεμαχίων ξύλου καὶ σπειρίδων μὲ ἐργαλεῖα καὶ τινων ἐνδυμάτων καὶ κλινωσκεπασμάτων, διὰ νὰ πῶσιν ὅλοι τὸ τσίπουρο, ἀπὸ μεγάλης χιλιάριχης φιάλης, μὲ τὸ αὐτὸ ποτήριον ὅλοι. Μόνος ὁ πελώριος καρὰβόσκυλος, ὁ προσδεδεμένος μὲ στερεὰν ἄλυσον ἔξω τῆς καλύβης, ὅπισθεν τῆς πρύμνης τοῦ δεγᾶλου σκάφους, ἐξέπεμπε ἀπειλητικὸν ὑπόκωφον γρυλλισμόν, ὡς νὰ διέκρινεν αὐτὸς μόνος τὸν βόμβον τῶν κηφήνων ἀπὸ τοῦ βόμβου τῶν μελισσῶν, κ' ἐφαίνετο, ἂν τοῦ τὸ ἐπέτρεπαν, ἔτοιμος νὰ ἐφορμήσῃ. Ἄλλ' ὁ πλοίαρχος, ὁ καπετὰν Γιωργάκης, ὅστις ἐφαίνετο κάπως μορφωμένος, μὲ τοὺς μακροὺς ἀγκιστροειδεῖς ξανθοὺς μύστακας του, τὸ ἡλιοκαῆς πρόσωπον καὶ τὸ μικρὸν ἀνάστημα, διὰ μονοσυλλάβων ἀνέκοπτε τὴν ὀρμὴν του. «Πίσω, Τσοῦρμιο! κάτω, Τσοῦρμιο!» Ὁ Τσοῦρμιος ὑπήκουεν, ἀλλὰ μετὰ δυσκολίας, καὶ ἐξέφραζε τὴν λύπην του διὰ παρατεταμένων γαυγισμῶν. Ἦρχισε νὰ κυκλοφορῇ τὸ ποτήριον τῆς ὁρκῆς, καὶ οἱ ναυπηγοὶ ὅλοι καὶ οἱ περιπατηταί ἔλεγαν τὰς συνήθεις εὐχάς: «Καλορρίζικο! μάλαμα τὸ καρφί τ', καπετάνιο! Καλὸ πλέψιμο!» Τὴν τελευταίαν λέξιν οἱ πλεῖστοι ἐπρόφεραν, κατὰ παραθοράν, πλέψιμο. Καὶ εἰς περιέργως ἄνθρωπος μὲ χονδρὸν ἄσχημον πρόσωπον, μὲ παχύτατον μύστακα ἐπικαθήμενον ὡς στοιβὰ ἐπὶ τῶν μῆλων τῶν παρειῶν του ἕως τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμιναύτης καὶ ἡμεργάτης καὶ ἡμιεφορτωτῆς (οὗτος ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος Χάραυλος, ὁ ἴδιος ὅστις πηδα-

λιουχῶν ποτε ἐν μακρῷ ταξιδίῳ, κατὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἐπὶ μεγάλου πλοίου, τὴν νύκτα, ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ πλοίαρχου, περιπατούντος κατὰ μῆκος τοῦ καταστρώματος ἀπὸ τὴν πρύμναν ἕως τὴν πρῶραν: «Τί ἔχεις, βρὲ Ἀλέξανδρε, κι' ἀναστενάξεις;» κ' ἐκεῖνος ἀπήντησε: «Συλλογίζομαι, καπετάνιε, πῶς θὰ τὰ πληρώσουμε, τόσα ἑκατομμύρια ποῦ χροστάει τὸ "Ἐθνος!"» οὗτος λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος Χάραυλος, ὀλίγον πέραν τοῦ δέοντος ἀφελῆς, προσληφθεὶς ἀπὸ τῆς προτεραίας διὰ νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὴν ναυπήγησιν τοῦ σκάφους, ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ του διὰ νὰ πῇ καὶ νὰ χαιρετίσῃ, ἐπρόφερεν ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀδεξιότητος ὡς ἔξης τὴν ἀνωτέρω σημειωθείσαν λέξιν:

— Καλὸ μπλέξιμο, καπετάνιο!

Οἱ ἄλλοι ἐκάγχασαν· ὁ ξανθομούστακος πλοίαρχος συνωφρυνώθη, ὁ Τσοῦρμιος ἠγέρθη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ ἀφῆκε φοβεράν ὑλακὴν! Ὁ ἀδελφὸς τοῦ πλοίαρχου, ὁ Δημήτριος ὁ Τσιμπιδας, ἠγείρε τὴν χεῖρα ν' ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸν σβέρκον τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Χάραυλον καὶ νὰ τοῦ καταφέρῃ ὀλίγους κονδύλους. Ὁ καπετὰν Γιωργάκης τὸν ἐμπόδισεν, ἂν καὶ τοῦ ἐκόστισε πολὺ. Διότι ὅλοι οἱ ναυτικοί, καὶ οἱ πλέον μορφωμένοι σχετικῶς, δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένοι δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων. Πῶς νὰ μὴν εἰνέ τις δεισιδαίμων, ὅταν «πολεμῇ μὲ τὸ μεγαλείτερον θηρίον», ὅταν παλαίῃ μὲ τὸ ἄγνωστον, καὶ δὲν εἴξω, ἂν αὐριοῦν θὰ ἐπιπλῇ ἢ θὰ ποντισθῇ, ἂν θὰ εἶνε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἢ εἰς τὸν πυθμένα; — Ὁ πλοίαρχος ἠρκέσθη μόνον νὰ εἴπῃ ὀργίλως:

— Δάκω τὴ γλῶσσα σ', βρὲ στραβο-Χάραυλε... νὰ μὴν ἀρπάξω τὴ σαλαμάστρα, τώρα...

Καὶ μετὰ δυσκολίας πολλῆς ἐμπόδισε τὸν ἀδελφόν του νὰ μὴν τὸν αἰκίσῃ.

Ἐκεῖ, ὅπισθεν τῶν θάμνων τοῦ φράκτου, ἐν μέσῳ τῶν χωραφίων, ἀμπέλων καὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, ὅπου ὄχι σπανίως ἢ μὲν θάλασσα ἐπάτει καὶ ἀφομοίον τὸ ἡμισυ κήπου ἢ ἀγροῦ μὲ συκᾶς, μυλέας καὶ ἀπιδέας, οἱ δὲ διαβάται ἐκαμναν δρόμον τὸ ἄλλο ἡμισυ τοῦ αὐτοῦ κήπου ἢ ἀγροῦ (καὶ οἱ εὐτυχεῖς ἰδιοκτῆται εἰς ποῖον νὰ προσκλανθῶσιν;) ἤκουε πολλάκις τὴν ἐσπέραν περὶ τὸ λυκόφως, ἐνῶ οἱ ναυπηγοὶ φορτωμένοι τὰ ζεμπίλια μὲ τὰ σιδερικά των ἐπέστρεφαν εἰς τὴν πολίχνην, ἤκουε, μεταξὺ δύο ἢ τριῶν μαραγκῶν, μετρούντων τὰς ἡμέρας ἑωσοῦ ἔλθῃ ἡ πρώτη Κυριακή, κατόπιν τῆς ὁποίας εἶποντο κατὰ σειρὰν τρεῖς ἢ τέσσαρες ἑορταί (τῶν Κορυφαίων Ἀποστόλων τῶν Δώδεκα, τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ τῆς Ἁγίας Ἐσθῆτος), καὶ ἀναλογιζομένων μετὰ προαπολαύσεως μελλούσης μακαριότητος, ὅτι θὰ ἔπλεον ὅσον οὐπω ἀντικρῦ,

εἰς τὴν ἀνατολικὴν νῆσον, τὴν κρατοῦσαν δέσμια πανταχόσε τῆς γῆς ὅλα τὰ τέκνα τῆς μὲ ἀόρατον συμπαθὲς νῆμα πόθου καὶ νοσταλγίας, θὰ ἔπλεον ὅλοι στοιβαζόμενοι εἰς δύο μεγάλας ὀλκάδας, ἔργα τῶν χειρῶν των, ὅπως ἐπὶ τετραήμερον ἐορτάσωσιν ἤκουε, λέγω, διάλογον οἷος ὁ ἔξης:

— Νά, κοντεύουμε τώρα, Νταντῇ...

— Ἀργοῦμε ἀκόμα, Μπεράνη...

— Τί λές, βρὲ Νταντῇ;... Δευτέρα πέρασε, Τρίτ' Τετράδ' μιά, Πέφτ' Παρασκευὴ δυό, Σάββατο, πρῶτα ὁ Θεὸς εἴμαστε πέρα.

Καὶ οὕτως ὁδὸς μακρὰ βραχεῖα γίγνεται, ὅχι κατὰ τὸν Σοφοκλέα.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο πάντοτε ἐσπέρα, ὅταν ἔβαινε πρὸς τὴν ἀμυώδη ἐκείνην παραλίαν μὲ τὰβαθὴ ὕδατα, καὶ δὲν ἔβλεπε πάντοτε ὁμάδας ἀνθρώπων ἐπιστρεφόντων ἐκ τοῦ ναυπηγείου, οὐδὲ πτωχῶν γυναικῶν φορτωμένων σάκκους πλήρεις πελεκουνδίων ἐπὶ τῶν ἰσχνῶν ὤμων των. Ἦτο πρωΐα, καὶ δὲν εἶχε παρέλθει ὁ χειμῶν, καὶ δὲν εἶχαν σκαρώσει ἀκόμη τὰ μεγάλα σκάφη. Εἰς τὸ ναυπηγεῖον μίαν μόνον βρατσέρα καὶ δύο βάρκαι μικραὶ ὑπῆρχαν σκαρωμένα. Δὲν εἰργάζοντο ἐκεῖ εἰμὴ ὁ μαστρο-Γιωργός, Θεὸς σχωρὲς τον, ὁ Βαγγελάκης, μὲ τὴν κοκκίνην σκούφιαν του, ἣτις δὲν ἦτο οὔτε φέσι οὔτε κουκκος οὔτε καπέλλο, ἀλλὰ μετεῖχεν ἀπὸ ὅλα αὐτά, μὲ τοὺς πισσωμένους ἀμπάδες του καὶ μὲ τὴν πολύχρουν ἀπὸ ἐμβολώματα καμιζόλαν του, καὶ ὁ Γιάννης τῆς Παναγιούς, μὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὀρθὸν φέσι του, μὲ τὴν μακρὰν καὶ πολύπτυχον βράκαν του, μὲ τὴν ἄσπρην φανέλλαν καὶ μὲ τὴν μεγάλην ζεμπίλαν του. Ὁ ἥλιος μόλις εἶχεν ἀνατεῖλῃ, διαλύων τοὺς ἀνερχομένους ἀπὸ τὴν θάλασσαν πρὸς τὴν πρασινίζουσαν ἀκτὴν λευκοὺς ἀτμούς, τὰ ὕδατα ἦσαν ὀχρὰ ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ ἀνεμον, ὅστις ἐφύσα. Ἐφαίνετο τὴν πρωΐαν ἐκείνην, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Βορρᾶς εὐρέθη εἰς διάθεσιν φιλοπαίγμονα, θωπεύων μαλακὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἡ ψυχρὰ ῥοπὴ δὲν ἦτο δυσάρεστος εἰς τὸν μικρὸν κτηματῖαν τὸν ἐπιβαίνοντα τοῦ ὄνου καὶ ἀπερχόμενον εἰς τὸν ἀγρόν του, οὐδὲ εἰς τὸν ζευγυλάτην, τὸν διὰ τῆς φωνῆς ἀποτείνοντα τὰ κελεύσματα εἰς τοὺς βοῦς του:

— Ὁ! μελίσσ' ὄξου, μαυρομμάτ'! καὶ διὰ τοῦ βλέμματος θωπεύοντα τὴν μεγάλην χύτραν μὲ τὰ καλομαγειρευμένα μὲ ἱκανὸν εὐώδες ἔλαιον φασόλια, καὶ μὲ ἀφθονον κόκκινην πιπεριάν, τὴν ὁποίαν, μὲ τὸ ἐξησχημένον βλέμμα του, εἶχεν ἀνακαλύψει ἤδη ἐρχομένην ὅπισθεν τῶν θάμνων ὁλοῦν καὶ πλησιάζουσαν σκεπασμένην καλὰ διὰ νὰ μὴν κρυφθῇ τὸ φαγιτόν, ἐπιστέφουσαν τὸν μέγαν κόρινον, ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς φιλοτίμου οἰκοκυρᾶς, σχεδὸν ἀρμενίζουσαν ὡς βάρκαν, χωρὶς νὰ φαίνωνται οὔτε αἱ χεῖρες αἱ υποβαστάζουσαι οὔτε οἱ πόδες οἱ βηματίζοντες.

Ὀλίγαι στιγμαὶ θὰ παρήρχοντο ἀκόμη, καὶ ὁ μὲν μελίσσης καὶ ὁ μαυρομιμάτης, ἀπολυόμενοι πρὸς ὥραν τοῦ ζυγοῦ, θὰ ἔβοσκον μακαρίως παρὰ τὰς χονδρὰς καὶ ὀξώδεις ῥίζας τῶν ἐλαιῶν, ὁ δὲ ζευγηλάτης καὶ ὁ βοηθὸς του, θὰ παρεκάθιζον ἐπιφθόνως ὑπὸ τὸ εὐλογημένον φύλλωμα, καὶ θὰ ἐπειρῶντο ἐγγύτερον τῆς χύτρας.

Ἄλλὰ σύ, φίλε, δὲν προσεῖχες τότε εἰς τὰ τετριμμένα αὐτά, ἀλλ' ἐφρόνεις μᾶλλον τοὺς μικροὺς δεκαετῆς παῖδας, τοὺς ἀνασηκῶνοντας τὴν περισκελίδα ὡς τὸν μηρόν, φέροντας τὰ πέδιλα εἰς τὸ θυλάκιον καὶ θαλασσώνοντας ὑπὲρ τὸ γόνυ εἰς τὸ κῦμα. Ἐβλεπες ἔξαφνα ἓνα τούτων νὰ κύπτῃ νὰ συλλαμβάνῃ μὲ τὴν παλάμην μικρὸν ὀκταπόδιον, νὰ τὸ δαγκάνῃ εἰς τὸν λαιμόν, ν' ἀγωνίζεται ν' ἀποσπᾷσθαι ἀπὸ τὸν καρπὸν τῆς χειρὸς του τοὺς μυζητήρας, νὰ τρέχῃ εἰς τὴν ἄμμον καὶ νὰ τὸ κοπανίσῃ γενναίως εἰς τὸν πρῶτον λίθον, τὸν ὅποιον θὰ εὗρισκε, λείψανον παρασυρθέντος ἀπὸ τὰ κύματα ξηρολιθίνου περιβόλου κήπου ἢ ἐρεῖπιον πάλαι ποτὲ ὑπαρξίας προκυμαίας. Καὶ ἡ μήτηρ σου ἢ φιλότεκνος ὄχι μόνον δὲν σοῦ ἐπέτρεπε νὰ τρέχῃς, ὅπως ἄλλοι, ἀνυπόδητος καὶ σὺ, ἀλλ' ἀπῆτει νὰ φορῇς καὶ κάλτσαις. Ὅποια δεσμὰ παιδαγωγικῆς δουλοσύνης! Εὐτυχῶς εἶχες πλησίον σου τὸν φίλον σου τὸν Χριστοδουλῆν, ὅστις ὁμῆλιξ μὲ σέ, ἦτο εὐτυχέστερος κατὰ τοῦτο, ὅτι ἦτο πάντοτε ξυπόλυτος, καὶ οὐδ' ἐφόρει ποτὲ κάλτσαις. Φιλότιμον παιδίον! Ἐτρεχε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀπὸ γυαλὸν εἰς γυαλόν, ἔβγαζε γρινιάσας, πορφύρας καὶ πεταλίδες διὰ δύο, καβούρια διὰ τρεῖς, ὀκταπόδια διὰ τέσσαρες. Καὶ μέρος μὲν αὐτῶν ἔκαμνε δολώματα, διὰ νὰ ψαρεύῃ μὲ τὴν καλαμιὰν ἀπὸ τὸ δειλινὸν ἕως τὸ βράδυ, μέρος δὲ ἐμοιράζετο φιλαδέλφως μὲ σέ. Τὴν πρωΐαν ἐκείνην ὀλίγον πρὶν φθάσῃς εἰς τὸν μύλον τοῦ Μπαρμπαπαναγιώτη, ὅστις ἴσταται ὡς φρουρὸς πρὸς τὸ δυτικὸν στόμιον τῆς λίμνης, ἐκεῖ ὅπου ἦτο οὐδέτερον ἔδαφος μεταξὺ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς, ὁ φίλος σου ὁ Χριστοδουλῆς, ἐπειδὴ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τὰ ὕδατα ἐβαθύνοντο ὀλίγον τι ἀποτόμως, δὲν εὗρίσκετο πολὺ μακρὰν εἰς τὸ κῦμα, καὶ ἅμα εἶδεν, ὅτι ἡ Πολύμνια πλησιάσασα ἤρchiσε νὰ σοῦ ὁμιλῇ, ἔσπευσε νὰ ἀποβῇ εἰς τὴν ξηρὰν διὰ ν' ἀκούσῃ τί σοῦ ἔλεγε.

Ὅποιον λεπτοφυῆς σῶμα ἐσκεπάζεν ἡ λειομέταξος ὀρφνὴ ἐσθῆς! Πῶς διεγράφετο ἁρμονικῶς ἡ μορφὴ τῆς μὲ χνοώδη πάλλευκον χρῶμα καὶ τὰ ἐρυθρὰ μῆλα τῶν παρειῶν, μὲ τὸν μελίχρυσον λαιμόν καὶ μὲ τὸ ἐλαφρῶς κολπούμενον στῆθος τῆς! Πόσον ἄβραι ἦσαν αἱ χεῖρες, καὶ πόσον μελωδικῇ ἔπαλλεν εἰς τὸ οὖς σου ἡ θεσπεσίᾳ φωνὴ τῆς! Ἡ ξανθοπλόκαμος κόμη ἀτημέλῃτος ὀλίγον, ὡς νὰ ἐβιάσθῃ νὰ καλλωπισθῇ διὰ νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἀπολαύσῃ τὴν θαλασσίαν

αὔραν καὶ τὸν τερπνὸν τῆς ἀμμουδιάς περίπατον, ἀερίζετο ἀπὸ τὴν πνοὴν τοῦ Βορρᾶ, καὶ τὸ ὄμμα τῆς, μὲ τὰ μακρὰ ματόκλαδα ὡς πτεροφόρος δίστός, σ' ἐσαΐτευσεν γλυκὰ εἰς τὴν καρδίαν. Ἐνθυμεῖσαι! Ὅποιον αἰσθημα ἐδοκίμασες τότε, καὶ πῶς, δεκατετραετῆς μόλις, ἠρωτεύθης ἤδη; Ἡ Πολύμνια σοῦ ὁμίλησεν! Ἡ Πολύμνια σ' ἐκάλει ὀνομασί! Ὅποια παιδικὴ μέθη, εὐκόλως παραχθεῖσα διὰ μικρᾶς δόσεως ῥευστοῦ! Ἐφαινετο, ὅτι δὲν ἐσήκωνες περισσότερον. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀπλούστατον. Ὁ ἀδελφός τῆς, δωδεκαετῆς, ἐκεῖνος εἴξευρε τὸ νόμα σου καὶ εἶπε τίς εἶσαι εἰς τὴν Πολύμνιαν. Καὶ αὕτη δὲν ἐνόμισεν ὅτι θὰ ἐσαγίτευσεν τὴν καρδίαν σου, ἀν' σοῦ ἀπέτεινε τὸν λόγον, ἀφοῦ μάλιστα ἤθελε νὰ σοῦ ζητήσῃ ἐκδούλευσιν. Ἐν τούτοις ὁ Χριστοδουλῆς ἔτρεξε πλησίον σου, καταβιάσας ἐν σπουδῇ τὴν περισκελίδα του, ὡς διὰ νὰ μοιρασθῇ τὸ βάρος τῆς εὐτυχίας.

Ἡ μελωδικὴ φωνὴ τῆς Πολυμνίας εἶπε:

— Ἐρεῖς, ποῦ εἶνε ἴτσια; μπορεῖς νὰ μοῦ κόψῃς τίποτε ἴτσια;

Σὺ ἔμενες κεχηγῶς.

Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ Χριστοδουλῆς εἶχε φθάσει ἤδη.

— Μπράβο! μπράβο!... κυρία Πολύμνια! Ἐγὼ τὰ ξέρω ποῦ εἶνε τὰ ἴτσια... τώρα νὰ πᾶμε νὰ κόψουμε...

— Θὰ μὲ ὑποχρεώσετε πολὺ, ἐπανέλαβε καὶ πρὸς τοὺς δύο ἢ Πολύμνια.

Καὶ ὁ Χριστοδουλῆς ἔτρεξεν ἐλαφρόπους, μὲ τὸ ἐν μπουδονάρι του ἀνασηκῶμενον ἀκόμη ἕως τὸ γόνυ, μὲ τὸ ἄλλο καταβιβασμένον εἰς τὸν ἀστράγαλον, ξυπόλυτος, μὲ τὰ πόδια παπουδιασμένα, μαῦρα, ψημένα ἀπὸ τὴν ἄλμην τοῦ κύματος. Ἐτρεξες καὶ σὺ κατόπιν του ὀκνός, ἀσθμαίνων, ἀλλ' ἕως νὰ φθάσῃς εἰς τὴν ὄχθην τῆς λίμνης, πατῶν ἐπὶ τοῦ ὀλισθηροῦ βάλτου, γλιστρῶν, ἀνάμεινα εἰς ταῖς ἀρμυρήθραις καὶ εἰς ταῖς βουρλιαῖς, ὁ Χριστοδουλῆς εἶχε κόψῃ ἤδη ὀλόκληρον δεσμίδα ἐκ τῶν πρωΐμων εὐωδῶν καὶ μεθυστικῶν ἀνθέων, τὰ ὅποια ἐζήτει ἡ Πολύμνια, τρέχων ἀπὸ συστάδα χόρτου εἰς συστάδα, αἰτίνες ἐσκίαζαν φιλαδέλφως τὰ πτωχὰ ὠραῖα ἄνθη, τὰ τόσον τρυφερὰ καὶ ἀσθενῆ, μὲ τὰ λευκὰ πέταλα καὶ τὸν ὀχρὸν ὕπερον, τὰ ὅποια ἐφαινοντο ὡς νὰ παραπονοῦνται, διατὶ νὰ φύωνται εἰς τὸ χῶμα καὶ νὰ εἶνε τόσον χαμαιπετῇ· ὁ Χριστοδουλῆς τὰ ἔκοπτεν ἀσπλάγχχνως, ἀνὰ δύο καὶ τρία, μεμιγμένα μὲ χόρτα, καὶ τὰ ἐστοίβαζεν ἐπὶ τῆς ὠλένης τῆς χειρὸς του, μεταβαίνων ἀπὸ βουρλιὰν εἰς βουρλιὰν, βλέπων τὰ βοῦρλα καὶ ἀναστενάζων, διατὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἀλιεύσει μὲ τὰς χεῖρας του τόσαις πέτραις καὶ τριγλία, ὅσα βοῦρλα ἔβλεπε, καὶ διατὶ νὰ μὴ δύναται νὰ χορημοποιήσῃ ταῦτα ὅπως ὀρμαθιάσῃ ἐκεῖνα.

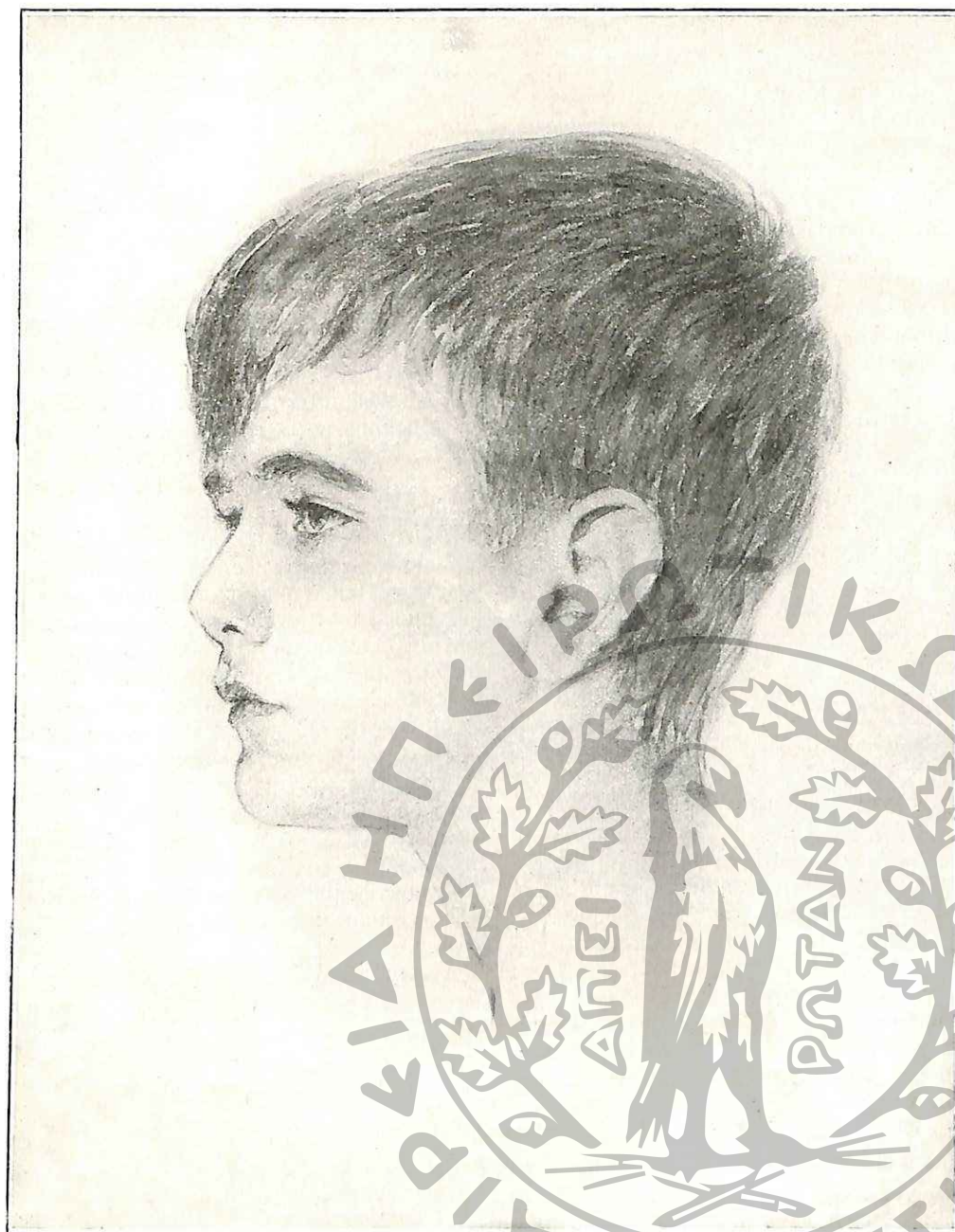
Μέχρις οὐ κατορθώσῃς καὶ σὺ νὰ εὗρῃς ὀλίγα

ἴτσια νὰ κόψῃς, ὁ Χριστοδουλῆς εἶχε καταρτίσει ἤδη ὀλόκληρον ἀγκαλίδα, κ' ἐπέστρεφε τρέχων πρὸς τὸν ἀνεμόμυλον, ἐκεῖ ὅπου ἴστατο περιμένουσα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς ἢ Πολύμνια. Ἐν τούτοις ἐπρόφθασες καὶ σὺ καὶ τῆς ἑφερρες μικρὰν, ὅση ἡδύνατο νὰ συνθλιβῇ μεταξὺ ἀντίχειρος καὶ λιχανοῦ, δεσμίδα, ἀλλὰ τὸ εὐχαρι-

στῶ τὸ πρὸς σέ ἦτο, ὡς εἰκός, γλισταρότερον ἀπὸ τὸ εὐχαριστῶ τὸ πρὸς τὸν φίλον σου. Καὶ οὐχ ἦτον ἔμεινες εὐχαριστημένος, ὀλιγαρχὴς καὶ κυριευόμενος ὑπὸ αὐταρέσκου νάρκης, ὁμωνύμου μὲ τὸ τρυφερὸν ἐκεῖνο ἄνθος, τὸ ὅποιον ἐζήτει μὲν ἀπὸ σέ, ἔλαβε δὲ ἀπὸ τὸν φίλον σου ἢ Πολύμνια.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΣΠΟΥΔΗ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΔΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΝ *

*Υπολαμβάνω γὰρ τοὺς υἱεῖς ἡμῶν βελτίους ἔσεσθαι, καταλειφθέντων αὐτοῖς ὑπομνημάτων τοιούτων.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟ

Ἡ διαφορὰ τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτήρων εἶναι τόσον βαθεῖα, ὥστε ἡ περιγραφή καὶ ἡ ὑπαγωγή τῶν ἀθροιστικῶς εἰς μίαν συνολικὴν μορφήν δὲν εἶναι διόλου εὐκόλος.

Ὁ χαρακτήρ, ἡ κρυφὴ αὐτὴ δύναμις, ὅπου ἐνεργεῖ χωρὶς μέσα, μὲ μόνην τὴν παρουσίαν της, εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγηθῇ ἐπαρκῶς καὶ σαφῶς.

Τὸ πνεῦμα ἔχει τὰς συνηθείας του, τὴν δύναμιν του ἡ καρδιά τὰ αἰσθητήριά της, ἡ ἐνέργεια τὴν ὀρισμένην κατεύθυνσίν της· ὅλα τὰ ψυχόρμητα κινήματα τείνουν πρὸς κάποιον σκοπὸν. Τὸ σύνολον τῶν ψυχικῶν αὐτῶν δυνάμεων, ἡ ἔκφανσις, ὅπου ἡμποροῦν νὰ λάβουν τὰ αἰσθητήματα, τὰ πάθη, ἡ ἰδέα, ἀποτελοῦν τὸν χαρακτήρα.

Ἡ εὐφυΐα, ἡ εὐγλωττία, ἡ βλακεία, ἡ ὠραιότης, ἡ ἀντιπάθεια, ὅλα αὐτὰ αἱ χαρακτηριστικὰ καὶ ἀπροσδιόριστοι ἰδιότητες ἐξασκοῦν ἓνα εἶδος προσωπικοῦ μαγνητισμοῦ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀνθρώπος, ὅπου συμμετέχει εἰς τὴν ζωὴν τῶν πραγμάτων, λαμβάνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλώσῃ τοὺς ἰδίους νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπακούει.

Οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ τῶν ἀνθρώπων μᾶς δίνουν νὰ ἐννοήσωμεν τὴν διαφορὰν ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ θάρρους, τῆς δειλίας, τῆς δυνάμεως, τῆς κακίας, τῆς καλωσύνης· μᾶς παρουσιάζουν τὰς μορφάς, ὑπὸ τὰς ὁποίας συνήθως ἡμποροῦν νὰ προσωποποιηθοῦν αἱ ἀρεταὶ καὶ τὰ ἐλαττώματα.

Ἡμποροῦμεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι χαρακτήρ εἶναι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἀντικατοπτρίζονται, ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς προσωπικότητός μας, αἱ σκέψεις, τὰ ἔργα, οἱ λόγοι μας, αἱ θελήσεις μας, εἰς τὰ ξεχωριστὰ ἰδιώματα καθενός.

Ἡ δὲ ὑπαγωγή ὀρισμένων ἀνθρωπίνων χαρακτήρων εἰς μίαν συνολικὴν μορφήν, ὁμοιάζει μὲ πρισματικὸν καθρέπτην, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγνωρίζει κανεὶς τὴν ψυχικὴν του φυσιογνωμίαν, ἀλλὰ πάντως ἀλλοιωμένην καὶ παραμορφωμένην.

Ἡ περιγραφή τῶν χαρακτήρων, τὸ ψυχικὸν αὐτὸ σχεδιογράμμα ἑνὸς ἀνθρώπου, εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνας τρόπος τῆς διαπραγματεύσεως τῆς ἡθικῆς, καὶ ἀνήκει εἰς τὸν Θεόφραστον.

Πρῶτος ὁ Ἀριστοτέλης, ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὑπεστήριξεν, ὅτι κάθε ἀρετὴ εὐρίσκεται μεταξὺ δύο ἀντιθέτων ἐλαττωμάτων,

τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως. Ὁ Θεόφραστος ὅμως ἐμελέτησε τὰς αἰτίας τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν, ἐσκέφθη νὰ συναθροίσῃ εἰς ἓν ἰδανικὸν πρόσωπον ὅλους τοὺς χαρακτήρας μιᾶς κακίας ἢ ἑνὸς ἐλαττώματος, καὶ ἐδημιούργησε μορφὰς γελοίας ἢ ἀπεχθεῖς.

Οἱ χαρακτήρες τοῦ Θεοφράστου εἶναι μία διαρκὴς ἀλληγορία εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἀθηναίων. Εἰς αὐτοὺς ἀνευρίσκομεν τὰς ἐσοτάς των, τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, τὰς δεισιδαιμονίας, τοὺς πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς θεσμούς, τὴν στρεψοδικίαν, τὴν πολυτέλειαν, τὰς στοάς, τὴν ἀγοράν, τὴν παλαίστραν.

Οἱ χαρακτήρες αὐτοὶ εἶναι ἡ πρώτη πηγὴ τῆς κωμωδίας· ἀπὸ αὐτοὺς ἐγεννήθη ἡ ἑλληνικὴ κωμωδία τοῦ Μενάνδρου, τὴν ὁποίαν ἐμμήνη ὁ Τερέντιος.

Ὁ Θεόφραστος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου, κατὰ τὸ 372 π. Χ. ἀπὸ πατέρα βαφέα. Μικρὸς ἀκόμη ἐπῆγεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐσπούδασεν ὑπὸ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλην.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐξετίμησε τὴν εὐφυΐαν καὶ εὐγλωττίαν του, τὸν ὠνόμασε δὲ Θεόφραστον, ἐπειδὴ εὗρισκεν ὅτι τὸ ἀληθινόν του ὄνομα Τύρταμος ἦτο τραχὺ εἰς τὴν προφοράν.

Καὶ ὅταν ὁ Ἀριστοτέλης κατηγορήθῃ ὡς ἀσεβῆς, διὰ ν' ἀποφύγῃ δὲ τὰς κατηγορίας ἀπῆλθεν εἰς Χαλκίδα, τὸν Θεόφραστον ἐξέλεξεν ὡς διάδοχόν του εἰς τὴν Περιπατητικὴν σχολήν.

Ἡ φήμῃ τοῦ Θεοφράστου τότε ἤρχισε νὰ κατακτᾷ τὴν κοινὴν συμπάθειαν. Ὁ Σουΐδας ἀναφέρει ὅτι τὸν περιστοιχίσαν δισχίλιοι μαθηταί. Διὰ τοῦτο κινούμενος ἀπὸ ζηλοτυπίαν ὁ Ζήνων εἶπεν, ὅτι ἂν ὁ χορὸς τοῦ Θεοφράστου ἦτο συγκροτημένος ἀπὸ περισσοτέρους μουσικοῦς, ὁ ἰδικὸς του ὅμως εἶχε περισσοτέραν ἀρμονίαν.

Αἱ τιμαὶ καὶ ἡ δόξα δὲν ἄργησαν νὰ φθάσουν εἰς τὸν Θεόφραστον. Ὁ πατὴρ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Φίλιππος τοῦ ἐπρόσφερε τὴν φιλίαν του καὶ μεγάλας τιμὰς, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἐζήτησε νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν αὐλήν του. Καὶ ὅταν τὸν ἐκατηγόρησαν ὡς ἀσεβῆ, ὁ Ἄρειος Πάγος, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπήγοντο τὰ θρησκευτικὰς φύσεως ζητήματα, τὸν ἐκήρυξε παμψηφεί ἀθῶον.

Ὁ Θεόφραστος ὡς φιλόσοφος ἦτο θειστής, ἡκολούθησε δὲ τὴν ἡθικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἤθελε νὰ συνδυάσῃ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σωκρά-

τους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἐφρόνει ὅτι ἡ μετρία ἡδονή, τὴν ὁποίαν μᾶς προσφέρει ἡ φύσις, καὶ ἡ κοιμότης τοῦ βίου ὄχι μόνον συνδυάζονται μὲ τὴν ἀληθινὴν ἐννοίαν τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὴν ὑπεροχὴν καὶ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀυξήσωμεν τὴν εὐτυχίαν μας. Ἐδίδασκεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ ζοῦν ὥσάν ἀληθινοὶ φιλόσοφοι καὶ καλοὶ πολῖται. Κατέκρινε τὰς προλήψεις καὶ ἐπολεμοῦσε τὰς παρατόλμους ἀπαιτήσεις τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἐφρόνει, ὅτι διὰ νὰ εἶναι κανεὶς φιλόσοφος δὲν ἐφθάνει νὰ εἶναι κυνικὸς ἢ στοϊκός. Στοϊκοὶ εἶναι συνήθως ὅσοι ἔχουν ὀργανισμὸν ἀναίσθητον εἰς τὸν πόνον καὶ εἰς τὴν ἡδονήν, ἢ ὅσοι ἐδυναμώθησαν εἰς τὴν σπουδὴν, μακρὰν ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των, μὲ μόνον σκοπὸν νὰ ἐξυψωθοῦν ὑπεράνω αὐτῶν.

Ὁ Θεόφραστος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κυνικοὺς, ὅπου ἠθέλαν τὸν φιλόσοφον μὲ ρυπαρὸν φόρεμα, παρουσιάζετο πάντοτε εἰς τὴν διδασκαλίαν του μὲ καθαρὸν καὶ κομψὸν ἔνδυμα. Ἐφόρει λεπτὰ ὑποδήματα, ἔτρωγεν εἰς πολυτελῇ τράπεζαν, καὶ ἐκατοικοῦσεν εἰς εὐρύχωρον σπίτι.

Ἦτον εὖπορος, εἶχε πολλοὺς δούλους καὶ ἔζη πάντοτε μὲ χλιδήν, καὶ μάλιστα τὸν κατηγορήσαν διὰ τὸν ἄσεμνον ἔρωτα, ὅπου εἶχε μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀριστοτέλους Νικόμαχον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δούλους του εἶχε ἀκολουθήσει τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα τοῦ Θεοφράστου, κατόπιν δὲ ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἐλευθερίαν της μέσα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα, ὅπου δὲν τῆς ἀνήκει.

Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ὁ Θεόφραστος ἐπροτίμησε τὴν φιλοσοφικὴν ἀφροντισίαν τοῦ ἀγάμου βίου ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς οἰκογενείας, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι δὲν ἄφησε τέκνα.

Ὁ Κικέρων ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεόφραστος ἐπροτιμοῦσε περισσότερον ἀπὸ κάθε τι νὰ ἐπαναπαύεται εἰς τοὺς κόλπους τῆς φιλοσοφίας, τοῦτο ὅμως δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν Πλούταρχον, ὁ ὁποῖος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Θεόφραστος ἐπολέμησε δύο φορές διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυραννίαν.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοφράστου πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἦτο μεγάλη, διὰ τοῦτο δὲν ἔπαισε νὰ διδάσκῃ οὔτε ὅταν ἐφθασεν εἰς βαδὺ γῆρας, καί, ὅταν δὲν ἡμποροῦσε πλέον νὰ περιπατῇ, ἐζήτει νὰ τὸν ὁδηγοῦν πρὸς τοὺς μαθητάς του ἐπάνω εἰς φορεῖον.

Ἡ λεπτότης τῶν τρόπων, ἡ χάρις τῆς ὁμιλίας, ἡ πολυμάθεια καὶ τὸ εἰρωνικὸν πνεῦμα τοῦ Θεοφράστου, ἔκαμαν παντοῦ ἐπιθυμητὴν τὴν παρουσίαν του.

Καὶ ὡς ἦτο περιζήτητος, ἐσύχναζε παντοῦ καὶ ἔλαβε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ πολλοὺς καὶ

διαφόρους ἀνθρώπους, καὶ νὰ σπουδάσῃ τὰ ἥθη καὶ τοὺς χαρακτήρας των.

Ὁ Θεόφραστος ἠγάπησε τὰς ἡδονὰς ὡς φιλόσοφος, καὶ τὰς ἐθεώρει ὡς ἀναπαύσεις χρησίμους εἰς τὴν ἀρετήν. Τὰς γνώμας, ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις του, ὅσας ἀναφέρουν ὁ Πλούταρχος, ὁ Στοβαῖος, ὁ Διογένης Λαέρτιος, ὁ Κικέρων, ὁ Σουΐδας καὶ ἄλλοι, δυνάμεθα νὰ συνοψίσωμεν εἰς τὰ ἀκόλουθα ἀποφθέγματα.

§ 1. Διὰ νὰ εἶναι κανεὶς ἀξίος νὰ ὀνομάζεται ἐνάρετος δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι εὐσεβὴς καὶ νὰ προσφέρῃ θυσίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ὑποταγὴν πρὸς τὴν θεότητα, ἀγνὴν ψυχὴν καὶ νὰ εἶναι καλὸς πατήρ, καλὸν τέκνον, καλὸς σύζυγος.

§ 2. Δὲν πρέπει κανεὶς ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους πρὶν τοὺς γνωρίσῃ καλά, καὶ τοὺς ἀδελφούς του πρέπει ν' ἀρχίσῃ νὰ τοὺς ἀγαπᾷ.

§ 3. Οἱ καλοὶ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλοὺς νόμους.

§ 4. Συχνὰ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ μισηθῇ, μόνον ἐπειδὴ ἠγαπήθη παραπολύ.

§ 5. Τὰ μάτια μας δὲν βλέπουν τὰ σφάλματα ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἀγαπῶμεν.

§ 6. Ἡ ἀρχὴ τῆς κοινοκτημοσύνης μεταξὺ φίλων πρέπει νὰ ἐννοηθῇ πρὸ πάντων ὑπὸ τῶν κοινῶν φίλων¹.

§ 7. Ὅταν συλλογισθῇ κανεὶς, βλέπει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φθονῇ τὸν πλοῦτον, διότι ὅλοι μεταχειρίζονται τὰ αὐτὰ πράγματα τῆς πρώτης ἀνάγκης.

§ 8. Τὰ ἐγκλήματα, ὅπου γεννᾷ ἡ ἀχαλίνωτος ἡδονή, εἶναι βαρύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπου ἡμπορεῖ νὰ γεννήσῃ ὁ θυμὸς.

§ 9. Ὁ ἔρως εἶναι πάθος ἀργῆς ψυχῆς, εἶναι ὑπερβολικὴ καὶ ἀπερίσκεπτος ἐπιθυμία, ὅπου γεννᾶται γιγνώσκει καὶ ἐξαλείφεται ἀργά.

§ 10. Ἡ ὠραιότης εἶναι ἀπάτη ἄλλος.

§ 11. Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκουν τοὺς ἀνδρας, μάλιστα ὅταν εἶναι καλωπισμένοι, διότι αὐτὸ φέρει κακὰ ἀποτελέσματα.

§ 12. Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ διατρέπουν εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ ὄχι εἰς τὰ πολιτικά.

§ 13. Πρέπει νὰ γνωρίζῃ καθεὶς νὰ τιμᾷ τὸν ἑαυτὸν του, ἂν θέλῃ νὰ μὴν αἰσθάνεται ἐντροπὴν ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἄλλους.

§ 14. Πρὸς κάποιον, ὅπου ἐκοκκίνισεν ἀπὸ ἐντροπὴν, ὁ Θεόφραστος εἶπεν: ἔχε θάρρος, τέκνον, τοιοῦτον εἶναι τὸ χροῖμα τῆς ἀρετῆς.

§ 15. Ἡ σκοφαντία, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ὁ φθόνος, δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐξαφανισθῇ².

¹ Τὰ περὶ φιλίας ἀξιώματα εἶναι ἀποσπάσματα τῆς συγγραφῆς τοῦ Θεοφράστου περὶ φιλίας. Εἰς τὸ ἔργον του ἐκεῖνο ἐπαραγματοῦτο, ἂν πρέπη κανεὶς νὰ θυσιάσῃ τὴν ὑπόληψίν του διὰ τὸν φίλον του, καὶ μέχρ' ὅπου σημείων.

² Ὁ Διογένης Λαέρτιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεόφραστος εἶχε γράψῃ πραγματείαν περὶ σκοφαντίας.

* Ἀπὸ τὸν προσεχῶς ἐκδιδόμενον τόμον «Χαρακτήρες Θεοφράστου» κατὰ μετὰφρ. Μαρίνου Σιγούρου εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Ἀρχ. Ἑλλ. Συγγραφέων Γ. Φέξη.

§ 16. Οἱ φαῦλοι χαίρονται περισσότερον διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων παρὰ διὰ τὴν ἰδικήν των εὐτυχίαν.

§ 17. Οἱ φθονεροὶ εἶναι πλέον ἀξιολύπητοι ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς, ἐπειδὴ δὲν ὑποφέρουν μόνον ἀπὸ τὴν ἰδικήν των δυστυχίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων.

§ 18. Ἡ εὐεργεσία, αἱ τιμαὶ καὶ αἱ τιμωρίαι εἶναι οἱ δεσμοὶ τῆς κοινωνίας.

§ 19. Πρέπει νὰ θέλωμεν τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν, ὅχι διὰ νὰ ἔχωμεν τὰς ἀπολαύσεις μας, ἀλλὰ διὰ νὰ ζῶμεν μετ' ἀρετῆν.

§ 20. Πλέον ἔνδοξος εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ Ἀριστείδου, ἂν καὶ δὲν ἐστάθῃ πολὺ ἡδονικὴ, ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Συβαρίτου καὶ τοῦ Σαρδαναπάλου.

§ 21. Νὰ ἔχῃς τάξιν εἰς τὰς ὑποθέσεις σου, νὰ εἶσαι ἐπιφυλακτικὸς πρὸς τοὺς φίλους σου διὰ νὰ μὴν τοὺς κάμῃς ἐχθρούς, καὶ νὰ κανονίζῃς μαζὶ των τοὺς λογαριασμούς σου.

§ 22. Ἡ ψυχὴ πληρῶνει εἰς τὸ σῶμα ἀκριβὸν ἐνόμιον, καὶ εἶναι περισσότεραι αἱ ζημίαι παρὰ αἱ ὠφέλειαι.

§ 23. Ἡ δαπάνη τοῦ χρόνου μᾶς στοιχίζει πολὺ.

§ 24. Ὑπάρχει ἡλικία, ὅπου δὲν ἐπιτρέπει οὔτε ἀναβολήν, οὔτε ἀμέλειαν.

§ 25. Ὅταν εἶσαι ἀμαθής, κάμνεις καλὰ νὰ σιωπᾷς, ὅχι ὅμως καὶ ὅταν εἶσαι μορφωμένος.

§ 26. Τὸ σκῶμμα εἶναι ὀνειδισμὸς μετασηματισμένος τῶν σφαλμάτων τοῦ ἄλλου¹.

§ 27. Τόσον δύσκολον εἶναι τὸ αὐτοσχέδιον πνεῦμα, ὥστε ὀλιγώτερος κίνδυνος εἶναι νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ἄλογον ἀχαλίνωτον, παρὰ νὰ ἐκτεθῇ εἰς ὁμιλίαν ἀπρομελέτητος.

§ 28. Πρέπει νὰ διορθῶνωμεν συχνὰ ὅ,τι ἐργάσασθαι, ἂν θέλωμεν νὰ μὴν ἔχῃ σφάλματα.

§ 29. Κανεῖς δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύεται τὴν τύχην, ἐπειδὴ χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς ἡμπορεῖ νὰ χάσῃς εὐτυχίαν, ὅπου ἀπέκτησες μετὰ πολὺν κόπον.

§ 30. Ἡ τύχη κυβερνᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅχι ἡ φρόνησις.

§ 31. Ἡ μουσικὴ, ἡ τέχνη αὐτὴ, ποὺ παρηγορεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀνάγεται εἰς τρεῖς ἀρχάς, εἰς τὴν λύπην, εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν.

§ 32. Ὑπάρχουν περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἐκεῖνος, ὅπου ὑπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους, ὀφείλει νὰ μὴν ἀντιπράττῃ κατὰ τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ νὰ θυσιάζῃ μέρος τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων διὰ νὰ μὴ χαθῶν ὅλα².

¹ Ὁ Ἀριστοτέλης ὀνομάζει τὸ σκῶμμα σεμνὴν ὕβριν.

² Αὕτη εἶναι ἡ βᾶσις συγγραφῆς τοῦ Θεοφράστου περὶ τῆς πολιτικῆς τῶν περιστάσεων, τὴν ἀναφέρουν δὲ ὁ Διογένης Λαέρτιος καὶ ὁ Κικέρων.

§ 33. Οἱ ἄνθρωποι θυσιάζουν πολὺ μέρος τῶν ἡδονῶν εἰς τὴν φιλοδοξίαν. Πεθαίνομεν μάλιστα ἀρχίσωμεν τὴν ζωὴν¹, ὥστε δὲν βλέπω τίποτε ἐπιβλαβέστερον ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν. Εὐδαιμονεῖτε, καί, ἡ ἀφήσετε τὴν Φιλοσοφίαν, διότι θέλει μεγάλους κόπους, ἡ ἀσχολεῖσθε εἰς αὐτὴν μετ' εὐχρίαν, διότι φέρει μεγάλην δόξαν.

§ 34. Περισσότερα εἶναι ἡ ματαιοφροσύνη παρὰ ἡ ὠφέλεια εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν.

Ἀπὸ τὰ ἀποφθέγματα αὐτά, ῥάκη τῆς μεγάλης σκέψεως τοῦ Θεοφράστου, βλέπομεν μετὰ πόσῃν δυνάμει καὶ φιλοσοφικῇ ἀντίληψιν τὸ πνεῦμα του ἡμπόρεσε νὰ ὑψωθῇ, ν' ἀντικρύσῃ τὴν ζωὴν, καὶ νὰ ἐξωτερικευθῇ ὥσάν εἰς μίαν ἡθικὴν ἀποκάλυψιν.

Ὁ Θεόφραστος ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 287 π. Χ., ἀφῆκε δὲ ἄπειρα συγγράμματα, 220 κατὰ τὸν Διογένην Λαέρτιον, ἀλλὰ ὁ καιρὸς καὶ ἡ βαρβαρότης τὰ κατέστρεψαν σχεδὸν ὅλα. Εἰς αὐτὰ εἶχε συμπληρώσει καὶ ἐπεκτείνει τὰς θεωρίας τοῦ διδασκάλου του Ἀριστοτέλους. Ἡ ἀπέραντος πολυμαθεία του περιέλαβεν ὅλας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Θεόφραστος ἦτο παρατηρητὴς τῶν ἡθῶν καὶ τῶν πραγμάτων μετὰ κρίσιν καὶ ὀρθοφροσύνην, ἀλλὰ δὲν ἦτο πνεῦμα δημιουργικόν, ὅπου ἀνοίγει νέους δρόμους.

Ὁ Θεόφραστος εἰς τοὺς Χαρακτήρας του περιγράφει τὰ ἥθη τῶν Ἀθηναίων, ὅχι ὅλων τῶν Ἑλλήνων, τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδιάφορον, διότι ὁ χαρακτήρ εἶναι ὁ ἴδιος, παρ' ὅλην τὴν ἀπόστασιν τῶν αἰώνων, ἐκτὸς μερικῶν συνηθειῶν, ὅπου ἡ ἔχουν ἐκλείψῃ ἢ ἔχουν ἀνικατασταθῇ δι' ἄλλων.

Ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων τότε ἦτο ἐλευθέρη πόλις, μετ' ὥραιας πλατείας, μετὰ τὴν ἀγορὰν, μετὰ τὰ ἀγάλματα, μετὰ τὰ θέατρα, κέντρον πολιτισμοῦ καὶ πνευματικῆς ἀκμῆς. Οἱ δοῦλοι ἦσαν προωρισμένοι διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ λουτροῦ, τῶν συμποσίων, τῶν ταξιδίων.

Οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεόφραστος περιγράφει εἰς τοὺς Χαρακτήρας του, ἐπερνοῦσαν τὴν ζωὴν των εἰς τὰς πλατείας καὶ εἰς τοὺς ναοὺς, εἰς τὰ ἀμφιθέατρα καὶ τὰς στοάς.

Διάφοροι ἡθικολόγοι ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι ἐπροσπάθισαν νὰ μιμηθῶν τοὺς χαρακτήρας τοῦ Θεοφράστου: ὁ La Bruyère, ὁ Abbé de

¹ Ὁ Κικέρων λέγει, ὅτι ὁ Θεόφραστος κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του παρεπονεῖτο, διότι ἡ φύσις ἔδωκε μακροβιότητα εἰς περιττὰ ζῶα, καὶ ὅχι εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ τελειοποιήσουν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὁ δὲ ἅγιος Ἰερώνυμος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Θεόφραστος, ὅταν ἐπλησίαζε πρὸς τὸν θάνατον, εἶπεν ὅτι λυπεῖται, διότι ἐγκαταλείπει τὴν ζωὴν, ὅταν ἀρχισε νὰ γίνεταί σοφός.

Villiers, ὁ Vauvenargues, ὁ γερμανὸς Gellert καὶ ἄλλοι, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἰδικὸς μας Λασκαράτος.

Ἀπὸ τοὺς χαρακτήρας τοῦ Θεοφράστου δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν περίτεχνον λεπτότητα οὔτε τὸν βαρὺν φραστικὸν διάκασμον, ὅπου χαρακτηρίζει τὰ νεώτερα φιλολογικὰ ἔργα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἔχουν ὅμως τὴν σεμνὴν ἀρχαϊκὴν ἀπλότητα, τὴν γυμνὴν ἀκρίβειαν, ὅπου μᾶς δίνει ἐντύπωσιν πλέον δυνατὴν ἀπὸ ὅλας τὰς πολυλογίας.

Οἱ χαρακτήρες τοῦ La Bruyère καὶ τοῦ Λασκαράτου, φυσικὰ δὲν ἡμποροῦν νὰ ὁμοιάζωμεν μετὰ τοῦ Θεοφράστου. Εἰς τοὺς σημερινούς χαρακτήρας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρωμεν τὰς δημοσίας συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἢ τὰς συναθροίσεις εἰς τὴν παλαιστραν, ἢ τὰ μέρη, ὅπου οἱ φιλόσοφοι ἐδίδασκαν τὰ δόγματά των. Ἡ σκηνοθεσία ἔχει ὑποστῇ ριζικὴν μεταβολήν, ὁ ἄνθρωπος ὅμως μένει ὁ ἴδιος.

Διὰ νὰ κριθῇ ἕνας χαρακτήρ χρειάζεται προοπτικὴν καὶ πρὸ πάντων χρειάζεται φῶς καὶ ἐπίγνωση. Διὰ τοῦτο πρέπει πάντα νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐποχὴν, ὅπου ἐγράφησαν οἱ χαρακτήρες. Ὁ La Bruyère ζωγραφίζει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ του, ἐπῆρεν ὡς πρότυπα τὰ πρόσωπα, ὅπου τὸν ἐπεριστοίχιζαν, τὰς φρυσιογνωμίας, ὅπου ἐγνώρισεν. Ὁ Θεόφραστος δὲν ἀντέγραψεν, ἀλλὰ ἐξεικόνισεν ὡς ζωγράφος τῆς ἱστορίας, ὅπου ἐκλέγει καὶ συναθροίζει διάφορα πρόσωπα διὰ νὰ δημιουργήσῃ τὴν συνολικὴν μορφήν, ὅπου θὰ ὁμοιάζῃ κάπως πρὸς ὅλους. Ἐμμήθη τὰς γενικὰς γραμμὰς, τὴν τελικὴν ἐντύπωσιν, ἢ ὁποία δὲν διαφέρει πολὺ εἰς ἄτομα, ὅπου ἔχουν ὅμοιον χαρακτήρα. Καὶ ἔτσι σχηματίζει μίαν ἰδανικὴν ἀλήθειαν, ἢ ὁποία πλησιάζει πρὸς τὴν φυσικὴν χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εἶναι.

Ὅπως ὁ Θεόφραστος ἔλαβε τὴν ὕλην τῶν χαρακτήρων του ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν ζωὴν τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἔτσι καὶ ὁ σατυρικός ποιητὴς Λασκαράτος ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν τῆς ἐποχῆς του. Τὸ «Ἴδου ὁ ἄνθρωπος» τοῦ Λασκαράτου ἔχει ξεχωριστὸν χαρακτήρα sui generis. Ἐρευνᾷ τὴν ψυχὴν σύστασιν τοῦ ἀτόμου, ὑποδεικνύει καὶ ἄνθρωπινην ἀδυναμίαν, παρουσιάζει τὴν γελοῖαν ὄψιν τῆς ζωῆς, ζωγραφίζει τὰς σκέψεις, τὰς διαθέσεις, τὰ κινήματα.

Ἄν καὶ ἡ χαρακτηρογραφία εἶναι μᾶλλον φιλοσοφικὸν πεζογράφημα, ἢ δὲ σάτυρα ποιητικὸς χλευασμὸς, ἐν τούτοις ἔχουν μετὰ τῶν στενὴν σχέσιν. Καὶ ἡ σάτυρα καὶ ἡ χαρακτηρογραφία ἔχουν πηγὴν τὸν κοινωνικὸν βίον, συμπορεύονται δὲ παρὰ τὴν ἡθικὴν, διότι ὅχι μόνον ὑποδεικνύουν τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ τὸ γελοῖον

ποιοῦν. Πάντοτε δὲ θεραπεύει τελεσφορώτερον ἢ εἰρωνεία ἀπὸ κάθε ὕβριν, συμβουλὴν ἢ κατηγορίαν. Ἡμποροῦμεν λοιπὸν νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ σάτυρα καὶ ἡ χαρακτηρογραφία εἶναι δύο δρόμοι, ὅπου ἀναχωροῦν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὸ ἴδιον τέρας. Διὰ τοῦτο καταγινόμενος εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Χαρακτήρων τοῦ Θεοφράστου, χωρὶς νὰ θέλω, ἔφερα τὴν σκέψιν μου εἰς τὸν Λασκαράτον περισσότερον παρὰ εἰς τὸν La Bruyère. Καὶ τοῦτο ἡθέλησα νὰ ὑποστηρίξω, εἰς συνομιλίαν μου μ' ἕνα καθηγητὴν. Ἐκεῖνος μοῦ ἔλεγεν, ὅτι μόνον ὁ Θεόφραστος ἐπέτυχεν εἰς τοὺς Χαρακτήρας του, ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπέτυχαν καὶ παρενόησαν ἀκόμη καὶ τὸν σκοπόν. Ἀντὶ νὰ τοῦ ἀπαντήσω, ἐπροτίμησα νὰ δικαιώσω μίαν ἀκόμη φορὰν τὸν La Bruyère, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν, ὅτι εἰς μερικὸς σοφοὺς ἀρέσουν μόνον τῶν ἀρχαίων τὰ ἀποφθέγματα, ἢ τὰ παραδείγματα, ὅπου μᾶς παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Αἰγυπτίων δι' αὐτοὺς ὁ σύγχρονος κόσμος εἶναι ἀνούσιος, καθὼς καὶ ἡ φιλολογία, ὅπου ἐκπηγάζει ἀπὸ αὐτόν.

Καὶ φυσικὰ οὔτε κἂν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν σκέψιν μου νὰ συγκρίνω τὸν Θεόφραστον μετὰ τὸν Λασκαράτον ἢ τὸν La Bruyère, διότι γνωρίζω, ὅτι ἂν ἡ φύσις δὲν ὁμοιοκαταληκτεῖ ποτὲ τὰ τέκνα της, πολὺ περισσότερον ἢ τέχνη δὲν ὁμοιοκαταληκτεῖ τοὺς συγγραφεῖς.

Οἱ Χαρακτήρες τοῦ Λασκαράτου εἶναι μία ἀνατομία ψυχῶν, μία διάγνωσις χαρακτήρων.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν Ρητορικὴν του, ὅταν ἐξετάζῃ τὰ πάθη, προσωποποιεῖ τοὺς χαρακτήρας ὡς ἐξεικονιζόμενα πρόσωπα. Οἱ Χαρακτήρες τοῦ Λασκαράτου εἶναι εἰκόνες συγχρόνων. Δὲν εἶναι γενικοὶ τύποι, χαρακτήρες ἀνθρώπων καὶ τοποῦ καὶ ἐποχῆς. Εἶναι ὅμως τόσον ζωντανοὶ καὶ ἀληθινοί, ὥστε δὲν ἡμποροῦν νὰ μείνουν περιορισμένοι εἰς τὸν τοπικὸν κύκλον.

Ὁ Θεόφραστος πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὸν αἰώνιον ἄνθρωπον, διότι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐποχῆς εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς θὰ εἶναι πάντα ὑποκριτής, φλύαρος, φιλάρεσκος, ἀδιάντροπος, φορτικὸς, ψευδοπροθύμιος, ἀγεννής, δεισιδαίμων, μειψίμοιρος, δύσπιστος, μικροφιλότιμος, φιλάργυρος, ὑπερήφανος, δειλός, κακολόγος, πονηρός, αἰσχροκερδής.

Ὁ Θεόφραστος πλούσιος καὶ σοφός, εὐτυχὴς καὶ δυνατός, ἐβάδιζε κάτω ἀπὸ τὴν διπλὴν φεγγαβολὴν τοῦ ἡλίου τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης, καὶ ἐγνώρισε τὸν αἰώνιον ἄνθρωπον εἰς ὅλας τὰς μορφὰς καὶ τὰς ψυχικὰς ἀποχρώσεις. Ὁ δὲ ἀρχαῖος λυρικὸς Εὐήνος εἶπεν:

Ἡγοῦμαι σοφίας εἶναι μέρος οὐκ ἐλάχιστον ὁρθῶς γινώσκειν οἷος ἕκαστος ἀνὴρ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

ΠΕΡΙ ΚΟΛΑΚΕΙΑΣ

Ημπορούμεν νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἡ κολακεία δὲν εἶναι ἐντιμον πράγμα, ἀλλ' ὅτι συμφέρει εἰς τὸν κόλακα.

Ὅποιος τύχη νὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἓνα κόλακα θὰ τὸν ἀκούσῃ εἰς τὸν δρόμον νὰ λέγῃ: «Κύτταξε πῶς σὲ παρατηροῦν, κανένα δὲν κυττάζουν ὅπως ἐσέ. Χθὲς σὲ ἐπαινοῦσαν εἰς τὴν Στοάν¹, θὰ ἦσαν τριάκοντα ἄνθρωποι καὶ ἔτυχε νὰ ἐρωτήσουν ποῖος εἶναι ὁ ἀρίστος πολίτης· ὅλοι τότε ἄρχισαν ἀπὸ σὲ καὶ εἰς σὲ ἐτελείωσαν».

Καὶ λέγει πολλὰ ἄλλα παρόμοια. Ξεσκονίζει καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔχνος ἀπὸ τὸ φόρεμα τοῦ φίλου του, ἂν ὁ ἄνεμος ρίψῃ ὀλίγον ἄχρον εἰς τὴν κόμην του, τὸ ἀφαιρεῖ καὶ λέγει μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη, «βλέπεις, δυὸ ἡμέρες δὲν σὲ εἶδα καὶ ἐγέμισες ἄσπρες τρίχες, ἂν καὶ ἔχῃς, διὰ τὴν ἡλικίαν σου, τὴν κόμην μαύρην περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον».

Ὅταν ὁ φίλος ὁμιλῇ, θὰ ἴδῃς τὸν κόλακα νὰ προστάξῃ τοὺς ἄλλους νὰ σιγήσουν, ὅταν ἀκούῃ τὸν ἐπαινεῖ, καὶ ὅταν τελειώσῃ τὴν ὁμιλίαν του τὸν χειροκροτεῖ καὶ τοῦ φωνάζει «εὖγε!»

Ἄν ὁ φίλος εἴπῃ κανέν ἄνόητον ἄστεϊον θὰ ἴδῃς εὐθὺς τὸν κόλακα νὰ κυριεύεται ἀπὸ δυνατὸν καὶ ἀκράτητον γέλωτα, καὶ νὰ βουλώνῃ τὸ στόμα του μὲ τὸ φόρεμά του, ὥς νὰ προσπαθῇ νὰ συγκρατηθῇ.

¹ Εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν πολλοὶ στοαί. Ἐπισημότεραι ἦσαν: ἡ Βασιλική, ἡ τοῦ Διός, καὶ ἡ Ποικίλη Στοά, ἡ ὠραιότερα, τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι ἦσαν εἰκονογραφημένοι ἀπὸ Ἑλληνας ζωγράφους. Εἰς τὴν Ποικίλῃν Στοάν ἐσύχναζον οἱ Στοῖκοι καὶ ἐδίδασκεν ὁ Ζήνων· αὐτὴν ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Θεόφραστος.

Εἰς τὸν δρόμον λέγει πρὸς τοὺς διαβάτας νὰ σταθοῦν διὰ νὰ περάσῃ ὁ φίλος.

Ἀγοράζει μῆλα καὶ ἀπίδια καὶ τὰ δίδει εἰς τὰ παιδιά ἔμπρὸς εἰς τὸν πατέρα, ἔπειτα τὰ φιλεῖ καὶ λέγει: τί καλὰ παιδάκια, σὰν τὸν πατέρα τους.

Ἄν ὁ φίλος ἀγοράξῃ ὑποδήματα, θ' ἀκούσῃ τὸν κόλακα νὰ τοῦ λέγῃ ὅτι ἔχει τὸ πόδι ἐντελέστερον καὶ πλέον σύμμετρον ἀπὸ ὅλα τὰ δείγματα.

Εἰς τὰς ἐπισκέψεις τρέχει ἔμπρὸς διὰ νὰ τὸν προαναγγεῖλῃ, ὥστερα γυρίζει εὐθὺς ὀπίσω διὰ νὰ εἴπῃ: ἔδωσα τὴν εἵδησιν. Εἶναι ἀκόμη ἱκανὸς νὰ τρέξῃ εἰς τὰ καταστήματα διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ γυναικείας ἀγοράς.

Εἰς τὰς ἐορτάς εἶναι ὁ πρῶτος, ποὺ ἐπαινεῖ τὰ καλὰ κρασιά. Κάθεται κοντὰ εἰς τὸν φίλον του καὶ τοῦ λέγει: τρώγεις χωρὶς ὄρεξιν, ἢ τοῦ προσφέρει μερίδα καὶ λέγει: πάρε αὐτό, εἶναι ἐκλεκτόν.

Ἡμπορεῖ ἀκόμη νὰ τὸν ἐρωτήσῃ μήπως κρυώνῃ, ἂν θέλῃ τὸ ἐπανωφόρι του ἢ καὶ νὰ τὸν περισκεπάσῃ ὁ ἴδιος μὲ προσοχήν.

Ὡς νὰ μὴν ἀρκοῦν αὐτά, πλησιάζει περισσότερο τὸν φίλον του, τὸν ἀτενίζει καὶ κατὰ τοῦ ψιθυρίζει, ἀλλὰ εἰς τρόπον ὥστε νὰ τὸν ἀκοῦν καὶ οἱ ἄλλοι.

Εἰς τὸ θέατρον παίρνει τὰ προσκέφαλα ἀπὸ τὸν δούλον διὰ νὰ τὰ στρώσῃ αὐτὸς περιποιητικώτατα.

Βεβαιώνει, ὅτι τὸ σπῆτι τοῦ φίλου του ἔχει οἰκοδομηθῇ μὲ ἀρίστην ἀρχιτεκτονικήν, ὅτι ὁ ἀγρὸς εἶναι λαμπρὰ καλλιεργημένος καὶ ἡ εἰκὼν ὁμοιάζει περισσότερο ἀπὸ τὸ πρωτότυπον.

Ὡστε ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ διὰ τὸν κόλακα, ὅτι λέγει καὶ κάμνει ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα φαντάζεται πῶς γίνεται εὐχάριστος.

[Μετάφρ. ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ]

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ

ΕΡΩΤΙΚΟ

Θέ μου, κι' ἄς ἦταν νὰ ξεχνοῦσα,
Θέ μου, κι' ἄς ἦταν δυνατό,
Μελαχροινή, ξανθιά καὶ ροῦσα,
Νὰ μὴ γυρνοῦσα πιά νὰ δῶ.

Παρίσι

Ἀγάπη, Μέδουσα καὶ Μοῦσα
Πόσα ἀπὸ σένα δὲν τραβῶ,
— Θάλασσα πικροκυματοῦσα
Κι' ἐγὼ παιχνίδι στὸν ἀφρό...

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΡΑΝ

ΜΑΡΗ-ΚΛΑΙΡ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Όλη την ημέρα συλλογίζομαι αυτά, που μου είπε ο κύριός μου. Δεν καταλάβαινα γιατί να μη θέλη ή ήγουμένη να ιδω την αδελφή Μαρία. Καταλάβαινα όμως πως ή αδελφή Μαρία δεν ήμπορούσε τίποτε πια να κάμει για μένα και υποτάχθηκα με τη σκέψη πως θα έρθη μιὰ μέρα, όπου κανείς δεν θα μπορέση να με ήμπο- δίσση να την ιδω.

Την ώρα του ύπνου ή κυρά μου ήρθε μαζί μου να βάλη ακόμη ένα σκέπασμα στο κρεβάτι μου· μου είπε καληνύχτα και μου σύστησε να μην την λέγω κυρά· ήθελε να την λέγω με τ'όνομά της μόνο, Παυλίνα· έπειτα μου είπε πως ήμουν σαν παιδί του σπιτιού και πως με κάθε τρόπο θα με κάνη να συνηθίσω μαζί τους.

Την άλλη ημέρα ο κύριός μου μ' έβαλε στο τραπέζι, δίπλα στον αδερφό του. Του είπα γε- λώντας, πως δεν έπρεπε να νηστεύω, γιατί είχα ανάγκη να μεγαλώσω.

Ο αδελφός του κυρίου μου ονομαζόταν Ευ- γένιος· μιλούσε πολύ λίγο, μα κύταζε πάντα εκεί- νους, που μιλούσαν, και τα μικρά του μάτια φαινότανε πολλές φορές περιπαιχτικά. Ήταν τριάντα χρόνων, μα δεν έδειχνε πολύ περι- σσότερο από είκοσι. Ήξερε καθετί που τον ρω- τούσαν· μαζί του δεν αισθανόμουν καμιά στε- νοχώρια.

Τραβήχτηκε κοντά στον τοίχο, για να μου κάνει θέσι και είπε στον αδερφό του:

— Πολύ καλά.

Τώρα που όλα τα χωράφια ήταν σπαρμένα, ή Μαρίνα έπαιρνε τα πρόβατά της σε πολύ μακρινές βοσκές. Ο βουκόλος κ' εγώ παίρναμε τα ζώα μας στα δάση, όπου βρίσκαμε πρασι- νάδα. Υπόφερα πολύ από το κρύο, με όλη την κάπα, που με σκέπαζε ως τα πόδια. Ο βουκόλος πολλές φορές άναβε φωτιά· έψηνε πάνω στα κάρβουνα πατάτες και κάστανα και μουδίνε κ' έμένα. Μ' έμαθε να καταλαβαίνω από που έρχεται ο άέρας για να μπορ ή κανείς να βρίσκη το άπανεμο· και μου έλεγε ένα τραγούδι: το Νερό και το Κρασί.

Ήταν ένα τραγούδι, που είχε το πιό λίγο είκοσι στροφές. Το νερό και το κρασί μάλλον λέγοντας: εσύ κάνεις τη δυστυχία των ανθρώ- πων, εγώ αξίζω κάθε έπαινο. Εγώ έλεγα, πως το νερό είχε δικιο, μα ο βουκόλος δεν έδινε το άδικο στο κρασί. Περγουόσαμε ώρες πολλές

μαζί. Μου μιλούσε για τον τόπο του, που ήταν πολύ μακρυνά από τη Σολόνη. Μου διηγήθηκε πως πάντα είχε ζήσει βουκόλος και πως, σαν ήταν παιδί ένας ταύρος τον είχε ρίξει χάμω και τον πλήγωσε. Είχε υποφέρει πολύν καιρό από την πληγή του και ξεφώνιζε από τους πόνους· έπειτα πέρασαν οι πόνοι, μα έμεινε σακάτης. Έγνώριζε με τ'όνομά τους όλα τα κτήματα, όπου είχε ήπηρετήσει βουκόλος. Οι κύριοί του ήταν άλλοι κακοί άλλοι καλοί, μα ποτέ δεν είχε βρ ή τόσο καλούς ανθρώπους, όπως στην Πα- ληόπολη. Έλεγε πως οι αγελάδες του κύρ Σουλ- βαίν δεν ήμοιαζαν με τις αγελάδες του τόπου του· εκείνες ήταν κοντές και είχαν κέρατα μυ- τερά σαν άδράχτια. Οι δικές μας ήταν ψηλές και παχειές και είχαν κέρατα αυλακωτά και όχι λεπτά. Τις αγαπούσε και τις μιλούσε με τ'όνομά τους. Η αγαπημένη του ήταν μιὰ άσπρη έμορφη αγελάδα, που την είχε αγοράσει ο κύρ Σουλβαίν την άνοιξη. Όλοένα σήκωνε το κεφάλι και κύταζε μακρυνά, και μονομιās έφρευε τεντό- νοντας το λαιμό.

Ο βουκόλος έφώναζε δυνατά:

— Στάσου, λευκή, στάσου.

Τις περισσότερες φορές σταματούσε μόνη της, μα ήταν στιγμές, που έπρεπε να ξεπολύση το σκυλί. Καμιά φορά πιανότανε με το σκυλί, γιατί δεν ήθελε να σταματήση, μα το σκυλί την δάγ- κανε στη μύτη και τότε γύριζε πίσω στο κοπάδι.

Ο βουκόλος την λυπότανε κ' έλεγε:

— Ποιός ξέρει τί ν' άποζητᾷ.

Το Δεκέμβρη οι αγελάδες έμειναν κλεισμένες στο κατώι. Νόμιζα, πως το ίδιο γίνεται και με τα πρόβατα. Μα ο αδερφός του κυρίου μου μου είπε, πως ή Σολόνη ήταν φτωχότοπος και πως οι νοικοκυραίοι δεν έσόδειάζαν χορτάρι άρκετό για όλα τα ζώα.

Τώρα πήγαινα μονάχη στα λειβάδια και στα δάση. Τα πουλιά όλα είχαν φύγει. Η καταχνιά έσκέπαζε την όργωμένη γήs και τα δάση ήταν σιωπηλά. Μερικές ήμέρες αισθανόμουν τέτοιαν ήγκατάλειψη, που νόμιζα πως γύρω μου ή γήs είχε γκρεμισθ ή· και όταν μέσα στο σταχτή ου- ρανό άκουα κανένα κοράκι να κράξη, νόμιζα, πως ή δυνατή και βραγχή φωνή του έλεγε τη δυστυχία του κόσμου.

Κι' αυτά τα πρόβατα δεν πηδούσαν πια. Ο έμπορος είχε πάρει όλα τ' άρσενικά, και τα θηλυκά δεν έπαιζαν πια μεταξύ τους. Πήγαιναν

μαζωμένα, το ένα κοντά στ' άλλο· ακόμα και όταν δεν έτρωγαν, είχαν το κεφάλι σκυμένο.

Μερικά μου θύμιζαν μικρά κορίτσια, που είχα γνωρίσει. Τα χείδενα και τ' ανάγκαζα να σηκώ- νουν το κεφάλι· τα μάτια τους όμως ήταν γυρι- σμένα κάτω και ήμοιαζαν γυαλένια.

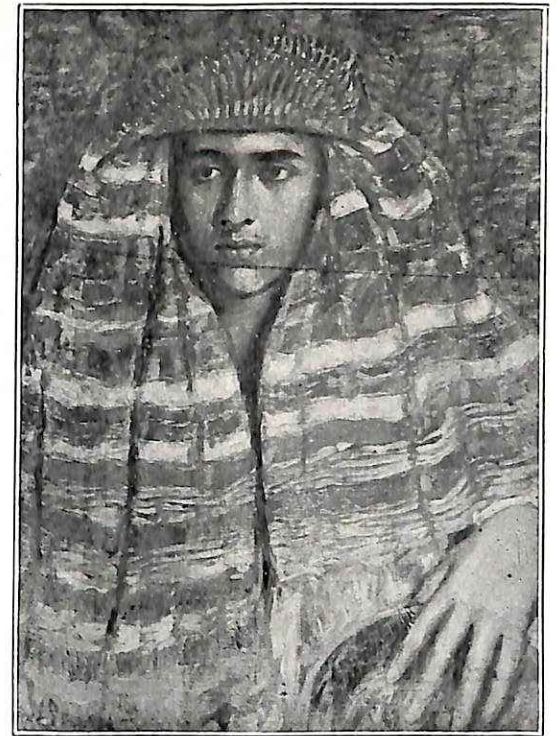
Μιὰ μέρα μ' έπιασε μιὰ πάχνη τόσο πυκνή, που δεν μπόρεσα να βρω το δρόμο. Βρέθηκα κοντά σ' ένα δάσος, που δεν το γνώριζα. Οι κορυφές των δέντρων χανόντανε ολότελα μέσα στην ομίχλη και οι θάμνοι φαινότανε σκεπα- σμένοι με μαλλί. Από τα δέντρα κατέβαιναν άσπρες μορφές πάνω στα χαμόκλαδα, μακρυνές και διάφανες.

Έσπρωξα τα πρόβατα προς το γειτονικό λει- βάδι· μα δεν ήθελαν να προχωρήσουν κ' έμει- ναν μαζωμένα. Πήγα μπροστά να ιδω, γιατί σταμάτησαν, και γνώρισα το ποταμάκι, που έτρεχε κάτω στο λόφο. Μόλις μπορούσες να ιδής το νερό· φαινότανε κοιμισμένο κάτω από ένα χοντρό μάλλινο άσπρο σκέπασμα. Στάθηκα και κύταξα λίγη ώρα· έπειτα γύρισα με τα πρό- βατά μου στο δάσος. Προσπαθούσα να κατα- λάβω που βρίσκεται το κτήμα· στο μεταξύ τα πρόβατα πήραν γύρο το δάσος και βρέθηκαν σ' ένα δρόμο τριγυρισμένο με φράχτες. Η πά- χνη γινότανε πιό πυκνή και νόμιζα, πως περ- πατώ ανάμεσα σε δυό ψηλούς τοίχους. Άκολου- θούσα τα πρόβατα χωρίς να ξέρω που με πάνε. Άφησαν ξαφνικά το δρόμο και γύρισαν δεξιά, μα εγώ τα σταμάτησα: είχα ιδ ή την είσοδο μιās έκκλησιās. Οι πόρτες ήταν ορθάνοιχτες, και από κάθε μέρος έβλεπες δυό κόκκινα φώτα, που φωτίζαν το σταχτύ θόλο. Πελώριες κολόννες στη γραμμή, και στο βάθος έμίναντες τα παρά- θυρα, που δεχόντανε ένα αδύνατο φως. Πολύ κοπίασα να έμποδίσω τα πρόβατα να πάνε προς την έκκλησιά, κ' ενώ τα έσπρωχνα, είδα πως ήταν σκεπασμένα με μικρά άσπρα μαργαριτάρια. Τινάζόντανε κάθε τόσο και άκουες σαν έναν έλαφρό κρότο. Δεν καταλάβαινα τίποτε· έπειτα άρχισα πολύ ν' άνησυχώ, που ο αφέντης μου θα περίμενε. Συλλογίσθηκα, πως αν γύριζα πίσω, θα εύρισκα εύκολα το κτήμα, και χωρίς να κάνω θόρυβο, έσπρωξα τα πρόβατα προς το δρόμο, που είχα έρθ ή. Μόλις έφθασα στο δρόμο, άκουσα κοντά μου μιὰ φωνή ανδρική:

— Άφρησ τα λοιπόν τα δυστυχισμένα να μπούν μέσα.

Την ίδια στιγμή ο άνθρωπος που μίλησε, γύρισε το κοπάδι προς την έκκλησιά. Γνώρισα μονομιās τον Ευγένιο, τον αδελφό του αφέντη μου. Άπλωσε το χέρι του στη ράχη ενός προ- βάτου και είπε:

— Τί έμορφα που είναι με τη μαργαριταρέ- νια ράχη. Όμως τα βλάφτει.

ΣΠΟΥΔΗ

ΠΑΥΛΟΥ ΣΟΥΛΑΝ

Δεν ξαφνιάστηκα που τον απάντησα εκεί. Του έδειξα την έκκλησιά και τον ρώτησα τί ήταν.

— Τώρα για σένα, μου είπε. Φοβήθηκα πως δεν θάβρισκες το δρόμο των καστανιών και κρέμασα από ένα φανάρι δεξιά κι' αριστερά.

Ήμουν λίγο σαν χαμένη· έπειτα κατάλαβα πως οι χοντρές εκείνες κολόνες οι μαυρισμένες και χαλασμένες από τον καιρό, ήταν οι κορμοί των καστανιών. Γνώρισα και τα παράθυρα της έκκλησιās, που τα φωτίζε ή φλόγα του τζακιού.

Ο Ευγένιος μέτρησε μονάχος του τα πρό- βατα. Με βοήθησε να τους στρώσω χάμω ήλιο να πλαγιάσουν, και την ώρα που έβγαινα από τη μάντρα, με σταμάτησε να με ρωτήση, αν ήλη- θινά δεν ήξερα τί είχαν γείνει τα δύο χαμένα πρόβατα. Ντροπιάστηκα με την ιδέα, πως νόμιζε, ότι είχα π ή ψέμα και με κλάματα στα μάτια του είπα, πως χάθηκαν χωρίς να το καταλάβω. Τότε μου είπε, πως τα είχε βρ ή πνιγμένα σ' ένα λάκκο γεμάτο νερό.

Νόμισα, πως θα με μάλωνε, που δεν το είχα προλάβει. Μά, είπε:

— Πήγαινε γλήγορα να ζεσταθής. Μάζεψες στα μαλλιά σου όλη την ύγρασία της Σολόνης.

Συλλογίσθηκα να πάω την άλλη μέρα να ιδω το λάκκο. Μά, τη νύχτα έπεσε τόσο πυκνό χιόνι, που δεν μπόρεσα να βγω έξω. Βοήθησα την

* Συνέχεια από της 15 Δεκεμβρίου 1910.

γορή Μπιμπή να μπαλώση τα ασπρόρουχα και η Μαρτίνα έκλωθε στο ροδάκι της τραγουδώντας.

Το βράδυ, την ώρα που καθόμαστε μαζωμένοι, τα σκυλιά αδιάκοπα γαύγισαν αγριεμένα. Η Μαρτίνα φαινόταν ανήσυχη. Έστησε τ' αυτί στο γαύγισμα των σκυλιών και είπε κατόπι στο νοικοκύρη:

— Πολύ φοβοῦμαι, πώς θα κατέβουν λύκοι μ' αυτόν τον καιρό.

Ο νοικοκύρης σηκώθηκε για να μιλήση στα σκυλιά και πήρε γύρο το κατώι με το φανάρι του.

Όκτώ μέρες, που βάσταξε το χιόνι, κατέβηκαν στο κτήμα χιλιάδες κοράκια. Τόσο πεινούσαν, που τίποτε δεν τα τρώμαζε. Εμπαιναν στο κατώι και στο ρωδιό και δεκάτιζαν το σιτάρι. Ο νοικοκύρης σκότωσε πολλά. Μερικά τα μαγείρεψαν με λαρδί και με λάχανα. Όλοι τα έφαγαν με όρεξη· μα τα σκυλιά δεν θέλησαν να φάνε.

Την πρώτη ημέρα, που βγάλαμε έξω τα ζώα, τα έλατα ήταν άκομα φορτωμένα από χιόνι. Ο λόφος ήταν κι αυτός κάτασπρος· φαινότανε, πώς είχε έρθει κοντά στο κτήμα. Όλη αυτή η άσπριλα με ζάλιζε· καθετί είχε φύγει από τη θέσι του και όλοένα φοβόμουν, πώς θα χάσω από μπροστά μου τον καπνό, που ανέβαινε από τις στέγες του κτήματος.

Τα πρόβατα δεν εύρισκαν τίποτα να βοσκήσουν· έτρεχαν δεξιά κι αριστερά. Δεν τ' άφρινα ν' απομακρυνθούν· έπρεπε να προσέχω πολύ μη τυχόν και καθούν από μπρός μου. Κατώρα θωσα να τα κρατώ σ' ένα λειβάδι, που άπλωνότανε γύρο σ' ένα μεγάλο δάσος. Όλο το δάσος είχε βαλθῆ να πετάξῃ αποπάνω του το χιόνι, που το βάραινε· οί χοντροί κλώνοι το πετούσαν μονομιᾶς· άλλοι, λεπτότεροι, κουνιώνταν ρυθμικά κ' έτσι το χιόνι γλιστροῦσε χάμω στη γῆς.

Ποτέ δεν είχα μπῆ στο δάσος αυτό. Ήξερα μονάχα, πώς είχε μεγάλη ἔκτασι και πώς η Μαρτίνα έπαιρνε εκεί ποτε ποτε τα πρόβατά της. Τα έλατα ήταν πολύ μεγάλα και τα χαμόκλαδα πολύ ψηλά.

Μου φάνηκε ἔξαφνα, πώς κάτι πυκνοί θάμνοι κουνήθηκαν και πώς άκουσα θόρυβο, όπως όταν περπατούμε πάνω σέ ξερό χόρτο.

Είχα κάποιαν ανησυχία. Νόμιζα πώς «κάποιος εἶναι». Έπειτα ὁ ἴδιος θόρυβος άκούσθηκε πολύ πιό κοντά, χωρίς τίποτε να κουνήσῃ. Θέλησα να πάρω θάρρος με τη σκέψῃ, πώς ήταν κανένας λαγός ἢ κανένα άλλο μικρό ζῶο, που ζητούσε τροφή. Με όλα αυτά όμως είχα την ιδέα, πώς κάποιος ήταν εκεί.

Ήμουν τόσο στενοχωρημένη, που αποφάσισα

να στρέψω στο κτήμα. Έκανα δυό βήματα πρὸς τα πρόβατά μου, μα την ἴδια στιγμή ὤρμισαν και στριμώχθηκαν όλα μαζί.

Κύταξα να βρῶ την άφορη, που τα φόβισε έτσι, και σέ δυό βήματα στην καρδιά του κοπαδιοῦ, είδα ένα σκυλί κίτρινο, που άρπαξε στο στόμα του ένα πρόβατο. Νόμισα στην αρχή πώς είχε λυσσάξει ἢ Καστέλλα, μα είδα ἔξαφνα τη σκύλα που χώθηκε στο φουστάνι μου κλαίοντας. Κατάλαβα τότε, πώς ήταν λύκος. Κρατούσε το πρόβατο απ' τη μέση. Σκαρφάλωσε γλήγορα στο ὕψωμα και, όταν πήδηξε το πλατύ χαντάκι, που τον χώριζε από το δάσος, τα πσινά του πόδια μου φάνηκαν σάν φτερά. Δεν θ' άποροῦσα καθόλου, αν τον έβλεπα να πετᾷ πάνω από τα δέντρα.

Στάθηκα λίγο χωρίς να ξέρω, αν είχα φοβηθῇ. Έπειτα ἔνοιωθα, πώς δεν μπορούσα να σηκώσω τα μάτια μου από το χαντάκι. Τα βλέφαρά μου ήταν αλύγιστα, που νόμισα, πώς δεν κλοῦσαν πιά. Θέλησα να φωνάξω για να μ' άκούσουν στο κτήμα, μα ἡ φωνή μου δεν ἤθελε να βγῇ. Θέλησα να τρέξω, μα τα πόδια μου έτρεμαν τόσο, που άναγκάσθηκαν να καθίσω χάμω στη μουσκεμένη γῆ.

Η Καστέλλα όλοένα γαύγιζε σάν να την ἔδερναν, και τα πρόβατα ήταν στριμωγμένα όλα μαζί. Όταν μπόρεσα να τα πάρω πίσω στο κτήμα, έτρεξα να ιδῶ τον κύριό μου. Κατάλαβε άμέσως από την ὄψη μου τί είχε γείνει. Έκάλεσε τον άδερφό του και ξεκρέμασε τα δύο του φρέκια ἐνόςφω του ἔλεγα από που είχε φύγει ὁ λύκος. Γύρισαν πίσω τη νύχτα χωρίς να μπορέσουν να τον βροῦν.

Όλο το βράδυ ἡ ὀμιλία ήταν αυτή. Ο Εὐγένιος ρωτοῦσε πώς ήταν ὁ λύκος, και ἡ γορή Μπιμπή θύμωσε σάν εἶπα, πώς είχε μακρυνές κίτρινες τρίχες σάν την Καστέλλα, μα πώς ήταν πολύ πιό ἔμορφος από κείνην.

Την ἄλλην ημέρα ήταν ἡ σειρά της Μαρτίνας. Μόλις βγῆκε με τ' άρνιά της και ἔφθασε στην ἄκρη του δρόμου των καστανιών, την άκουσαν να βάλλῃ τις φωνές.

Όλοι έτρεξαν από το σπίτι. Πρώτη πήγα ἐγὼ κοντά της. Ήταν σκεμμένη και τραβοῦσε με ὅλη της τη δύναμι ένα άρνί, που ὁ λύκος το είχε πνίξει και προσπαθοῦσε να το πάρῃ. Κρατοῦσε ὁ λύκος το άρνι από το λαιμό· και τραβοῦσε με τόση δύναμι, ὅση και ἡ βοσκός.

Ο σκύλος της Μαρτίνας τον δάγκανε αγριεμένος στα μεριά, μα εκείνος δεν ἔνοιωθε τίποτε· και, όταν ὁ άρέντης τοῦ τραβῆξε από κοντά μια τουφεκιά, κύλισε χάμω κρατώντας στο στόμα ένα κομμάτι απ' το λαιμό τοῦ άρνιοῦ.

Άνοιξαν τα μάτια της Μαρτίνας, και ἔγιναν κάτασπρα τα χεῖλη της. Το πρόσωπό της ἔγινε αλλοιώτικο· πήρε κάτι γραμιές λυπημένες· τα χέρια της άνοιγοκλούσαν με μια κίνησι ρυθμική. Πλησίασε τον Εὐγένιο, που κύταζε το λύκο. Στάθηκε κι' αυτή μια στιγμή κυτᾶζοντας, κ' ἔπειτα εἶπε:

— Το καῖμένο το ζῶ, τί πεινασμένο που θά ήταν!

Ο άρέντης ἔβαλε μαζί το λύκο και το πρόβατο στο ἴδιο καροτσάκι για να τα πάρῃ στο κτήμα. Τα σκυλιά ακολουθοῦσαν και μύριζαν τον ἄερα σάν φοβισμένα. Για πολλές ἡμέρες ὁ νοικοκύρης μαζί με τον άδερφό του κνηγοῦσαν στα περιχώρα. Όταν περνοῦσε ὁ Εὐγένιος δίπλα μου, πάντα σταματοῦσε να μου πῇ μια καλή λέξι. Με βεβαίονε, πώς οί τουφεκῆς ἔδιωχναν τοὺς λύκους και πώς σπάνια κατέβαιναν στη Σολόνη. Δεν τόλμησα, μ' όλα αυτά, να ξαναπαίω στο μεγάλο δάσος. Προτιμοῦσα να πηγαίνω πρὸς το λόφο, που ήταν γεμάτος χαμόκλαδα.

Όταν μπῆκε ἡ άνοιξη, ἡ κυρά μου μ' ἔμαθε ν' ἀρμέγω τις άγελάδες και να φροντίζω τα γουρούνια. Έλεγε, πώς θα με μάθῃ απ' όλα. Θυμόμουνα την ἡγουμένη, τότε που μου εἶπε περιφρονητικά:

— Θ' ἀρμέγῃς τις άγελάδες και θα κυτᾶς τα γουρούνια.

Εκείνη το ἔλεγε σάν να μου ἔβανε τιμωρία και τώρα ἐγὼ ἤμουν ευχαριστημένη να περιποιῶμαι τα ζῶα. Για να παίρνω δύναμι, άκουμπόσα το μέτωπό μου στο πλευρό της άγελάδας και έτσι, γλήγορα γέμιζε ἡ καρδιά. Πάνω από το γάλα γενόταν άφρός και ἔπαιρνε λογιῆς λογιῆς χρώματα, και όταν ἔπεφτε πάνω ὁ ἥλιος, ήταν κάτι τόσο ἔμορφο, που δεν κουραζόμουν να το βλέπω.

Καθόλου δεν μου ἔκανε ἀηδία να φροντίζω τα γουρούνια. Η τροφή τους ήταν πατάτες ψημένες και ξυνόγαλα. Βύθιζα τα χέρια μου στον κουβᾶ να τ' ανακατώσω καλά και αἰσθανόμουν μεγάλη ευχαρίστησι να τ' άφρίνω να περιμένουν, λίγα λεπτά, το φραϊ τους. Οί γουρλισμοί τους και το στόμα τους που κουνιόταν βιαστικά, με διασκεδάζαν πάντα.

Το Μάη, ὁ κύρ Σιλβαῖν ἐπρόσθεσε μια γίδα στο κοπάδι μου. Την είχε αγοράσει για το παιδί του, που γεννήθηκε ὕστερα από δέκα χρόνια, ὅπου ήταν παντρεμένος ἢ γυναίκα του δεν μπορούσε να το θρέψῃ μονάχη.

Η γίδα αυτή χρειάζότανε περισσότερη ἔννοια

παρὰ το κοπάδι ὁλόκληρο. Έγινε άφορη να μποῦν τα πρόβατά μου μέσα στη βρώμη, που ήταν ἀρκετὰ ψηλή.

Ο νοικοκύρης το εἶδε και με μάλωσε· μου ἔλεγε, πώς κοιμοῦμαι την ώρα, που τα πρόβατα καταστρέφουν τα σπαρτά του.

Περνοῦσα ἀναγκαστικῶς κάθε ἡμέρα κοντά σ' ένα δάσος από μικρά έλατα. Με τρία πηδήματα ἡ γίδα ἔμπαινε στο δάσος, και την ώρα που την ζητοῦσα, τα άρνιά μου έτρωγαν τη βρώμη.

Την πρώτη φορὰ περίμενα πολύ να γυρίσῃ πίσω μόνη της. Μαλάκωνα τη φωνή μου φωνάζοντάς την. Τέλος αποφάσισα να πάω να την εὔρω. Μα τα έλατα ήταν τόσο πυκνά, που δεν ἤξερα πώς να μπῶ.

Δεν ἤμποροῦσα όμως να φύγω, χωρίς να ιδῶ τί είχε γείνει ἡ γίδα. Νόμισα πώς γνώρισα το μέρος, που είχε μπῇ, και μπῆκα κ' ἐγὼ βάνοντας τα χέρια στο πρόσωπό μου για να προσφυλάγωμαι από τ' ἀγκύλια. Την είδα, άμέσως σχεδόν, ανάμεσα από τα δάχτυλά μου· ήταν εκεί κοντά· ἄπλωσα το χέρι να την πιάσω από τα κέρατα, μα τραβήχτηκε, και τα κλαδιά, που ξετόπισε, ξαναγύρισαν και με χτύπησαν με δύναμι. Κατάρθισα όμως να την κρατήσω και την πήρα στο κοπάδι.

Κάθε ἡμέρα ἔκανε τα ἴδια. Έδιωχνα τα πρόβατα ὅσο μπορούσα μακρύτερα από τα σπαρτά και έτρεχα κατόπι της.

Ήταν κάτασπρη και μου φάνηκε, από την πρώτη στιγμή, πώς ἔμοιαζε της Μαγδαληνῆς. Τα μάτια της, όπως εκείνης, ήταν πολύ μακρυνά το ένα απ' τ' άλλο. Όταν την ἀνάγκαζα να βγῇ ἔξω από τα έλατα, με κύταζε πολλήν ώρα με στυλωμένα μάτια.

Αυτή τη στιγμή νόμιζα, πώς ἡ Μαγδαληνή είχε μεταμορφωθῇ σέ γίδα. Πολλές φορὲς την παρακαλοῦσα να μὴν το ξανακάνῃ και ἤμουν βέβαιη, πώς με καταλάβαινε, όταν την μάλωνα.

Μια μέρα, τη στιγμή που ἔβγαίνα ξεμαλλιασμένη μέσα από τα έλατα, ἔκανα ένα κίνημα ἔαφνικό να φτιάσω τα μαλλιά μου. Η γίδα φοβισμένη πήδηξε πλάγια και ξαναγύρισε κατεπάνω μου με κατεβασμένα τα κέρατα· τότε χαμήλωσα κ' ἐγὼ το κεφάλι κουνώντας τα μαλλιά μου, που ἔφθαναν ὡς χάμω ἡ γίδα ἔφτανε με κάτι πηδήματα, που δεν περιγράφονται. Κάθε φορὰ που ἔμπαινε στο δάσος, την τιμωροῦσα τρομάζοντάς την με τα μαλλιά μου.

Ο κύρ Σιλβαῖν με εἶδε μιαν ἡμέρα, που την ἐφοβίζα. Άρχισε να γελᾷ τόσο, που σάστισα. Εὐθύς προσπάθησα να δέσω τα μαλλιά μου.

Η γίδα ἤρθε τότε κοντά μου. Με κύταζε τεντώνοντας το λαιμό και κουνώντας τα πσινά της κομικώτατα, ἔτοιμη να ξαναρχίσῃ τα πηδή-

ματα. Ὁ νοικοκύρης δὲν μπορούσε νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τὰ γέλια, λυγισμένος σὲ δύο. Ἐβλεπα μονάχα τὴ μπλοῦζα του, τὰ γένεια καὶ τὸ πλατὺ καπέλο του. Τὰ γέλια του μ' ἔκαναν νὰ θέλω νὰ κλάψω καὶ μοῦ φαινότανε, πὼς θὰ ἔμενε πάντα ἔτσι λυγισμένος καὶ γελῶντας.

Ὅταν ἡσύχασε, με ρώτησε καὶ τοῦ διηγήθηκα τὶς ἱστορίες τῆς γίδας. Τότε τὴν φοβέρισε με τὸ δάχτυλο καὶ ξανάρχισε νὰ γελά.

Τὴν ἄλλη μέρα τὴν πῆρε στὴ βοσκὴ ἡ Μαρτίνα. Μὰ, τὴ δευτέρῃ μέρᾳ εἶπε, πὼς προτιμοῦσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ κτῆμα παρὰ νὰ φυλάγῃ τὴ γίδα αὐτῇ, ποὺ ἦταν δαιμονισμένη.

Ἡ γρηὴ Μπιμπὴ ἔλεγε, πὼς οἱ γίδες θέλουν ξύλο. Θυμώμουν μιά φορὰ, ποὺ τῆς κατέβασα τὸ ραβδί στὴ ράχη· τόσο ἀλλοιώτικος ἦταν ὁ ἦχος, ποὺ ἀπέδωκε τὸ χτύπημα, ὅπου ποτὲ δὲν τόλμησα νὰ τὴν ξαναχτυπήσω.

Τὴν ἄφησα ἐλεύθερη γύρω στὸ κτῆμα καὶ μιά μέρα χάθηκε, χωρὶς ποτὲ νὰ μάθωμε τί ἔγινε.

Πλησίαζε τοῦ Ἀϊ-Γιάννη, καὶ γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸν ἐρχομὸ μου στὸ κτῆμα, ὁ Εὐγένιος εἶπε πὼς ἔπρεπε νὰ με πάρουν στὸ χωριό.

Ἐκεينὴ τὴν ἡμέρα ἡ κυρά μου μοῦ χάρισε ἕνα φουστάνι κίτρινο, ποὺ τὸ εἶχε φορέσει σὰν ἦταν κορίτσι.

Τὸ χωριὸ τῷλεγον Ἀγιον Ὅρος. Εἶχε ἕνα δρόμο μονάχα, καὶ στὴν ἀκρὴ τοῦ δρόμου ἦταν ἡ ἐκκλησιά.

Ἡ Μαρτίνα με πῆρε βιαστικὰ στὴ λειτουργία, ποὺ εἶχε πιά ἀρχίσει. Μ' ἔσπρωξε σ' ἕνα θρανίο καὶ κάθισε καὶ αὐτὴ στὸ θρανίο τὸ μπροστινὸ.

Γλήγορα ἔχασα τὴ σοβαρὴ ἐντύπωση, ποὺ μοῦ ἔκανε ἡ ἐκκλησιά, ὅταν μπῆκα. Δυὸ γυναῖκες, πίσω μου, ὁλοένα ἔλεγαν γιὰ τὴ χθεσινὴ ἀγορά, καὶ οἱ ἄνδρες, ποὺ στεκόντανε κοντὰ στὴν πόρτα, μιλοῦσαν κι' αὐτοὶ δυνατὰ.

Μόνον ὅταν ἀνέβηκε ὁ ἐφημέριος στὸν ἄμβωνα, ἔγινε σιωπὴ. Νόμισα, πὼς θὰ ἔκανε διδασχὴ· μὰ εἶπε μονάχα τοὺς γάμους· σὲ κάθε ὄνομα, ποὺ ἔλεγε, οἱ γυναῖκες ἔσκυβαν δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ με χαμόγελα.

Ἡ ἰδέα τῆς προσεσχῆς οὔτε ἦρθε στὸ νοῦ μου. Ἐβλεπα τὴ Μαρτίνα ποὺ ἦταν γονατισμένη. Τὰ μαῦρα καὶ σγουρὰ μαλλιά της πετοῦσαν κάτω ἀπὸ τὸν κεντημένο της σκούφο. Εἶχε

πλατεῖς ὠμούς καὶ τὸ ἄσπρο μπουστάκι της ἦταν σφιγμένο στὴ μέση με μιά κορδέλα μαῦρη. Ὅλη μαζί φαινότανε κατὰ δροσερὸ καὶ νέο.

Ὅμως ἡ ἡγουμένη μοῦ εἶχε εἰπῇ, πὼς οἱ βοσκὲς εἶναι βρώμικες.

Ξανάβλεπα τὴ Μαρτίνα μέσα στὰ ἀρνάκια της με τὸ κοντὸ της ριγωτὸ φουστάνι, τὶς τενωμένες κάλτσες της καὶ με τὰ παπούτσια τὰ γυαλισμένα. Καὶ ὅμως ἐκύταζε καλὰ τὸ κοπάδι της, καὶ ἡ κυρὰ ἔλεγε, πὼς γνώριζε ἕνα ἕνα ὅλα της τὰ ἀρνιά.

Ὅταν τελείωσε ἡ ἐκκλησιά, ἄφησε ἔμένα, καὶ πλησίασε μιά γρηὴ, ποὺ τὴν φίλησε τρυφερά. Ἐπειτα τὴν ἔχασα καὶ ἔμεινα μόνη μὴν ἡξέροντας ποὺ νὰ πάω.

Ὅχι πολὺ μακριὰ ἔβλεπα τὸ ξενοδοχεῖο «Τὸ Ἀσπρο Ἀλόγο». Γινότανε πολλὲς θόρυβος καὶ ἀκουόντανε πολλὲς φωνές. Ἐμπαιναν παρέες παρέες, καὶ σὲ λίγο κανεὶς δὲν ἔμεινε στὴν πλατεῖα.

Ἡ θέλα νὰ ξαναμπῶ στὴν ἐκκλησιά καὶ νὰ περιμένω τὴ Μαρτίνα, μὰ εἶδα ἔξαρνα νάρχεται ὁ Εὐγένιος. Με πῆρε ἀπ' τὸ χέρι καὶ εἶπε γελῶντας:

— Ἄν δὲν ἦταν τόσο κίτρινο τὸ φουστάνι σου, βέβαια θὰ σὲ ξεχνοῦσα.

Μὲ κύταζε σὰν νὰ με περιπαίξει καὶ νὰ διασκεδάζε μαζί μου.

Μὲ πῆρε στὸν δάσκαλο τοῦ χωριοῦ· τὸν παρακάλεσε νὰ μοῦ δώσῃ νὰ προγευματίσω καὶ νὰ με πάρῃ περίπατο με τὰ παιδιὰ του.

Ὁ δάσκαλος ἦταν ντυμένος, ὅπως ντύνονται στὴν πόλη, ἐνῶ ὁ Εὐγένιος φοροῦσε μιά πλοῦζα μαβιά καὶ ἀπόρησα, ποὺ τοὺς ἀκουσα νὰ μιλοῦν με τὸ σὺ.

Ὡς ποὺ νὰ μοῦ φέρουν νὰ προγευματίσω, ὁ δάσκαλος μοῦ ἔδωσε ἕνα βιβλίο με παραμῦθια καὶ ὅταν ἔφθασε ἡ ὥρα τοῦ περιπάτου, ἦθελα νὰ με ἄφηναν μονάχη νὰ τελειώσω τὸ βιβλίο.

Στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ τὰ ἀγόρια καὶ τὰ κορίτσια χόρευαν στὸν ἥλιο καὶ στὴ σκόνῃ. Μοῦ φάνηκαν οἱ κινήσεις τους βιασμένες καὶ ἡ χαρὰ τους ὅλο φωνή.

Ἐνοιωθα μέσα μου σὰν μιά μεγάλη λύπη καὶ ὅταν τὸ βραδυνὸ μᾶς πῆρε τὸ ἀμάξι στὸ κτῆμα, αἰσθάνθηκα ἀληθινὴ ἀνακούφιση, ποὺ βρέθηκα στὴ ἡσυχία καὶ στὴ μυρωδιά τῶν λειβαδιῶν.

(Ἀκολουθεῖ)

[Μετάφρασις Κ. Μ.]

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΟΝΤΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ὁ Παπαδιαμάντης

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ — Ἐδιάβαξα ὅλην τὴν νύκτα Παπαδιαμάντην.

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ — Ὁ θάνατός του τὸν ἔκαμεν ἐπίκαιρον. Ὅλοι τὸν ζητοῦν καὶ τὸν διαβάζουν καὶ αὐτοὶ ἀκόμη, ποὺ δὲν ἐφρόντισαν ποτὲ νὰ πληροφορηθοῦν τὴν ὑπαρξίν του.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐγὼ δὲν τὸ ἔκαμα ἀπὸ περιέργειαν. Θὰ εἰμποροῦσα μᾶλλον νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸ ἔκαμα ἀπὸ εὐλάβειαν. Μέσα εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἱερότητα τῆς νυκτός, τὴν ὥραν ποὺ τὸ μιστήριον καὶ τὸ σκότος μᾶς κάμνει πλέον θρησκευτικούς καὶ πλέον ἀγνοῦς, ἡδέλιστα νὰ κάμω ἕνα μνημόσυνον εἰς τὸν μεγάλον συγγραφέα.

Ὁ ΜΑΘ. — Μνημόσυνον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν ὑπάρχει εὐλαβέστερον μνημόσυνον δι' ἕνα συγγραφέα παρὰ ἡ ἐπικοινωνία πρὸς τὸ πνεῦμα του, τὴν στιγμὴν ποὺ ἀφίνει τὸν κόσμον αὐτὸν καὶ ἀνεβαίνει πρὸς τὰ ἄστρα. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου του τὴν στιγμὴν αὐτὴν δὲν εἶναι πλέον μίᾳ ἀπλῇ ἀνάγνωσις. Ὁμοιάζει με μυσταγωγίαν. Ὅταν ἐκλείσῃ τὸ βιβλίον καὶ τὰ βλέφαρά μου, ὁ ὕπνος μοῦ ἐδείξεν ἀπὸ μακριὰν τὸν ἀδελφόν του τὸν Θάνατον καὶ ὁ Θάνατος ἦτο θελκτικὸς ὡς ἀρχαῖος ἔφηβος. Τὸν ἐφώτιζε τὸ φῶς μιᾶς ὥρας ψυχῆς, ποὺ ἀναπαύετο εἰς τοὺς κόλπους του. Ὅταν ὁ Θάνατος ἀρπάξῃ ἕνα ποιητὴν, γίνεται ὥρατος καὶ γλυκὺς ὡς ἄγγελος.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀς μὴν ὁμιλοῦμεν διὰ τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος, ὅπως εἶπεν ὁ Μωρῆας, εἶναι μίᾳ ἀνοησία.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἴσως δὲν ἔχετε ἀδικον. Ὁ θάνατος εἶναι κυρίως ἀνοησία δι' ἕνα ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ζῇ μέσα εἰς τὸ ἔργον του καὶ ζῇ μίαν ζωὴν πληρεστεράν καὶ πλέον ἀληθινὴν ἀπὸ τὴν κοινὴν καὶ πρόσκαιρον ζωὴν, ποὺ ζοῦμεν ὅλοι μᾶς. Ὁ ποιητὴς ἀρχίζει νὰ ζῇ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἀποθάνῃ. Τὸ ἔργον μόνον τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἀσημάντων ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ δημιουργοῦ τῶν. Τὸ ἔργον τῶν μεγάλων ἀναπνέει καὶ κινεῖται πλέον ἐλεύθερα, ὅταν λείψῃ ὁ δημιουργός του.

Ὁ ΜΑΘ. — Τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη σὰς φαίνεται ἀπὸ τὰ τελευτήα, ποὺ ὀνομάσατε; Ἐνὰ ἔργον δηλαδὴ προικισμένον με ψυχὴν ἀθάνατον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δὲν ἀμφέβαλα ποτὲ διὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς του. Ὁ Παπαδιαμάντης ὑπῆρξε μέγας δημιουργός.

Ὁ ΜΑΘ. — Κάποιοι κριτικοὶ τὸν ὀνόμασαν ἀφηγητὴν. Εἶδα ἡδὴ δύο φορές τὴν νέαν αὐτὴν λέξιν εἰς τὰς ἐφημερίδας. Τί θέλουν νὰ εἰποῦν ἀρὰ γε μετὰ τὸν νέον αὐτὸν ὄρον;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Οἱ κριτικοὶ, ὅταν δημιουργοῦν νέους ὄρους, ἔκει ποὺ ὑπάρχουν τόσοι παλαιοὶ, πρέπει νὰ μᾶς γίνονται ἐξαιρετικῶς ὑποπτοί. Οἱ ἀπλοὶ ἀνθρωποὶ ἐξακολουθοῦμεν νὰ ὀνομάζωμεν τὸν συγγραφέα τῆς «Φόνισσας» διηγηματογράφον, ποιητὴν, μυθιστοριογράφον. Καὶ τὸν ὀνομάζωμεν ἔτσι διὰ νὰ τὸν ξεχωρίσωμεν ἀπὸ τὸν μαραζικὸν καὶ τὸν τραπέζιτον. Ἀλλ' ὅμως θὰ ἦτο περιττὸν νὰ τοῦ κολλήσωμεν μίαν ὀποιαδήποτε ἐτικέταν. Ποιηταί, διηγηματογράφοι, μυθιστοριογράφοι, δραματικοὶ εἶναι ὅλοι μόνον δημιουργοί. Τοὺς ξεχωρίζωμεν διὰ νὰ συνεννοούμεθα. Ὁ ἰδιαίτερος τίτλος τους δὲν τοὺς προσθέτει τίποτε, διότι ἀπὸ

τὰ εἶδη τῆς δημιουργίας κανένα δὲν εἶναι εὐτελέστερον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὅταν ὁμοῦ παρουσιάζεται ἕνας κριτικὸς καὶ μᾶς λέγει: «Ὁ Παπαδιαμάντης, κύριοι ἦτον ἀφηγητής!» Εἶναι ὡς νὰ μᾶς λέγῃ: «Συγκατανεύω νὰναγνώρισω μίαν μεγαλειότητα εἰς τὸν συγγραφέα σας καὶ νὰ τὸν στείλω εἰς τὸν Παράδεισον. Θὰ τοῦ δημιουργήσω ὁμοῦ ἕνα ἰδιαίτερον παράδεισον, ὅπου εἰμπορεῖ νὰναπαυθῇ μόνος του, χωρὶς νὰ μ' ἐνοχλήσῃ».

Ὁ ΜΑΘ. — Διατί νὰ μὴν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ κριτικὸς μεταφράζει ἀπλῶς τὸν γαλλικὸν ὄρον *conteur*;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Δέχομαι ὅτι τὸν μεταφράζει, με σκανδαλίζει ὁμοῦ ὁ τρόπος, μετὰ τὸν ὁποῖον τὸν τοποθετεῖ καὶ ἡ στιγμὴ, ποὺ τὸν μεταφράζει. Ὁ γερο-Δουμᾶς ἦτον ἕνας μέγας ἀφηγητής, ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὸν ὀνομάζει μόνον ἀφηγητὴν. Ἐξακολουθεῖ νὰ ὀνομάζεται μέγας δημιουργός καὶ μέγας *conteur*. Ἡ ἀφηγηματικότης του εἶναι ἕνα ἰδιαίτερον δῶρον καὶ μιά ἰδιαίτερα λεπτομέρεια τοῦ ταλάντου του. Ὁ Παπαδιαμάντης εἰμπορεῖ νὰ εἶναι ἕνας καλὸς *conteur*, ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ ἐφθανε νὰ τὸν κάμῃ μέγαν συγγραφέα. Ὁ παλπούς μου ἦτον ἕνας θαυμάσιος ἀφηγητής, δὲν ὑπῆρξεν ὁμοῦ καθόλου δημιουργός ὁ μακαρίτης.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν νομίζετε ὅτι παραπολὺ ἐπιμένομεν εἰς μίαν ἀσήμαντον λεπτομέρειαν;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Τίποτε δὲν εἶναι ἀσήμαντον, ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν τιμότητα μιᾶς ἐποχῆς. Εἰς τὴν τέχνην μᾶς καὶ διὰ τὴν τέχνην τῶν ἄλλων πρέπει νὰ εἴμεθα τίμιοι καὶ εἰλικρινεῖς. Ἐπιμένω ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ὑπῆρξεν ἕνας μέγας δημιουργός καὶ ἕνας μέτριος ἀφηγητής. Οἱ ἀφηγηταὶ θέλουν τὰ πλήθη ἀδιακρίτως καὶ ὁ Παπαδιαμάντης δὲν θάποτέ κτήσῃ ποτὲ τὴν μεγάλην δημοτικότητα. Διὰ πολλοὺς εἶναι ἀκόμη ἀναιδής. Ἐνὰς κριτικὸς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ κ. Ξενοπούλου ὁμολόγησε κάποτε, ὅτι δὲν κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἑνὸς ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ ἐβεβαίωσε εἰλικρινῶς, ὅτι δὲν τὸν γνωρίζει. Πολὺ ἀγογγεῖα ἔγινε θαυμαστής του. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ ἀφηγητής; Ὑπάρχει ἕνα ἔργον του ποὺ νὰ δεσμεύσῃ τὸν πρώτον τυχερὸν, ὅπως οἱ «Τρεῖς Σωματοφύλακες»; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν τὸ γνωρίζω. Με ὅλα αὐτὰ ὑπῆρξε μέγας δημιουργός. Ἀντιτάσσετε ποτὲ τὸν κόσμον, ποὺ κινεῖται μέσα εἰς τὰ ἔργα του;

Ὁ ΜΑΘ. — Εἶναι μέγας καὶ πλούσιος.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους, ποὺ ἐκλείσεν Ἑλλήν συγγραφεὺς εἰς τὸ ἔργον του. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιὰ, ζῶα, τόποι, δένδρα, θάλασσες, σκιά, ἐρεῖπια, ἀστροφύλακα, φαντάσματα, ἄνθρωποι, ὅσοι, μόνον, πνεύματα τοῦ παραδείσου καὶ πνεύματα τῆς κόλασως, ἄνθρωποι ὡς πνεύματα καὶ πνεύματα μετὰ σάρκα ἀνθρώπου, ζοῦν καὶ κινεῖνται με μίαν ἐξαιρετικὴν ζωὴν μέσα εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Ἀλλὰ εἶναι τόσον σφιχτὰ καὶ τόσον ἁρμονικὰ δεμένη ἡ ζωὴ των, ποὺ δὲν ὀνοιάζει καθόλου μετὰ πανόραμα. Κινεῖται μετὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ δυνατὴν ροὴν τῶν μεγάλων καὶ βαθυτάτων ποταμῶν. Ὁ κριτικὸς ποὺ θάνατῃ τὸν κόσμον τοῦ Παπαδιαμάντη ἀπὸ ἕνα ὑψηλὸν σημεῖον, θὰ κάμῃ ἀνακαλύψεις, ποὺ δὲν τὰς φαντάζομεθα.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἀλλὰ δὲν ἤλθεν ἀκόμη.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Θὰ ἔλθῃ, μὴν ἀνησυχεῖτε! Ὁ Σολωμὸς ἐπεριμένεν ἀρετὰ. Ἀς περιμένῃ καὶ ὁ Παπαδιαμάντης.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

δων. Αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν διδασκαλίαν καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς κίνδυνον. Ἐπέμεινα κυρίως εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ σχολείου μας, διὰ τὰ ἐξεκπεσθῆναι τὸν περὶ ὧν μὴ μπουλούας, ποὺ ἀπειλεῖ τὸ ἔθνος μας.

Ἄν καὶ ἀπὸ τὴν γενομένην ἐπίκρισιν τῶν συνήθων σχολείων καθέναν δύναιτο νὰ ἐξαγάγῃ εὐκόλως, μόλις ταῦτα καλὸν εἶναι νὰ τονισθῇ ὅτι: θὰ προσπαθῶμεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ σχολεῖον μας τοιοῦτον πρόγραμμα καὶ ζωὴν, ὥστε νὰ ἀξίξῃ τὸ ἐπίθετον *ἐθνικὸν σχολεῖον*. Θὰ ἐξετασθῇ ὁ Νέος Ἑλληνισμὸς ὡς κόσμος ἔχων ἰδίαν ὄντοτητα καὶ χαρακτῆρα, καὶ θὰ χρησιμοποιῶμεν ὅλον τὸ πρὸς τοῦτο κατάλληλον ὕλικόν. Θὰ ἀφήσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν νὰ μορφώσῃ τὰ παιδιὰ μας μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς του: Παραμύθια, τραγούδια, παραδόσεις, μυθολογίαν κλπ. Ἡ ἐθνικὴ μας μουσικὴ θὰ ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μουσικοῦ αἰσθηματος. Θὰ ἐξετασθῇ καὶ θὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἀξία τῶν ἐλληνικῶν παιγνιδιῶν καὶ πρῶτα θὰ παίξουν τὰ παιδιὰ μας τὴν ἀμπάρα καὶ ἔπειτα τὸ φούτ-μπαλ. Θὰ γνωρίσουν καὶ θὰ συγκινηθῶν καὶ θὰ μορφωθῶν μὲ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς ζωγράφους ποὺ τραγούδησαν, ἔγραψαν καὶ ἔ ζωγράφησαν γι' αὐτὰ: ὅχι μόνον ὁ ἥμιος μας καὶ τὰ δνὸ ἀδελφά καὶ ἡ τρελλὴ μάνα, ἡ θειακοῦλα κλπ. Ἀλλὰ καὶ τὸ κορυφὸν σχολεῖον καὶ ὁ παπὸς καὶ ὁ μικρὸς σοφὸς καὶ ἡ παραμυθὸς καὶ ὁ ἔργονος κλπ. τοῦ Γκνύξ καὶ ἡ πρὸ πόλιν τῆς ναυαρχίδος τοῦ Λύτρα καὶ τόσα, τότα ἄλλα. Ὅχι μόνον ψιχούλα, ἀλλὰ ζωὴ ὁλόκληρος. Βασισμένοι εἰς τὸν Νέον Ἑλληνισμὸν θὰ προσπαθῶμεν νὰ κερδίσῃ τὸ παιδί εἰκόνα τοῦ Ἀρχαίου καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον θὰ διδασθῇ ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς οὐχὶ μὲ τὰς συνήθεις ἀηδεστάτας περιλήψεις, ἀλλὰ μὲ καταληλῆλους μεταφράσεις μερικῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, καθὼς εἴπομεν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου. Καὶ ἔτσι θὰ ἴδῃ ὁ μαθητὴς τὴν πραγματικὴν καὶ ὅχι ἀερώδη εἰκόνα τῆς ἐνότητος, τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς: ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἡ αὐτὴ ψυχὴ μὲ ὅλα τῆς τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1909 ΚΑΙ 1910*

Γ'. ΛΕΒΗΝ, ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ, ΘΟΛΟΙ ΣΙΒΑΣ

Ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Halbherr Ἰταλικῇ ἐν Κρήτῃ Ἀποστολῇ ἐνῆργησε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτον ἀνασκαφαὶ εἰς τὰ ἀνωτέρω μέρη. Αἱ περὶ τούτων κατωτέρω πληροφορίαι ὀφείλονται εἰς εὐγενῆ ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Halbherr γενομένην πρὸς ἐμέ.

1) Δεβήν

Σκοπὸς τῆς ἐν Δεβήν ἀνασκαφῆς τοῦ ἔτους τούτου ἦτο νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ τεμένους τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὴν γενομένην κατὰ τὰς ἐργασίας ἡμῶν τοῦ 1900, αἱ ὁποῖαι ἔφερον εἰς φῶς τὸν ναόν, τὴν στοάν καὶ τὴν κρήνην. Ἡ ἔρευνα ἐπέξετάθη ἐπὶ χώρου 12 χιλ. τετραγ. μέτρων, ἥτοι ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ πρὸς τὸ σημερινὸν ἐκκλησιδίων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ψαμδομοῦρι τοῦ κλειόντος πρὸς ἀνατολὰς τὸν μικρὸν κόλπον τοῦ Λέντα. Καὶ ὑπὸ ἐποπὴν μὲν ἀρχαίων μνημείων ἡ ἔρευνα ὑπῆρξεν ἀργη-τιζή, σπουδαία ὅμως κατεδείχθη διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς ρομ. καὶ Βυζαντ. Δεβήνος. Ὅλα τὰ οἰκοδομήματα, ἐρὰ καὶ δημόσια τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα ὤφειλον νὰ κατέχωσι τὴν πρὸς τὸν ναόν καὶ τὴν στοάν πρόσodon, ἀπεδείχθη, ὅτι κατεστράφησαν κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορικὴν ἐποχὴν καὶ ἀντεκατεστάθησαν ὑπὸ

ἀπλῶν λουτριῶν κατασκευῶν. Κατόπιν κατὰ τὴν Βυζαντικὴν ἐποχὴν ὁμοία τύχη εὗρε τὸ πλεῖστον τῶν ρωμαϊκῶν κτιρίων τοῦ μέρους τούτου, καὶ ἀρ' οὗ ἐπὶ τινὰ χρόνον διετηρήθη μικρὸς συνοικισμὸς διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, ἔπαυσε νὰ κατοικητῇ ὑπὸ ἀνθρώπων, καὶ ἤρχισε νὰ καλύπτεται ὑπὸ χλωμάτων.

Τὰ ἀποκαλυφθέντα κτίρια εἶναι πάντα κατεσκευασμένα ἐξ ὕλικου ληφθέντος ἐκ τῶν μνημείων τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς: τετράγωνοι ὀγκόλιθοι, τεμάχια κίωνων καὶ κιονοκεράνων, ἀρχιτεκτονικὰ μέλη διαφόρων ἐποχῶν συνεκτίσθησαν μὲ ὁπτὰς πλίνθους ὑστερορρωμαϊκὰς καὶ Βυζαντινὰς εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κεντρικοῦ διαμερίσματος τῶν λουτρῶν. Δίκτυον πηλίνων καὶ μολυβδίνων ἀγωγῶν διακλαδοῦται πανταχοῦ εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα, καὶ μαρτυρεῖ τὴν μεγάλην γρήσιν τοῦ ὕδατος πρὸς θεραπευτικὰς σκοποὺς.

Μόνον πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς στοᾶς ἀνεκαλύφθησαν κτίσματά τινα ἀνήκοντα εἰς τὸ ἱερὸν τῆς ἐλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς μὴ καταληφθέντα ὑπὸ μεταγενεστέρων οἰκοδομῶν. Εἶναι ληνὰ γωνιώδη καὶ λαβυρινθοειδῆ ἐρειδόμενα ἐπὶ τοῦ σόφρου τοῦ ναοῦ: ἐν τούτων ἔχει μικρὸν πρόδομον μὲ κίονα καὶ τετράγωνον στύλον, θὰ ἦτο δὲ ὁ πρόδομος τοῦ Ἀδύτου ἢ Ἀβάτου καὶ μνημονευόμενον εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἱαμάτων τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὰς εὐρεθεί-σας κατὰ τὸ 1900. Τεμάχια ἄλλων ἐπιγραφῶν ἢ ἀγάλματα δὲν εὐρέθησαν ἄλλα κατὰ τὴν ἐφετηνὴν ἐργασίαν. Ἡ καταστροφὴ τῶν ἱερῶν μνημείων τῆς Δεβή-νος κατεδείχθη πλήρης καὶ ἡ ζημία ἀνεπανόρθωτος.

Ἡ Βυζαντινὴ πολίχνη ἀπεδείχθη ἔχουσα σπου-δαϊότητά τινα ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς μεγάλης ἐκκλη-σίας τῆς ἐντελῶς ἐκχωσθείσης παρὰ τὸν σημερινόν Ἀγ. Ἰωάννην καὶ ἐξ ἄλλων δύο οὐχὶ μικρῶν ἐκκλη-σιῶν εὐρεθεισῶν κατὰ τὰς δογμαστικὰς τάφρους εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ψαμδομοῦρι.

Ἡ μεγάλη ἐκκλησία, τῆς ὁποίας ἡ ἐποχὴ δὲν δύνα-ται νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ἐλλείψει ἐπιγραφικοῦ εὐρή-ματος, κατεῖχε θέσιν δεσπόζουσαν καὶ ἀντικρὺ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ ἐκεῖ, ὅπου σήμερον εὐρεται τὸ ἐκκλη-σιδίων τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη ἐπὶ τῆς ἀριτδος τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησίας. Δηγεῖτο εἰς τρία κλίτῃ διὰ δύο σειρῶν κίωνων ληφθέντων ἐκ τῶν ἀρ-χαίων οἰκοδομημάτων καὶ διατηρεῖ μέρος τοῦ δαπέ-δου ἐκ χονδροειδοῦς ψηφιδωτοῦ. Εἰς μεσοκλίονιον τοῦ νοτίου κλίτους εὐρέθη ἐσκαμμένη ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ ἡμισυ περίπου μέτρον ἢ βαλτιστικὴ κολυμβή-θρα, πρᾶγμα μὴ εὐρεθὲν ἀκόμη εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν τῆς Κρήτης. Ὁ νάρθηξ περιβαλλόμενος ἐν μέρει ὑπὸ ἐδωλίου διατηρεῖται καλῶς καὶ ἔχει πλάτος τεσσάρων περίπου μέτρων. Τάφοι χριστιανικοὶ εὐρίσκονται ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ καὶ ἔξω. Οἱ τοῖχοι τῆς ἐκκλη-σίας ἐκτίσθησαν ἐξ ἀρχαίου ὕλικου καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐκ τετραγώνων ὀγκόλιθων.

2) Αγία Τριάδα. (Οἰκία, λεωφόρος, ἀγορά)

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ἔτους τούτου εἶχον προορισμὸν νὰ ἀποκαλύψωσι τὰ οἰκοδομήματα τὰ συνορευόμενα πρὸς τὸ Ἀνάκτορον ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολῶν, τῶν ὁποίων τὰ πρῶτα ἔχνη ἐφάνησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1905.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀνακτοροῦ καὶ χωριζόμενον ἀπ' αὐτοῦ διὰ δρόμου πλακοστρώτου εὐρέθη κομψὸν οἰκοδόμημα ἐκ τριῶν δωματίων, δύο τῶν ὁποίων συγ-κοινωνοῦσι μὲ τὸν πρόδομον διὰ μέσου στοᾶς ἐκ δύο κίωνων. Παραπλεύρως τούτου πρὸς Ν. φαίνεται δῶμα ὀρθογώνιον, ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ ὁποίου ἦσαν πολλὰ ἔχνη ἀνθρώπων καὶ τεμάχια λύχνων χονδρῶν ἀδιακο-σμήτων. Ἡ οἰκία μὲ τὰ τρία δωμάτια εἶχε δευτερον ὄροφον πιθανῶς ἐκ ξύλου, σώζεται δὲ ἡ λιθινὴ κλι-μαξὴ ἡ ἀγούσα εἰς αὐτὸν ἀκεραία.

Ἐκ τῆς κλίμακος τοῦ λεγομένου προμαχῶνος τοῦ Ἀνακτοροῦ ἄρχεται διευθυνομένη πρὸς βορρᾶν μεγάλη λεωφόρος. Στοὰ σχηματισμένη ἐξ ὀκτὼ τετραγώνων στύλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑψοῦντο ἄλλοι τόσοι κίονες ἐκ ξύλου ἢ ἄλλων φθαρτῶν ὕλικου ἐπλεύρου αὐτὴν ἐξ ἀνατολῶν, συνοικία δὲ ἰδιωτικῶν οἰκίων, ὧν τινες μεγάλων διαστάσεων κατεῖχε τὴν δυτικὴν πλευράν. Ὑπεράνω τῆς στοᾶς καὶ εἰς γραμμὴν παράλληλον πρὸς τὴν πλευράν τοῦ λόφου καὶ τὴν στοάν ὑπάρχου-σιν ὀκτὼ ἐργαστήρια, αἱ θύραι τῶν ὁποίων ἀντιστοι-χοῦσι πρὸς τὰ μεσοκλίονια διαστήματα τῆς στοᾶς. Μετὰ τὸ ὕψος ἐργαστήριον πρὸς βορρᾶν ὑψοῦται ὄροφα καὶ ἀνετος κλίμαξ λιθινὴ ἀγούσα εἰς δευτερον ὄροφον, ἥδη κατεστραμμένη, πιθανῶς ξύλινον.

Ἡ σειρὰ αὐτὴ τῶν ἐργαστηρίων, ἐν οἷς εὐρέθησαν μόνον πίθου καὶ τεμάχια ὑστερομινωϊκῶν ἀγγείων, εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητος τοῦ Ἀνακτοροῦ καὶ τῶν οἰκίων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς ὁδοῦ. Ἀποτελεῖ κατασκευάσμα χαρακτηριστικὸν μὴ εὐρεθὲν μέχρι τοῦδε εἰς ἄλλας Μινωϊκὰς πόλεις τῆς Κρήτης, ἀλλὰ προφανῶς συγγενὲς πρὸς τὴν διάταξιν Ἑλληνικῆς Ἀγορᾶς μὲ τὴν στοάν τῆς καὶ πρὸς διαμέρισμα ρωμαϊ-κῶν ἐργαστηρίων (tabernae romanae) μετὰ τῶν στοῶν τῶν. Ὡστε ἔχομεν προφανῶς τὴν Ἀγορὰν Μινωϊκῆς πόλεως τῆς Κρήτης.

Αἱ οἰκοδομαὶ εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν τῆς λεωφόρου ἀπετέλουν ἀξιόλογον συνοικίαν. Εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο ἀνήκει ἡ οἰκία ἡ ἀνακαλυφθεῖσα κατὰ τὸ 1905 ἢ πλήρης Ὑστερομινωϊκῶν Ἀ' ἀγγείων, καὶ ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν τότε αἱ περισσώτεραι γρατταὶ πινακίδες τῆς Ἀγίας Τριάδας. Ἐφέτος εὐρέθησαν ἀκόμη δύο μεγάλα ἀγγεῖα (μικροὶ πίθου) σχήματος σχεδὸν σφαι-ρικοῦ μὲ τρεῖς ποδίσκους ἕκαστον καὶ τέσσαρας μικρὰς λαβὰς ἐπὶ τῶν ὤμων. Τὸ σχῆμα τῶν εἶναι πρωτοφανές, ἡ δὲ πλοσιὰ καστανόχρους διακόσμεις αὐτῶν ἔχει συνάφειάν τινα μὲ τὴν διακόσμησιν σαρκοφάγων τινῶν Κρητικῶν τῆς τελευταίας Μινωϊκῆς ἐποχῆς.

Ἄλλα κινητὰ εὐρήματα ἢ ἀνασκαφῇ ἔδωκε μίαν ὥραϊαν λυχνίαν ἐκ στεατίτου καὶ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἀνδρὸς γυμνοῦ μὲ κράνος λοφωτόν. Ἄλλ' ἡ σκαφὴ τῶν οἰκίων μόλις ἤρχισε, καὶ θὰ συνεχισθῇ κατὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος.

3) Θολοὶ τῶν Σίβας

Παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σίβα εἰς τὴν νοτίαν περιφέρειαν τῆς Φαιστοῦ παρετηρήθη ἐξόγκωμα γῆς φαινόμενον ὡς τεχνητὸν καὶ παρέχον τὴν ἐντύπωσιν τύμβου. Ὁ καθηγητὴς κ. De Sanctis βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Δεὸς Levi della Vida ἐξετέλεσεν τὴν σκαφὴν αὐτοῦ.

Ἀνεκαλύφθησαν δύο θολοὶ τῶν παρὰ πλεύροι πληρεῖς σκελετῶν καὶ παρέχοντες κτερίσματα ἐντελῶς ὅμοια πρὸς τὰ τῆς θόλου Ἀγίας Τριάδας καὶ τῆς Κουμάσας, ἥτοι χαλκὰ ἐγγειρίδια, ἀγγεῖα πήλινα Πρω-τομινωϊκὰ Γ' καὶ πιθανῶς Μεσομινωϊκὰ Α' μάλιστα τοῦ τύπου τῆς εὐρυστόμου οἰνοχόης μὲ ἀραιὰν καστα-νόχρουν διακόσμησιν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ πηλοῦ. Εὐρέ-θησαν πρὸς τούτοις καὶ ὀλίγα σφραγίδες ἐλεφάντινοι, ὧν μία μὲ σπείρας καὶ ἄλλη μὲ δύο ζῶα.

Ο κ. De Sanctis καὶ ὁ κ. Levi della Vida ἐξετέ-λεσαν ἐπὶ ἑνα μῆνα ἐκδρομὴν καὶ ἐμελέτησαν τὴν τοπογραφίαν τῆς χώρας τῶν Ἑτοκρήτων καὶ γενικῶς τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κρήτης ἀπὸ τῆς Βιάν-νου μέχρι τοῦ Σιδεῶν ἀκρωτηρίου.

Δ'. ΙΣΘΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΟΥ

1) Νεκροταφεῖον Γουρνιῶν Πρωτομινωϊκόν

Ὁ γνωστὸς ἐκ τῶν εἰς Βασιλικὴν Ἱεραπέτρου καὶ εἰς τὰς πλησίον νησίδας Ψεῖραν καὶ Μόχλον λαμπρῶν αὐτὸ ἀνακαλύψεων ἀμερικανὸς ἀρχαιολόγος κ. Ρι-

χάρδος Seager ἀνεῦρε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ ἀνε-σκαψε νεκροταφεῖον τῆς Μινωϊκῆς πόλεως Γουρνιῶν.

Εὐρίσκεται τοῦτο μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσ-σης εἰς θέσιν Σφουγγαρά. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἡ πρώτη νεκρόπολις τῆς πρωτομινωϊκῆς ἐποχῆς, τῆς ὁποίας ὅμοι ἐσώθησαν δύο μόνον ταφραί, ἐν ταῖς ὁποίαις εὐρέ-θησαν δύο σφραγίδες ἐλεφάντιναι, εἰς μικρὸς δακτύ-λιος ἐκ συνεστραμμένου χρυσοῦ σύρματος, καὶ δύο χρυσὰ ἐξαρτήματα συνιστάμενα ἐκ φύλλου καρδιοσχῆ-μου κρεμαμένου ἀπὸ χρυσοῦ ἀλυσιδίου, ἥτοι ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Μόχλῳ πρὸς διέτις εὐρεθέντα.

2) Νεκροταφεῖον πίθων

Τὸ πρωτομινωϊκὸν αὐτὸ νεκροταφεῖον διεδέχθη καὶ ἠφάνισε κατὰ τὸ πλεῖστον ἕτερον τῆς μεσομινωϊκῆς καὶ ὑστερομινωϊκῆς ἐποχῆς. Οἱ νεκροὶ ἐν τούτῳ κατε-τίθεντο ὁκλάδην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐκαλύπτετο ὑπὸ πίθου ἀνεστραμμένου. Τοιοῦτοι νεκροὶ πίθου εὐρέθησαν κατὰ χώραν ἀκεραίοι ἢ συντε-τριμμένοι περὶ τοὺς 150 διαφόρου μεγέθους ἀναλόγου πρὸς τὴν ἡλικίαν ἐκάστου νεκροῦ. Τινες τούτων ἔχουσι χρωματιστὴν διακόσμησιν.

Τὰ ἐν αὐτοῖς συλλεγόμενα κτερίσματα εἶναι ὀλίγα, ἥτοι ἀγγεῖα τινα καὶ ἐγγεγλυμμένοι σφραγιδόλιθοι (γα-λόπετρα). Συνελέγησαν καὶ περὶ τὰ 30 κρανία πρὸς κραιολογικὴν ἐξέτασιν.

Εἰς τὸ παρόδοξον αὐτὸ νεκροταφεῖον τῶν πίθων ἐθάπτοντο οἱ κοινοὶ πολῖται τῆς Μινωϊκῆς πόλεως Γουρνιῶν.

3) Βρόκαστρον

Ἡ Ἀμερικανὴ Miss Edith Hall ἀνεῦρε δύο ὥρας δυτικώτερον παρὰ τὸ Καλὸν χωρίον ἐπὶ κορυφῆς ὕψη-λοῦ λόφου φέροντος σήμερον τὸ ὄνομα Βρόκαστρον (ἄνωθεν τῆς Ἑλλιν. πόλεως Ἰστροῦνος) συνοικισμὸν κατοικούμενον, ὡς φαίνεται, ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς μεσο-μινωϊκῆς μέχρι τῆς ἀρχαῖκῆς ἐλληνικῆς ἐποχῆς.

Ἀνεσκαφῆσαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν περὶ τὰ 15 οἰκή-ματα τοῦ τετραγώνου σχεδίου, ἀναλημματικοὶ τινες τοῖχοι καὶ μία ὁδός. Τὰ οἰκοδομήματα ἀνήκουσιν εἰς τὴν τελευταίαν μινωϊκὴν καὶ τὴν ἐπομένην γεωμετρι-κὴν ἐποχὴν, κατὰ τὰ θεμέλια ὅμως εὐρέθησαν καὶ πήλινα ἀγγεῖα πρωτομινωϊκὰ καὶ μεσομινωϊκὰ. Τὰ οἰκήματα διατηροῦνται εἰς μικρὸν ὕψος μὴ ἔχοντα θύρας, ἐπειδὴ ἐσώθησαν μόνον τὰ ὑπὸ τὴν γῆν θεμέ-λια ἀφανισθέντων τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα εἶναι χαλκὰ μὲν αἰχμὴ δόρατος, βέλη, πόρπαι καὶ περόναι. Εὐρέθη καὶ σιδηρῶν ξίφος. Τὰ πήλινα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς, καὶ εἶναι ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων μὲ πλου-σίαν γεωμετρικὴν διακόσμησιν καὶ ἀναθηματικὰ χρω-ματιστὰ ζῳδία (βόες μάλιστα καὶ ἵπποι). Εὐρέθησαν πρὸς τούτοις καὶ δύο κεφαλαὶ εἰδῶλων παραδόξου σχήματος.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης κατὰ μῆνα Νοέμβριον 1910.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΛΙΔΗΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἐκθεαὶ Μποκατσιάμπη

Ο κ. Μποκατσιάμπης ἔκαμε καὶ ἐφέτος τὴν ἐτήσιαν του ἐκθεσιν εἰς τὸ ἀτελιέ του. Μὰ τὸν Θεόν, εἶναι ἴσως ἡ καλυτέρα λύσις τοῦ καλλιτεχνικοῦ ζητήματος αἱ ἰδιωτικαὶ ἐκθέσεις, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχο-μεν μίαν καλλιτεχνικὴν ἐκθεσιν τῆς προκοπῆς καθε-χρόνον. Ἐστὶ γνωρίζει κανεὶς καὶ βαθύτερα τὸν τεχνί-την. Ἐχει μίαν ἐντύπωσιν συνολικήν.

Ο κ. Μποκατσιάμπης ἐκδέτει χρόνια τώρα. Τὰ ἔργα του τὰ γνωρίζεις ἀμέσως, μὲ τὴν πρώτην ματιά. Βλέ-πει τὰ πράγματα μὲ ἑνα τρόπον ἰδικόν του. Καθετὶ

είναι εις την θέσιν του: Τὸ χοῦμα, τὰ δέντρα, τὰ βουνά, μὲ ἐπιμέλειαν καὶ εὐκρίνειαν ἐργασμένα. Ὁ κ. Μποκατσιάμπις θὰ μπορούσε νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ ἐμένα ἂν ἄφηνε περισσότερον ἐλευθέραν τὴν ψυχὴν του. Εἶναι φύσει καλλιτεχνικὴ βέβαια. Ἀλλὰ τὴν ψυχὴν του τὴν κρατεῖ σκλαβωμένην. Τὸν ἀπασχολοῦν αἱ λεπτομέρειαι πολὺ. Καὶ ὅλαι αἱ λεπτομέρειαι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα στοιχεῖα εἰς τὴν τέχνην. Ἡ φύσις πρέπει νὰ περιορίζεται μέσα εἰς τὰ ὅρια τῆς τέχνης.

Προσπαθῶ λοιπὸν νὰ ἰδῶ τί αἰσθάνθηκε ὁ ζωγράφος, ὅταν ἐξωγράφησε τὴν εἰκόνα του. Δὲν τὸ κατορθῶν. Πταῖω ἐγώ; Πταῖει ἐκεῖνος; Πταῖει ὁ τρόπος ποῦ εἶδε; Ὁ τρόπος ποῦ ἐξωγράφησε; Τίποτε ἄλλο;

Νὰ σὰς τὸ εἰπῶ λοιπὸν: Ὁ κ. Μποκατσιάμπις εἶναι ἕνας ἐγωῖστής. Ἐγωῖστής μὲ τὴν καλὴν σημασίαν. Φυλάττει διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν συγκίνησίν του καὶ δίδει σ' ἐμὰς ἐκεῖνο ποῦ εἶδε. Μὰς δείχνει τὴν τέχνην του τὴν ζωγραφικὴν μόνον. Καὶ τότε δὲν ἔχω πιά νὰ εἰπῶ ἄλλο.

Κ. Μ.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

10^η Ἰανουαρίου. — Ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατεύεται 60 χιλιάδες ἔφεδροι καλοῦνται τὴν ἀνοιξὴν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐκφράζονται φόβοι διασαλεύσεως τῆς εἰρήνης. — Οἱ νεότουρκοι σκέπτονται νὰ διαλύσουν τὴν ὁθωμανικὴν βουλὴν καὶ νὰ ἀνακηρύξουν δικτάτορα τὸν Σεφκὲτ πασά. — Γενικὴ ἐπιστράτευσις ἐν Τουρκίᾳ στρατοῦ μέν καὶ κατὰ τῆς Βουλγαρίας αἱ διαπραγματεύσεις πρὸς συνομιλογίαν ἐμπορικῆς συμβάσεως μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας διεκόπησαν ὁριστικῶς ἐπικεῖται καὶ ἀντιβουλγαρικὸν μπουϊκοτὰ ἐν Τουρκίᾳ.

11^η Ἰανουαρίου. — Σύλληψις τοῦ συνταγματάρχου κ. Λαπαθιώτου, ἐναντίον τοῦ ὁποῦ ἡγήθησαν ὑπὸντοια ὅτι δημιουργεῖ στάσιν συνεννοούμενος μετὰ πολλῶν ὑπαξιωματικῶν, οἵτινες συνήρχοντο κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας εἰς τὴν οἰκίαν του ἐπὶ πολὺ τὸ παρασκευάζον κίνημα ἀποδίδεται εἰς δυσαρεσκείας τῶν ὑπαξιωματικῶν ἐξ ἀφορμῆς τῆς μὴ εἰσαγωγῆς τῶν ἐπιτυχόντων ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Σχολὴν ὁ ὑποστράτηγος κ. Κωνσταντίνιδης ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα. — Ἡ κυβερνήσις σκέπτεται, ὅπως διὰ καταλλήλου νομοθετήματος χρησιμοποιοῖται ὁ Διάδοχος εἰς τὸν στρατόν.

12^η Ἰανουαρίου. — Ἐκ τῶν ἀνακρίσεων δὲν ἐξάγεται τι ἐνοχοποιητικὸν ἐναντίον τῶν συλληφθέντων ὁ κ. Λαπαθιώτης ἀπελύθη, θὰ παραπεμφθῇ εἰς ἀνακριτικὸν συμβούλιον κατηγορούμενος διὰ πράξεις ἀντιπειθαρχικὰς μερικῶι τῶν συλληφθέντων ὑπαξιωματικῶν ἀπελύθησαν.

13^η Ἰανουαρίου. — Ἀνεχώρησεν ἐρχόμενος εἰς Πειραιᾶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁργανωτικῆς τοῦ στρατοῦ μας ἀποστολῆς, Γάλλος στρατηγὸς Ἐντοῦ.

14^η Ἰανουαρίου. — Οἱ Νεότουρκοι ἐπιζητοῦν προσέγγισιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. — Ἡ Τουρκία ἔδωκε διαβεβαιώσεις ταχεύας ἱκανοποιήσεως τῆς Ἰταλίας. — Ἀγγέλλεται ὅτι χθὲς ἀπέθανεν ὁ διάσημος φιλέλλην σερ Κάρλολς Δίλκε.

15^η Ἰανουαρίου. — Οἱ περὶ τὴν Πύλιν ἐκφράζουν φόβους ἐπικειμένων γεγονότων ἐν τῇ Βαλκανικῇ κατὰ τὴν προσεχῇ ἀνοιξὴν. — Προξένο ὁ τελωνειακὸς πόλεμος μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. — Ἀγορὰ τουρκικῶν μεταγωγικῶν ἐν Γερμανίᾳ. — Οἱ Ρουμῶνες ἐξέφρασαν ἐπιθυμίαν συμφιλώσεως μετὰ τὴν Ἑλλάδα. — Θρίαμβος τοῦ νέου ἔργου τοῦ Στραύου ἐν Δρέσδῃ «ὁ ἱπότης τῶν ὁδῶν».

16^η Ἰανουαρίου. — Κατ' εἰδήσεις ἐπιβεβαιουμένης καὶ ἐπισήμως οἱ Βούλγαροι βουλευταὶ ἐξέφρασαν ἐπιθυμίαν, ὅπως προσεχῶς ἐπισκεφθοῦν τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀνταποδόσεως τῆς ἐπισκέψεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων βουλευτῶν εἰς Σόφειαν. — Ἐπανορθώσαν αἱ μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Τούρκων διακοπεῖσαι δια-

πραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης.

17^η Ἰανουαρίου. — Οἱ Δροῦσοι κατεδαφίσθησαν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων. — Διαμαρτυρία τῆς Πύλης παρὰ ταῖς Δυνάμεις διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐν Εὐρώπῃ τῆς Κρητικῆς ἀποστολῆς ἀνακοινωθὲν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Κρητικῆς κυβερνήσεως διαφρεῖται τὸ πιθανὸν τοιαύτης ἀποστολῆς. — Αἱ δοκιμαὶ ταχύτητος τοῦ «Ἀβέρωφ» ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας ἀνωτέρας τῆς προσδοκωμένης.

18^η Ἰανουαρίου. — Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς νικᾷ τοὺς Βεδουίνους. — Διαθρυλεῖται διπλωματικὴ σύμπραξις Σεργίας, Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας. — Ἀφίχθη ἡ γαλλικὴ στρατιωτικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὸν Ἐντοῦ.

19^η Ἰανουαρίου. — Κατ' ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τοῦ Βουλγαρικῶν Πρωτοβουρίου οἱ Βούλγαροι φοιτῆται ἀπεφάσαν νὰ ἐπισκεφθοῦν κατὰ τὰς ἐφορὰς τοῦ Πάσχα τὰς Ἀθήνας.

20^η Ἰανουαρίου. — Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐπεσκέφθη τὸν Οἰκουμένικόν Πατριάρχην ἐπιδείξας ἐνδιαφέρον διὰ τὰ φλέγοντα ζητήματα, τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἑλληνισμόν τὸ πρῶτον σχολιάζεται ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Τουρκικοῦ τύπου. — Οἱ τροχιοδρομικοὶ ὑπάλληλοι εὐρίσκονται ἐν ἐξεγέρσει διὰ τὴν ἀπόλυσιν τινῶν ἐκ τῶν συναδέλφων τῶν ἀπειλεῖται ἀπεργία.

21^η Ἰανουαρίου. — Ὁριστικὴ ὁήξις Πύλης καὶ κομιτῶν κακίζοντος τὴν κρατοῦσαν πολιτικὴν τῆς σημερινῆς Κυβερνήσεως. — Ἐπιδείνωσις τῶν ἐν Ἀραβίᾳ. — Ὁ Πατριάρχης ἀντεπεσκέφθη τὸν Ἀγγλὸν πρεσβευτὴν, παρ' ᾧ ἐγένετο δεκτὸς μεθ' ὅλων τῶν τιμῶν. — Εἰς τὸ συμβούλιον τὸ συσταθὲν διὰ τὴν ὑπόθεσιν Λαπαθιώτου ἐτέθη τὸ ἐρώτημα, ἂν ὑπάρχῃ λόγος νὰ τεθῇ αὐτεπαγγέλτως εἰς ἀποστράτειαν ὑποχρεοῦται νὰ συνέλθῃ ἐντὸς 8 ἡμερῶν, ἵνα ἀποφανθῇ. Κατόπιν νυκτερινῆς συνελεύσεως οἱ τροχιοδρομικοὶ ὑπάλληλοι ἐκήρυξαν ἀπεργίαν. Δευτέρα ματαιώσις ἀπαρτίας ἐν τῇ Βουλῇ.

22^η Ἰανουαρίου. — Τηλεγραφεῖται ὅτι αἱ συνεννοήσεις μεταξὺ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας κατέληξαν εἰς παράτασιν τῆς καταγγελθείσης ἐμπορικῆς συμβάσεως ἐπὶ ἔντος, οὗτο ἀποσβεσθῇ ὁ ἀπειληθεὶς μεταξὺ αὐτῶν τελωνειακὸς πόλεμος.

23^η Ἰανουαρίου. — Ἐν μέσῳ πλῆθους λαοῦ σήμερον ἐγένετο ἀγόρευσις τοῦ κ. Μιστριώτου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τῶν μαλλιαρῶν καὶ ὑπὲρ ἐπιδόσεως αἰτήσεως εἰς τὴν Κυβέρνησιν, δι' ἧς νὰ συνιστάται ἡ καθιέρωσις δι' ἐιδικῆς διατάξεως ἐν τῷ Συντάγματι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὥς ἐπισημοῦ γλώσσης τοῦ κράτους τὸ πρῶτον δὲν θὰ λάβῃ διαστάσεις διὰ πολλοὺς λόγους.

24^η Ἰανουαρίου. — Λήξις τῆς ἐξελέγχσεως τῶν ἐκλογῶν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐκλογὴ ὡς προέδρου αὐτῆς τοῦ κ. Στράτου.

ΑΒΓ.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, Ἀθαν. Εὐταξίου. Ἀθήναι, τυπογρ. «Ἀγῆς» Ἀθ. Α. Παλασπύρου.

Πρόχειρος ὑποτύπωσις μεταρρυθμίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ὑπὸ Ἀνδρέου Ν. Σκια. Ἀθήναι, τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

Ξενοφώντος Ἀπομνημονεύματα, μετάφρ. Κ. Βάρναλη. Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. ἑλλ. συγγραμμάτων δρ. 2.50.

Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, Ernest Haeckel, μετάφρ. Ἀνδρ. Π. Φαρμακοπούλου. Ἀθήναι, ἐκδοτ. οἴκος Γ. Φέξη, δρ. 2.

Ἐκφυλισμός, Μὰξ Νορδάν, μετάφρ. Ἀγγέλ. Βλάχου. Ἀθήναι, ἐκδοτ. οἴκος Γ. Φέξη, δρ. 2.

FILTRE CHAMBERLAND

SYSTEME PASTEUR

Le seul autorisé par Pasteur à porter son nom.

Le seul s'opposant à la transmission de la fièvre typhoïde par les eaux d'alimentation.

Représentat Général J. B. RODIER 56 rue Charilaou Tricoupi — ATHÈNES

ΓΝΗΣΙΟΝ ΜΕΛΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

VÉRITABLE MIEL D'HYMETTE

ΕΛΑΙΑΙ ΚΑΛΑΜΩΝ

OLIVES DE CALAMATA

ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

QUALITÉ CHOISIE

Σ. Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ

S. M. PAPAJANNAKIS

ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΥΛΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

FOURNISSEUR DE LA COUR ROYALE

ΤΗΣ Α. Β. Υ. ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

RUE DE STADE 40 — ATHÈNES

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 40 — ΑΘΗΝΑΙ

Expédition par colis postal

Παραγγελία αποστέλλονται με ταχυδρομικὸν δέμα

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΣΥΣΤΑΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ £ 600.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ: Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κερκύρα, Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει, Ναυπλίῳ.

Καταθέσεις. Ἡ Ἰονικὴ Τράπεζα Limited ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1910 μέχρι νεωτέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

3% ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ. — 1/2% ἐτησίως εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ πέραν τῶν 100,000 Δρ. — 3 1/2% ἐτησίως μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4% ἐτησίως μετὰ 2 ἐτῶν μέχρι 4 ἐτῶν. — 4 1/2% ἐτησίως πέραν τῶν 4 ἐτῶν.

Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὡς ἑξῆς: 3% ἐτησίως εἰς α' ζήτησιν. — 3 1/2% ἐτησίως μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4% ἐτησίως μετὰ 2 ἐτῶν μέχρι 4 ἐτῶν. — 4 1/2% ἐτησίως μετὰ 4 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιτάγας (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὁ εἶδος ἐγένετο ἡ κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

"ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ,"

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΚΑΙ Β' ΒΑΘΜΙΣ

"ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ,"

ΥΠΟ Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Διευθυντοῦ τῆς Ἀνωτέρας Πρακτ. Ἐμπορ. Σχολῆς Πειραιῶς

Συνδρομὴ ἐτησίᾳ ἀμφοτέρων προπληρωτέα

Ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ Δραχ. 7

Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ Φε.χρ. 8

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα ἢ Πρωτοκορεῖα τῶν Ἐφημερίδων Ἐσωτερικοῦ καὶ Ἐξωτερικοῦ.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΥΨΗΛΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ

ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις Βιομηχανικὴ καὶ Ἐμπορικὴ Ἀκαδημία. Εἰδικὰ σχολαὶ ἀνωτέρων τεχνικῶν σπουδῶν: Ἐμπορικὴ, Βιομηχανικὴ, Γεωργικὴ, Μηχανουργικὴ, Ἀρχιτεκτονικὴ. Φοίτησις διετής. Γίνονται δεκταὶ καὶ μαθηταὶ. Ἐγγραφαὶ ἀπὸ 20 Αὐγούστου. Μαθήματα ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου. Γραφεῖα Ἀκαδημίας καὶ Δελτίου ἐπὶ τῆς πλατείας Κάνιγγος ἐν Ἀθήναις. Τὰ διδασκὰ ἡλαττώθησαν εἰς τὸ 1/3 σχεδόν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τεχνικῶν σπουδῶν.

ΜΕΓΑ ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ ΚΑΙ ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

“ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΒΟΥΣΤΑΣΙΩΝ,”

ΛΕΜΠΕΣΗ, ΓΕΩΡΓΑΝΤΗ & ΣΙΑ

ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 48

ΑΘΗΝΑΙ, Τηλέφωνον 597.

Σ. Π. Α. Π.

Ἀναχωρήσεις ἐξ Ἀθηνῶν

- 6.30 π.μ. Διὰ Κόρινθον, Ναύπλιον, Τρίπολιν, Μεγαλόπολιν, Κυπαρισσίαν, Καλάμας.
7.05 » Διὰ Κόρινθον, Καλάβρυτα, Πάτρας, Κυλλήνην, Πύργον, Ὀλύμπια.
8.30 » Τοπικὴ διὰ Κόρινθον.
11.30 » Διὰ Κόρινθον, Ναύπλιον, Πάτρας.
1.20 μ.μ. Ταχεῖα διὰ Πάτρας κατὰ Δευτέραν καὶ Τετάρτην.

Ἀναχωρήσεις ἐκ Πατρῶν

- 7.10 π.μ. Διὰ Κόρινθον, Ναύπλιον, Ἀθήνας.
8.15 » Ταχεῖα δι' Ἀθήνας, κατὰ Τρίτην καὶ Παρασκευὴν.
11.35 » Διὰ Καλάβρυτα, Κόρινθον, Ἀθήνας.
6.30 » Δι' Ὀλύμπια, Κυπαρισσίαν, Καλάμας.
3.45 μ.μ. Διὰ Πύργον, Ὀλύμπια.

Ἀναχωρήσεις ἐκ Καλαμῶν

- 7.00 π.μ. Διὰ Κυπαρισσίαν, Ὀλύμπια, Πάτρας, Μεγαλόπολιν, Ἀθήνας.
12.05 » Διὰ Κυπαρισσίαν, Πύργον, Τρίπολιν.

ΑΦΙΞΕΙΣ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

- 2.45 μ.μ. Ταχεῖα ἐκ Πατρῶν (δὲς ὡς ἄνω).
4.45 » Ἐκ Πατρῶν, Τριπόλεως, Ναυπλίου.
6.15 » Τοπικὴ ἐκ Κόρινθου.
7.00 » Ἐξ Ὀλυμπίων, Πατρῶν, Καλαβρύτων.
8.00 » Ἐκ Καλαμῶν, Κυπαρισσίας, Μεγαλόπολεως, Τριπόλεως, Ναυπλίου.

ΧΙΛΙΟΜ. ΒΙΒΛΙΑΡΙΑ ΤΑΞΕΙΔΙΩΝ

1000 χιλιόμ.	Α' Θ.	Δρ.	90	διαρκείας
ἐκπτώσις 25%	Β'	»	75	6 μηνῶν
	Γ'	»	45	
2500 χιλιόμ.	Α' Θ.	Δρ.	210	διαρκείας
ἐκπτώσις 30%	Β'	»	175	12 μηνῶν
	Γ'	»	105	

ΤΑ ΚΑΛΛΙΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου 67. Κολῶνια

Κοιμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Γαλακτοκομεῖα

Ι. Χρυσάκης, Πλατεῖα Συντάγματος.

Νικόλαος Δ. Γ. Σκρέκης, ὁδὸς Σόλωνος 139.
(Πλατεῖα Κάνιγγας)

Ἐδωδιμοπωλεῖα

Β. Απότσου πρὸφην Γουλιέλμου, ὁδὸς Σταδίου 9.

Π. Κ. Ἐξαρχόπουλος καὶ Ἀδελφός, Σταδίου 58.

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΥ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1911

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ 26^{ΟΝ} — ΤΟΜΟΣ 26^{ΟΣ}

Τὸ Ἡμερολόγιον Σκόκου τοῦ 1911 ἐξεδόθη καὶ κυκλοφορεῖ ἤδη ἀνὰ τὸ ἑλληνικὸν μετ' ἐντάκτου φιλοκαλίας καὶ τυπογραφικῆς λαμπρότητος. Εἶνε ἐκ τῶν ὡραιότερων καὶ πλουσιωτέρων τῆς ὅλης σειρᾶς.

Περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰ 150 ἄρθρα καὶ διατριβὰς ποικίλης φύσεως καὶ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῆς λογοτεχνίας, ἔργα τῶν παρ' ἡμῖν κορυφαίων ποιητῶν καὶ λογογράφων, κοσμεῖται δὲ διὰ 180 εἰκόνων, ὧν αἱ πλείσται ἐφιλοτεχνήθησαν ἐν Λευσίᾳ καὶ Παρισίοις.

Ἡ Διεύθυνσις τῶν «Παναθηναίων» χάριν τῶν συνδρομητῶν τῆς ἀναλαμβάνει τὴν ἀποστολὴν τοῦ πρὸς πάντα ἐμβαζόντα αὐτῇ ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ φρ. χρ. 6.